

PINGS†RÖRELSENS IDENTITET

En studie av tidskriften *Den Kristne* 1949-55
ur ett historiskt/sociologiskt perspektiv.

(THE IDENTITY OF THE PENTECOSTAL MOVEMENT
A study of the magazine *Den Kristne* 1949-55
from a historical/sociological point of view.)

Roger Klinth
C-uppsats framlagd vid
seminarium 7/2 –1995

Handledare: Björn Horgby

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	3.
<u>Teoretisk modell</u>	4.
Ingrupp och utgrupp	4.
"De andra"	7.
Den karismatiska legitimeringen	8.
2. HISTORISK BAKGRUND	10.
3. BIBELSYNEN	11.
4. INGRUPP OCH UTGRUPP	12.
<u>Församlingens enhet</u>	13.
<u>Heltidsengagemang</u>	18.
<u>Subkultur</u>	19.
<u>Dissidenterna - de som avvek</u>	21.
Fåfängan	21.
Disciplinering	24.
Församlingstukt	28.
5. "DE ANDRA" - UTGRUPPEN	36.
<u>"De andra" - D.K:s syn på de övriga kristna</u>	36.
<u>"De andra" - människorna utanför kyrkorna</u>	41.
<u>"Världsliga" aktiviteter</u>	46.
6. DEN KARISMATISKA LEGITIMERINGEN	52.
<u>Synen på kunskap</u>	52.
<u>"Herden" - en ledare eller en tjänare?</u>	54.
7. SAMMANFATTANDE OCH ÖVERGRIPANDE ANALYS	59.
8. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	62.
9. EPILOG	63.

1. INLEDNING

1964 föddes jag och min tvillingbror på Örnsköldsviks BB. Min far var då som nu pastor inom pingströrelsen. I stället för att döpas blev vi, som sed är inom rörelsen, "barnvälsignade" vid någon månads ålder. När vi var åtta år gamla tjatade vi hos våra föräldrar till oss lov att få döpas och blev så upptagna i pingstförsamlingen där vi då bodde. Sedan dess har jag varit medlem i pingströrelsen och har heller inga planer på att gå ur densamma.

Under hela min uppväxt har spridda röster inom rörelsen berättat om "pingstväckelsens" förflutna. De flesta har fått nåt drömskt i blicken och i nästan mytiska ordalag prisat den tidiga historien. Ord som väckelse har varit ständigt återkommande. Samtidigt har även andra personer, inte utan ett stänk av vemod i rösten, lågmält konstaterat att mycket av det som hände under den första tiden även präglades av en viss hårdhet. Inte minst de många uteslutningarna har kommit på tal. Under de sista åren har jag funderat en hel del över rörelsens förflutna. Hur kommer det sig att det kristna kärleksbudskapets tal om förlåtelse och ödmjukhet så ofta kom att utbytas i fördömanden och oförsonlighet? Så småningom kom jag emellertid i kontakt med en sociologisk teoribildning utformad av sociologen Zygmunt Bauman. Denna teori försöker med en sociologisk utgångspunkt förklara olika gruppbetenden. Inte utan en viss bävan bestämde jag mig så småningom för att, med denna teori som grund, söka svar och förklaringar till de fenomen som uppträdde i den tidiga pingströrelsen.

Uppsatsen syftar till att ringa in hur tidskriften *Den Kristne*, som var ett organ för intern debatt inom pingströrelsen, presenterar rörelsens syn i olika frågor rörande det inre livet i pingstförsamlingarna. Tanken är att försöka rekonstruera den gruppidentitet tidskriften försökte skapa hos sina läsare. Denna empiriska del skall sedan ligga till grund för den teoretiska analysen som jag skall genomföra med hjälp av Zygmunt Baumans bok "*Att tänka sociologiskt*".

Tidskriften *Den Kristne*, som jag hädanefter kommer att förkorta till *D.K.*, startades 1944, kom ut i tolv nummer per år och varje tidskrift innehöll 30-40 sidor. Den store ledargestalten inom pingströrelsen vid denna tid, Lewi Pethrus, var med och startade *D.K.* och fungerade även som tidskriftens chefredaktör. Tanken bakom *D.K.* var att den skulle behandla frågor, vilka inte hade en naturlig plats i pingströrelsens mer missionerade tidningar, t ex *Evangelii Härold*. Samhällsfrågor, interna spörsmål, verksamhetsfrågor etc hörde till *D.K:s* ämnesområden. 1950 slogs *D.K.* samman med, den av Henning Thulin ledda, tidskriften *Trons Kamp*. Anledningen till denna sammanslagning var, enligt redaktionen, att ge *D.K.* ett "fylligare och gedignare innehåll". Det nya namnet blev i o m sammanslagningen *Den Kristne - Trons Kamp*.[☐] För enkelhets skull kommer jag dock konsekvent att använda förkortningen *D.K.*

[☐] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 12, 1951, s 354, "Den Kristne -Trons Kamp 1952". Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen och tidningen Dagen - från sekt till kristet samhälle 1907-1963*, doktorsavhandling, (Uppsala, 1977), s 83.

Den period jag valt att studera är 1949 t o m 1955. Anledningen att jag valt just denna period är att den allmänt inom pingströrelsen räknas som en dynamisk men samtidigt paradoxal tid. Många människor kom under denna period med i rörelsen, men samtidigt kulminerade också de repressiva åtgärderna mot de som avvek från den allmänna linjen. I studien av källmaterialet har jag inriktat mig på de frågor som är relevanta utifrån den teoretiska modellen. T ex har jag helt uteslutit rent teologiska frågor, om dessa inte på något sätt haft relevans för mina frågeställningar. Medvetet har jag valt att ta med många citat eftersom dessa även speglar den "ton" som rådde i debatten. Även språket utgjorde, som jag ser det, ett led i skapandet av en gruppidentitet.

Trots att pingströrelsen varit verksam i Sverige under de senaste sju decennierna är den, enligt doktor Alf Lindberg, ännu i stor utsträckning outforskad.[☞] Mig veterligen har inte heller något försök gjorts att tolka rörelsen utifrån ett historiskt/sociologiskt perspektiv. Däremot har min i början nämnde tvillingbror gjort en liknade historisk/sociologisk studie av den svenska kommunismen. Med utgångspunkt i samma teori som jag här kommer att använda påvisar han att kommunismen under ca 1940-1960 kännetecknades av en stark ledarkult. De kommunisttidningar han studerat geniförklarade Stalin vilken de ansåg förkroppsliga den "vetenskapliga socialismens överlägsenhet". Vidare företrädde den kommunistiska rörelsen i Sverige av en elittrupp som formulerade dess åsikter och stakade ut den "rätta" vägen. De svenska kommunisttidningarna hade också ett fördomsfullt och onyanserat sätt att se på sina meningsmotståndare.[☞] Baumans teori torde alltså vara applicerbar på de flesta mänskliga grupperingar.

Teoretisk modell

Vad innebär det då att arbeta med utgångspunkt från en teori? En teori syftar till att hjälpa forskaren att förklara, förstå och analysera en förenklad verklighet.[☞] I mitt fall använder jag teorin framför allt för att styra tolkningen av källmaterialet.

Jag hämtar alltså den teoretiska utgångspunkten från Zygmunt Bauman. Bauman behandlar i boken *"Att tänka sociologiskt"* några aspekter av att leva tillsammans. Han vill försöka överskrida vardagstänkandets begränsningar och i stället se människors handlingar som aspekter av större helheter. Boken visar också på hur människors "normala" beteendemönster kan verka paradoxala och märkliga när de betraktas ingående. Skenbart negativa aspekter av tillvaron som t ex motsättningar kan tvärtom, för individen, inrymma en nödvändig kraft vid skapandet av en identitet och en samhörighetskänsla med andra människor.

För att undvika en alltför fragmentarisk framställning skall jag arbeta med relativt breda frågeställningar. Jag kommer att behandla det empiriska källmaterialet utifrån de tre huvudrubriker jag presenterar i detta kapitel (Ingrupp och utgrupp, De andra och Den karismatiska legitimeringen), vilka representerar uppsatsens tre huvudblock. Dessa kommer jag fortlöpande att analysera med hjälp av den teoretiska modellen.

Ingrupp och utgrupp

[☞] Alf Lindberg, *Förkunnarna och deras utbildning*, Doktorsavhandling, (Lund, 1991), s 10.

[☞] Rolf Klinth, *Grått och trist i kapitalismens värld*, (Stockholm, D-uppsats, Vt 1994), s 38ff.

[☞] Björn Horgby, *Dom där - Främlingsfientligheten och arbetarkulturen i Norrköping 1890-1960*, (Manuskript Stockholms universitet, 1994), s 27.

Jag kommer att använda Baumans tankar om den egna gruppens beroende av sammanhållning och lojalitet på de delar i det empiriska materialet där *D.K:s* skribenter talar om hur de såg på den grupp de var representanter för och hur de uppfattade och behandlade personer som bröt mot gruppens regler. Jag skall även ta upp lite omkring relationen till de som stod utanför gemenskapen och i vad mån denna relation hade någon betydelse för den egna gruppen.

"Vi" och "de" är, enligt Bauman, inte endast en uppdelning av människor i olika grupper utan också en attitydfråga. "Vi-gruppen" står för förtroende, tillgivenhet, trygghet och samarbetsvilja. Den andra sidan alltså "de-gruppen" står för misstänksamhet, motvilja, rädsla och stridslustnad. "Vi" står naturligtvis för den grupp som jag anser mig tillhöra. Här vet jag hur jag skall uppföra mig och här känner jag en trygghet och ett hemmahörande. De-gruppen står för det motsatta. Jag varken kan eller vill tillhöra denna grupp och den bild jag har av vad som försiggår i "de-gruppen" är vag och fragmentarisk. Det som sker i denna grupp verkar för mig oförutsägbart och skrämmande. I motsvarande grad projicerar jag också dessa tankar på de-gruppen. Jag misstänker att de bär på samma ogillande och misstänksamhet emot mig. Därför utgår jag från att de skall handla mot mina intressen, försöka skada mig och bringa mig olycka. Denna skillnad mellan oss och dem formuleras stundtals inom sociologin som en skillnad mellan "ingrupp" och "utgrupp".

Dessa attityder är på många sätt beroende av varandra. En ingruppskänsla kan man inte äga utan en utgruppens känsla och vice versa. Att jag ser min ingrupp som "oss" beror på att jag tänker på någon annan grupp som "dem". Dessa motsättningar är främst redskap som jag använder för att rita upp min karta av världen. En utgrupp är just den imaginära motsatts till sig själv som ingruppen behöver för sin identitet, för sin sammanhållning, för sin inre solidaritet och känslomässiga trygghet. Bauman fortsätter vidare med konstaterandet att det inte spelar någon roll om en utgrupp med dess förväntade beteendemönster saknas. I denna situation skapar man då istället en sådan utgrupp. Detta pågår vårt behov att åstadkomma enhet och sammanhållning i den grupp som är beroende av en fiende för att utstaka och övervaka sina egna revirgränser.

Vanligt förekommande är att den som vill frammana lojalitet hos sina åhörare med förkärlek använder metaforer som broderskap eller systerskap. Lyssnarna tilltalas med "bröder" och "systrar".⁸⁹ Även en människas exteriör, t ex kläderna, används som ett sätt att tala om för omvärlden vilken referensgrupp jag tillhör och i vilken egenskap jag vill bli bemött. Det är som om jag med klädedräkten ville tala om för omgivningen: *"Titta, det är hit jag hör, det är en sådan här människa jag är, och var goda och kom ihåg att ni bör uppfatta och behandla mig som en sådan".*⁹⁰

Bauman ringar in två typer av ingrupper. "Face-to-face-gruppen" kännetecknas av en nästan daglig kontakt och den intimitet som bara kan uppstå med personer man ständigt har i sin närhet. sådana grupper kan vara t ex familjen, vänskapsgrupper men även täta religiösa och politiska sammanslutningar. I sådana grupperingar kan medlemmarna korrigera varandra utifrån den idealbild av mänsklig gemenskap som är rådande. Här kan medlemmarna förebrås och straffas för sådant som ogillas samt prisas och belönas för det som vinner allmänt gillande. Medlemmarna utsätts genom dessa korrigeringar för en ständig påverkan i allt de tar sig för. Så småningom kan till och med denna idealbild få verkligheten att rätta sig efter de regler som gruppen ansluter sig till och verkligheten görs sådan denna ingrupp föreställt och önskat sig den.

⁸⁹ Zygmunt Bauman, *Att tänka sociologiskt* (1990), sv. översättning (Göteborg, 1992), s 53-60.

⁹⁰ *Ibid*, s 81.

Om ingruppen är så stor och utspridd att man bara möter ett fåtal av dess medlemmar öga mot öga kommer denna att fungera väsentligt annorlunda. Klass, kön och nation är några exempel på denna andra form av ingrupp. Här finns inget av face-to-face-gruppens intimitet och sammanhållningen finns mest i huvudet på de människor som ser på gruppen som "oss". Djupa intressekonflikter kan skaka gruppen trots att likheter, vad gäller yrkesställning, kön, språk, inkomst, sedvanor etc, existerar. Konkurrerande identiteter kan stå åtskilda av övertygelser och målsättningar som inte så lätt kan förenas. Dessa enighetens sprickor döljs bara nödortfött av vi-bilden. Eftersom dessa typer av grupper saknar den omedelbara kontaktens kitt kan svårligen klasser, kön och nationer av sig själva förvandlas till ingrupper. De måste därför ta strid med de splittrande krafterna och göras till sådana. En präglingprocess måste inledas där motstridiga bilder undertrycks eller avvisas som falska eller irrelevanta. Denna prägling förutsätter också att enighetens evangelium predikas oinskränkt och obevekligt. En permanent, disciplinerad och rådig kår av aktivister, ett slags gemenskapens professionella förespråkare krävs för att för att denna strategi skall bli verkningsfull. Denna kår bestående av t ex ett politiskt parti, en fackförening, en nationell befrielsekommitté formulerar vad medlemskapet innebär genom att framhålla de verkliga eller imaginära egenskaper som medlemmarna antas dela. Detta kan vara ett gemensamt språk, historisk tradition, sedvanor etc. Dessa "gemenskapskårer" kommer dock alltid att ha ett osäkert och svagt grepp om verkligheten på grund av deras storskaliga verksamhets avsaknad av direkta kontakter med medlemmarna. Därför måste gemenskapen i dessa grupper vidmakthållas genom ett ständigt vädjande till övertygelse och emotioner. Av detta följer den enorma betydelsen av att staka ut och upprätthålla gränser. *"Inget försök att åstadkomma lojalitet i en storskalig ingrupp har en chans att lyckas om man inte samtidigt med att man utvecklar solidariteten med den förordade ingruppen predikar och praktiserar fientlighet mot en utgrupp. Uppmaningen att sluta leden är alltid en uppmaning att sluta leden mot en fiende."*⁶

Vissa tätt sammanslutna religiösa grupper hör, enligt Bauman, till face-to-face-grupperna. Sådana grupper benämner han som "sekt". Dessa är på det hela taget mer fordrande mot sina medlemmar. De nöjer sig sällan med deltagande i vissa ceremonier och ritualer; medlemmarnas hela tillvaro faller inom deras intressesfär. Sekterna som definitoriskt är minoriteter är ofta utsatta för yttre tryck och alltså konstant under belägring. Därför har de inte bara behov av en samling trossatser som de har enats om utan också av en enhetlig livsstil. De syftar därför till en genomgripande omvandling av de trognas livsföring i alla avseenden. Även sådana aspekter som synbarligen inte har med tron att göra faller under rörelsens överinseende. *"Genom att göra livet i sin helhet till en trosbekännelse och lojalitetsförklaring försöker den sekteristiska gemenskapen försvara medlemmarnas engagemang mot skepsis eller ren fientlighet från omgivningen."*⁷ I riktigt extrema former av sekt gör ofta försök att helt isolera gemenskapen från det sociala livets "vanliga" flöde. Sekten inte bara omsluter medlemmarnas hela tillvaro, fyller all deras tid, tillgodoser alla deras behov (eller förnekar att de behov de ej får uppfylla skulle ha något reellt värde) utan avskärmar dessutom alla deras kontakter med omvärlden, vilka ledningen ej har kontroll över. Den troslära som medlemmarna förväntas vara lojal mot har ofta som en av sina viktigaste grundsatser fördömandet och avvisandet av det "vanliga" samhället. *"Det 'normala' samhället klandras för sin ohelighet och syndfullhet, för att domineras av själviskhet och girighet, för att ge materiella intressen företräde framför andliga, för att trampa individens frihet under fötterna, för att omintetgöra närheten och sympatin mellan människorna, för att orsaka ojämlikhet och våldsamma orättvisor, för att uppmana till tävlan och konkurrens etcetera."*⁸

⁶ Ibid, s 53-60.

⁷ Ibid, s 94f.

Vilka beskyllningar man väljer att utslunga beror på vilka levnadsregler som gäller inom gemenskapen. Gemenskaper av detta slag benämner Bauman "kommuner". Dessa ställer medlemmarna inför en enorm uppgift: att vidmakthålla sitt gemensamma liv med allt vad det innebär enbart i kraft av tillgivenhet. Ömsesidig tillgivenhet blir den enda sammanhållande länken, den enda och därmed ofrånkomliga förutsättningen för sektens överlevnad. Avvikande åsikter blir följaktligen ett dödligt hot för gemenskapen. "...tolerans är en lyx som en kommun knappast kan kosta på sig."[☞] Förtryckande tendenser ökar ju mer genomgripande gemenskapen är. Förtryck kan dock inte undgå att skapa spänningar. Detta gör att kommuner är de mest ömtåliga och sårbara bland alla gemenskapsformer.[☞]

En annan gruppdynamisk aspekt som Bauman pekar på är att sekteristiska organisationer, men även politiska partier, nationalistiska grupper m fl, ägnar betydligt mer tid åt att bekämpa sina egna dissidenter än åt kampen mot sina motståndare. Förrädare och avfallingar hatas på det hela taget mer än uttalade och svurna fiender. "*Bryta leden*", "*störa ordningen*", "*sitta gränslinje på barrikaderna*" är det värsta brott som ledare kan anklaga sina anhängare för.[☞] Dessa anklagelser utslungas mot medlemmar som tror (ännu värre; säger, och värst av allt; visar genom sina gärningar) att klyftan mellan nation, parti, kyrka eller rörelse och deras svurna fiender inte är total. Kanske de tror att ömsesidig förståelse, och än värre; enighet, är möjlig; eller att den egna gruppens heder inte är fläckfri och oklanderlig och att de inte alltid har rätten på sin sida.[☞]

Den disciplinerade och rådiga kår av aktivister som Bauman talar om motsvarar naturligtvis *D.K:s* skribenter i min undersökning. Den ingrupp de försöker befästa är den svenska pingströrelsen. Bauman talar dels om storskaliga ingrupper och dels om täta ingrupper, t ex "face-to-face"-grupper. Som jag ser det kan faktiskt pingströrelsen passa in i båda dessa kategorier. Den totala rörelsen kan nog närmast betecknas som en storskalig ingrupp, medan de lokala församlingarna passar bäst in i Baumans beskrivning av tätt sammanslutna ingrupper. *D.K:s* skribenter rör sig ständigt mellan det totala perspektivet och lokalperspektivet vilket gör att analysen i vissa fall försvåras. Jag kommer dock att försöka se Baumans teori som en helhet och plocka fram de delar som jag anser vara relevanta för de olika avsnitten i mitt källmaterial.

Det jag främst är intresserad av i kapitlet Ingrupp och utgrupp är hur skribenterna försökte svetsa samman medlemmarna i pingströrelsen till en homogen ingrupp. Vilken strategi använde kåren för att markera den rätta linjen och hur användes "fienden", utgruppen, för att stärka de egna gruppbanden? Jag skall även studera hur *D.K:s* skribenter såg på dissidenterna inom den egna rörelsen och vilka typer av åtgärder de var beredda att vidta mot dem. I början av varje avsnitt kommer jag att lyfta fram de delar i Baumans teori som jag främst utgår ifrån när jag studerar det empiriska materialet. Huvudfrågorna vad gäller kapitlet Ingrupp och utgrupp är:

- I vilken mån stämmer Baumans teorier om ingruppen in på den bild av pingströrelsen som presenteras i *D.K.*?
- Hur såg *D.K:s* författare på de som på olika sätt avvek från den offentligt sanktionerade linjen? - vilka åtgärder föreslog de gentemot avvikarna?

[☞] Ibid, s 95.

^{☞☞} Ibid, s 96.

^{☞☞} Ibid, s 95f.

^{☞☞} Ibid, s 74.

^{☞☞} Ibid, s 74.

"De andra"

Uppdelningen mellan in- och utgrupp, mellan "vi" och "de andra", utvecklas vidare av Bauman. Hans teoretiska antagande om hur vi-gruppens kår målar upp en bild av "de andra", för att avskräcka och mana till ytterligare motivation i kampen, ska jag använda vid analysen av tidskriften *D.K:s* strävanden att upprätthålla pingströrelsens identitet.

Försöken att skapa lojalitet i en storskalig ingrupp är alltså, enligt Bauman dömda att misslyckas om man inte samtidigt med att man utvecklar solidariteten med den egna gruppen predikar fientlighet mot en utgrupp. Den bild av motståndarsidan man vill presentera är lika skrämmande och hotfull som bilden av den egna gruppen är lugnande och behaglig. Fienderna är oförbätterligt sluga och intrigerande. Skulle de råda över nödvändiga maktmedel skulle de inte dra sig för att invadera, besegra, förslava och utsuga. I brist på dessa maktmedel försöker de ändå förverkliga dessa avsikter i smyg. Därför måste vaksamhetens evangelium predikas och fientlighet, misstänksamhet och aggressivitet mot utgruppen framställs som nödvändiga svar på fiendesidans illvilliga uppsåt.

Fientlighet, misstänksamhet och aggressivitet mot utgruppen resulterar i och förstärks i sin tur av "fördomar". Fördomarna innebär en vägran att erkänna att fienden skulle besitta några dygder, tillsammans med en benägenhet att förstora fiendens verkliga eller inbillade laster. Allt som dessa fiender gör tolkas så att det ytterligare svärta ner bilden av dem. Viktigt att framhålla i detta sammanhang är att dessa fördomar ofta är ömsesidiga mellan grupperna. Utgruppen hyser alltså motsvarande förutfattade meningar mot ingruppen.[☞] Särdrag hos fiendesidan (utgruppen) som under andra omständigheter skulle ha passerat obemärkt uppmärksammas nu och framställs som hinder för ett samliv. De bemöts med avsky och används som bevis för att det är nödvändigt att hålla strikt avstånd och att det är otänkbart att beblanda sig med varandra. Den komplicerade relationen mellan de som är innanför och de som är utanför alstrar fördomar och räcker långt som förklaring till de flesta av de konflikter som rasar mellan ingrupp och utgrupp.[☞] Viljan att undvika kontakt underblåses, enligt Bauman, av rädsla för smitta - i bokstavlig eller bildlig bemärkelse. Föreställningen är att "de andra" bär på smittsamma sjukdomar, struntar i hygieniska regler och på detta utgör en hälsorisk. Man tror att utgruppen sprider sjukliga idéer och vanor, eller befordrar moralisk depravation och sedernas upplösning.[☞]

Som utgrupp räknade *D.K:s* skribenter dels de människor som inte var aktiva i någon kyrka och dels av de övriga kristna grupperingarna i samhället. I kapitlet "De andra" skall jag undersöka hur *D.K.* såg på dessa båda utgrupper, men jag skall även studera de riktlinjer kåren drog upp beträffande vilka aktiviteter medlemmarna borde undvika. För närmare operationaliseringar av teorin hänvisar jag till inledningarna i varje avsnitt. Huvudfrågeställningarna vad gäller kapitlet "De andra" är:

- Hur såg *D.K.* på människorna utanför den egna rörelsen?
- Vilka aktiviteter varnade *D.K:s* skribenter för? - varför var dessa så farliga?

Den karismatiska legitimeringen

[☞] Ibid, s 60-61.

[☞] Ibid, s 62-64.

[☞] Ibid, s 62-64.

Kåren är alltså de som drar upp riktlinjerna och styr utvecklingen i ingruppen. Bauman utvecklar sin teori vidare genom att beskriva hur ett ledarskap kan motivera, eller "legitimera", sitt inflytande över gruppen. I kapitlet Den karismatiska legitimeringen, i den empiriska undersökningen, skall jag studera hur *D.K.* undervisade om ledarskap. Jag skall även ringa in vilka egenskaper som legitimerade makt och inflytande i församlingarna.

Verklig auktoritet kännetecknas, enligt Bauman, av förmågan att påverka andra människors värderingar. Måttet på auktoritet är sannolikheten att folk tror på något bara på grund av att en viss person eller organisation predikar dessa värden. Att människor åtlyder dessa auktoriteter kan ges olika motiveringar. Man kan peka på den erfarenhet, sanningskärlek, vishet, moralisk integritet som utmärker dem man rättar sig efter. Vilken motivering som än gäller så är grundfundamentet ändå den tillit som efterföljarna hyser gentemot auktoriteterna.

För att bli en auktoritet måste en person eller en organisation förete en legitimering eller ett argument som visar varför just deras råd är värt att följa framför andras. Ett sätt detta kan göras på är att lyfta fram nya värden och sakförhållanden som frukter av uppenbarelser eller resultat av epokgörande upptäckter. En stark vision kan ställas upp som genomtränger den okända och därför skrämmande framtiden. En sådan argumenteringsform hör samman med vad Bauman kallar den karismatiska legitimeringen. Karisma uppmärksammades först i samband med kyrkans djupa och obestridda inflytande över de trogna. I detta fall syftade karisma på efterföljarnas övertygelse att kyrkan har en privilegierad tillgång på sanningen. Kyrkan ansågs ha utvalts av Gud att leda människor till ett gudfruktigt liv och till den slutgiltiga frälsningen. Karisma är dock inte endast knuten till den religiösa världen. Begreppet kan användas närhelst godtagandet av vissa värden motiveras av övertygelsen att den eller de som för fram dessa värden besitter en övermänsklig förmåga, t ex osedvanlig vishet framsynthet, tillgång till kunskapskällor som är dolda för vanligt folk. Denna förmåga garanterar sanningshalten i deras visioner och val. Den lilla människan har varken förutsättningar eller rättighet att ifrågasätta deras omdömesförmåga.

Ledarnas/ledarens karisma gör det svårare att ifrågasätta påbuden och i tider av oro skapar det ofta ett lugn att följa deras påbud. När de vanliga beteendemönstren raseras av snabba och djupgående sociala förändringar ökar efterfrågan på karismatiska garantier för säkra värdeval. De etablerade kyrkorna kan vanligtvis bara möta en mindre del av denna efterfrågan. Bauman menar att i ett skede då efterfrågan på karismatiska lösningar antog aldrig tidigare skådade proportioner, ledde detta till uppkomsten av en del politiska partier och massrörelser. De sk totalitära partierna var bland de första. Dessa partier, t ex kommunister och fascister, krävde total hängivenhet på livets alla områden av sina sympatisörer. På detta sätt erbjöds ett karismatiskt alternativ. De nya politiska ledarna tillskrevs, eller tillskrev sig själva, en närmast övermänsklig framsynthet och en känsla för rätt och fel som inte gick att ifrågasätta. Många totalitära partier gjorde anspråk på att som kollektiv vara bärare av den karismatiska auktoriteten vilket gav den karismatiska auktoriteten en alldeles ny och stabilare grund. En karismatisk ledares fall behövde således inte innebära en hel organisations undergång. Vad som är ännu viktigare är att organisationen på detta sätt kan göra sig immun mot tidigare begångna fel, eftersom dessa kan skyllas på enskilda individer. ☐

Läsaren får givetvis inte av detta tro att jag jämställer pingströrelsen med ett totalitärt parti. Vad jag är ute efter är istället de principer som gör att människor lämnar över sitt fria val till någon

☐☒ Ibid, s 148ff.

annan. Detta faktum existerar förmodligen i mer eller mindre stor utsträckning inom alla grupper. Minoritetsgrupper som är utsatta för hårt yttre tryck löper förmodligen större risk än mer öppna, löst sammanslutna grupperingar att uppge sin frihet till förmån för en stark ledning. I kapitlet Den karismatiska legitimeringen skall jag undersöka *D.K:s* undervisning om vilken ställning församlingens ledare, föreståndaren, bör ha. Jag skall även studera vilka egenskaper som befordrade makt och inflytande i församlingslivet. Precis som i de föregående avsnitten hänvisar jag till de olika styckenas inledningar för närmare beskrivning av vilka områden i Baumans teori som jag främst inriktat mig på. Huvudfrågeställningen vad gäller kapitlet Den karismatiska legitimeringen är:

- Vilka uttryck får den karismatiska legitimeringen i *D.K.*?

2. HISTORISK BAKGRUND

1907 kom den väckelse som sedermera kom att kallas pingstväckelsen till Sverige. Väckelsen hade dock ett internationellt ursprung. Skilda väckelser hade vid sekelskiftet uppmärksammats i Australien, Wales, Indien, Korea och USA. Gemensamt för dessa väckelserörelser var att de utgav sig för att vara återupplivare av s k "apostolisk väckelse", d v s de hade som mål att efterlikna den bild av det kristna livet och den kristna församlingen som kommer till uttryck i Bibelns nya testamente. Den nya väckelsen predikade omvändelse, ånger över synder och förlåtelse för dessa synder p g a den försoning mellan Gud och människan som Jesus, genom sin död på korset, uppnådde. Genom "segern" på Golgata gjorde Gud de kristna heliga och för att ge dem kraft fick de del av den helige Ande på samma sätt som på den första pingstdagen. Det synbara tecknet på dopet i den helige Ande var tungomålstandet (glossolali).[☞] Alf Lindberg hänvisar i sin doktorsavhandling om pingströrelsen till kyrkohistorikern Emanuel Linderholm. Linderholm hävdar att pingströrelsen blev en mycket trogen avbild av den första urkristna församlingen, som den gestaltade sig bland antikens lägre befolkning.[☞]

"Den nya rörelsen" hade inledningsvis en interkonfessionell prägel men kom till övervägande del att ingå i Baptistsamfundet. Främst var det de yngre pastorerna inom detta samfund som attraherades av den nya väckelsen. Det mest positiva mottagandet fick "den nya rörelsen" inom den gren av Baptistsamfundet som leddes av John Ongman i Örebro. Denna gren kallades Örebromissionen (ÖM). 1913 uteslöts dock den ledande församlingen inom "den nya rörelsen", Filadelfia Stockholm, ur Baptistsamfundet. Anledningen till uteslutningen var främst olika syn i kommunionfrågan (nattvarden), men tydligt är att även "den nya rörelsens" förkunnelse och verksamhetsformer bidrog till uteslutningsbeslutet. Kring 1915 uppkom även en schism mellan John Ongman och Lewi Pethrus. Pethrus hävdade att varje lokalförsamling skall vara autonom. Ongman pläderade istället för lojalitet med modersamfundet. Dessutom menade Pethrus att andedopet alltid följdes av tungomålstande, vilket Ongman bestred.

Runt 1920 hade, den av Lewi Pethrus ledda, rörelsen profilerat sig mot de övriga samfundet. Den hade vid denna tid många av de karakteristika som präglar en sekt. Den tog avstånd från det politiska livet, den var apokalyptisk till sin karaktär och den slöt sig inom sig själv och sitt budskap. Den roll som förnyare av apostolisk kristendom som "den nya rörelsen" sa sig ha, kom särskilt till uttryck i det namn som började användas runt 1920, nämligen "pingströrelsen", som

[☞] Sahlberg, 1977, s 7.

[☞] Lindberg, 1991, s 10.

hänsyftade på andens utgjutelse över de kristna på den första pingstdagen (några veckor efter Jesu död).

Fram till 1933 växte pingströrelsen till över 42 000 medlemmar. Rörelsen bibehöll under denna tid sin isolationistiska linje gentemot samhället. Vid mitten av 30-talet började rörelsen sakta öppna sig mot det omgivande samhället. T ex engagerade sig Pethrus politiskt i kommunalfullmäktige i en stockholmsförort, där han företrädde Bondeförbundet. Situationen i Ryssland och Tyskland under andra världskriget ökade samhällsansvaret inom pingströrelsen. Den tilltagande sekulariseringen i samhället vid denna tid bidrog också till att, främst Pethrus, framhöll att rörelsen även politiskt måste ta ett ansvar för landet. 1944 uppmanade Pethrus pingstvännerna att gå och rösta i valen, stödja kristna kandidater och överhuvudtaget arbeta för en starkare ställning för kristendomen i samhället.

1945 startade pingströrelsen den kristna dagstidningen *Dagen*. Tidningen företrädde en partipolitiskt fri kurs men dess linje låg under de första åren närmast de åsikter och värderingar som präglade Folkpartiets frisinnaede falang under denna tid. *Dagens* ekonomi var emellertid redan från starten det stora problemet. Pethrus försökte genom diverse utspel gentemot de andra kristna finna en bredare ekonomisk bas för tidskriften. Rörelsen genomled även stora inre spänningar under denna tid. Dessa spänningar kulminerade i den s k "lidmanstriden". Turbulensen under dessa år gjorde att rörelsen åter gick in i en period av isolering. Pingströrelsen avbröt alla kontakter med andra kristna samfund och samlade sig istället kring sig själv och sitt budskap. I o m detta väcktes den gamla entusiasmen åter till liv och rörelsen upplevde en tid av inre förnyelse. Bl a ökade *Dagens* upplaga under denna tid med 60%.

Runt 1952 började dock pingströrelsen på nytt att krypa ur sitt skal och rörelsen blev åter mer etablerad och mindre apolitisk och sekteristisk. Vid 50-talets mitt fann Pethrus en ny värdegemenskap med Högern som liksom pingstvännerna värnade om hemmet och familjen. 1956 övervägde Pethrus att kandidera för Högern till riksdagen men mot slutet av detta decennium blev han alltmer besviken på de kristnas möjligheter att påverka politiken och undandrog sig därför det politiska engagemanget. Lewi Pethrus återkom dock till det politiska livet i o m att han 1964 var med och grundade partiet KDS. (Kristen demokratisk samling. Sedan 1987 heter partiet Kristdemokratiska samhällspartiet.)

Att pingströrelsen slutgiltigt hade övergivit sin forna sektkaraktär framgick tydligt när den s k maranatarörelsen bröt fram kring år 1960. Maranata uppbar samma sekttendenser som pingströrelsen själv en gång hade haft. De representerade sekten, antiekumeniken och avståndstagandet från det politiska livet. Däremot var *Dagen*, vid denna tid, i högsta grad politiskt bestämd. Detta visade sig inte minst i tidningens stöd för grundandet av KDS. *Dagen* representerade i början av 60-talet "det kristna samhället". Från att ha varit en exklusiv och apolitisk sekt hade pingströrelsen p g a den samhällsutvecklingen, som speglades i tidningen *Dagen*, utvecklats till att företräda det kristna samhället gentemot de krafter som bidrog till samhällets sekularisering."²

4. BIBELSYNEN

Först och främst vill jag poängtera att de pingstvännerna som skriver i tidskriften *D.K.* alltid motiverar sina åsikter utifrån sin tolkning av Bibeln. I stort sett varje artikel innehåller en mängd

² Sahlberg, 1977, s 7 - 243.

bibelcitat. I sin bibeltolkning använder de ett, vad man i vanligt tal brukar benämna, fundamentalistiskt synsätt. Alf Lindberg hänvisar i sin doktorsavhandling till en religionssociologisk undersökning som professor Göran Gustafsson har gjort; *"Förkunnarna, församlingarna och Bibeln"*. Gustafsson ifrågasätter ett regelmässigt användande av begreppet fundamentalism vad gäller personer som väljer att tillmäta alla utsagor i Bibeln samma betydelse och auktoritet utan att man försöker jämföra dem eller tolka dem inbördes. Termen fundamentalism är, enligt Gustafsson, av såväl historiska som aktuella skäl starkt värdeladdad och den används numera i vanligt språkbruk minst lika ofta som ett negativt värderande uttryck än som en beskrivning av en bibeltolkningsstrategi. Lindberg hänvisar också till en artikel i tidningen *Dagen* där skribenten Lars Lindberg, som ett alternativ till ordet fundamentalism, i stället använder det mindre besmittade ordet "biblicism". Alf Lindberg själv använder helst begreppet en "traditionalistisk bibelsyn".[☞] Själv kommer jag också att använda begreppet traditionalistisk för att beskriva den syn på Bibeln som präglade de som skrev i *D.K.*

Skribenterna i *D.K.* går ofta starkt till angrepp mot de övriga kristna grupperingarna för att de på olika sätt förvanskar "Guds rena ord".[☞] Urkyrkan, d v s den kyrka som uppstod just efter Jesu död och omtalas i Bibeln, är förebilden både läromässigt och organisatoriskt. Det som kommit till efter detta, religiösa traditioner och dylikt, betecknar *D.K.* som villfarelse eller som en skribent uttrycker det "fäderneärvda meningar", d v s människors egna påfund.[☞] I en artikel i *D.K.* från 1949, *"Trohet mot sanningen"*, slår artikelskribenten Herbert Gustavson fast de fyra orubbliga bibliska grundsanningar som pingströrelsen bör ha som rättesnöre. Dessa sanningar, som enligt författaren måste utgöra grunden för all kristen verksamhet, är "pånyttfödelsen" (frälsningen), vuxendopet i vatten (barndopet var klart obiblistiskt), det i nya testamentet omtalade "andedopet" och slutligen den "fria församlingen" (d v s utan övergripande samfundsorganisation).[☞] De flesta av dessa grundsatser har för övrigt hängt med rörelsen från dess bildande 1907. Tankarna omkring den fria församlingen blev aktuella först i o m det slutgiltiga fjärmandet från Örebromissionen 1915.[☞] H. Gustavson fortsätter i en annan artikel från 1955, att slå fast vikten av att följa Bibeln till punkt och pricka och inte göra några omtolkningar, som han menar att samfunden har gjort. *"Men då pingstfolket börjat samarbete även med dessa (samfunden, egen anm.), som icke vill böja sig för eller erkänna Ordets absoluta auktoritet i andliga ting, då har vi dagtingat med sanningen och medgivit människans rätt att själv bestämma i ting som dock Guds ord gett direktiv om....Skall vi fasthålla vid tron på gudomlig inspiration bakom det skrivna, eller måste vi ställa vissa för oss till synes mindre lämpliga ställen under debatt? Vart bär det då hän?"*[☞] Kännetecknande nog kallas tidskriftens frågespalt: *"Hur står det skrivet?"* Frågor skulle besvaras utifrån vad som stod att läsa i Bibeln. Någon annan kunskap accepterades inte.

5. INGRUPP OCH UTGRUPP

[☞] Lindberg, 1991, s 252ff. (Se även Lindbergs fotnoter)

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1955, s 295, "Pingstväckelsen vid skiljovägen". Nr 12, 1952, s 375, "Huru läser du din Bibel?". Nr 7, 1955, s 216, "Bibelns sanning". Nr 6, 1953, s 184f, "Hur står det skrivet?"

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 137, "Ordets linje". Nr 4, 1953, s 109, "Guds församling och de heligas enhet".

[☞] *Den Kristne*, nr 4, 1949, s 101ff, "Trohet mot sanningen". Nr 3, 1950, s 78, "Låt oss icke bli ensidiga".

[☞] Sahlberg, 1977, s 31f.

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1955, s 295, "Pingstväckelsen vid skiljovägen".

Detta kapitel, som för övrigt är inledningen på den empiriska delen av min uppsats, är baserat på tesen om ingruppens krav på lojalitet och helhetsengagemang av sina medlemmar. För att frammana detta hänvisar man till yttre fiender som på ett eller annat sätt sägs hota den egna gruppen. För att en ingrupp skall fungera och hållas samman krävs, enligt Bauman, att en "kår" av aktivister tar strid med de splittrande tendenser som hotar gemenskapen. Kårens uppgift är också att formulera vad medlemskapet i ingruppen innebär. Eftersom lojaliteten mot den egna gruppen är så viktig blir de som på ett eller annat sätt uppträder illojalt ofta mycket illa sedda av den övriga gemenskapen. Jag kommer här att granska *D.K.*'s syn på den egna gruppen, församlingen. Främst skall jag inrikta mig på hur skribenterna försöker motivera varför enhet och sammanhållning är så viktigt och vilka hot de ser mot den egna gruppen i form av inre och i viss mån yttre fiender.

Församlingens enhet

Inledningsvis vill jag hänvisa till en, i tidskriften *D.K.*, använd metafor som på ett tydligt sätt visar vilken vikt enheten och sammanhållningen hade i församlingen. Det är metaforen om ankarkättingen. I den i varje nummer återkommande spalten "*Frälsta ungdomar emellan*" berättar en författare följande: "*En natt under kriget hade vi med det stora fartyget fått söka skydd för fienden i en vik med en mycket stark ström. När vi hade ankrat stod jag länge och såg på den väldiga ankarkättingen, där den darrade och knakade för de oerhörda påfrestningarna. Men kättingen höll, och det blev allas vår räddning. Inte en enda länk gick sönder. Givetvis har det en oerhörd betydelse, om någon enstaka länk skulle brista för påfrestningarna. I och med att en enda av de många ger upp, blir alla de andras ansträngningar av intet värde. Vi kristna äro alla sådana där länkar i ett sort sammanhang. Vi ha ett säkert ankare, och vi ha en säker ankargrund, men närmast hänger det på ankarkättingen.... Ungdomar låt oss bli starka länkar! Må ingen av oss brista och därmed slå sönder det verk som många andra genom bön och tårar lyckats bygga upp.*"[☞] Sammanhållningen var alltså oerhört viktig och varje medlem hade ett tungt ansvar. En av de flitigaste skribenterna i *D.K.*, Nils Kastberg, använder ofta militäriska termer när han vill slå fast vikten av enhet. "Enighet ger styrka" utropar han i början av en artikel. Han berättar om sin egen värnplikt och de bajonettövningar soldaterna då genomförde. "*Då skulle vi vara uppställda på en linje och skuldra vid skuldra så tätt vi kunde. Det fick inte vara någon lucka mannarna emellan för att fienden ej skulle kunna genombryta ledet och skingra manskapet. På samma sätt bör det vara bland Guds folk - i Guds här.... Vi behöver därför gå fram på 'samma linje' och ha 'samma ton' för att inge respekt för vår kristendom.*"[☞]

Gemenskapen i församlingen är mer än summan av delarna, den är en "gudomlig skapelse". Den kalla och hårda omvärlden gör att de kristna, för att överleva, måste hålla ihop. "*Det är med oss kristna som med de glödande kolen. Krafsar man isär dem så slockna de, men om man makar tätt ihop dem så glöder de. Vi kristna behöver komma tillsammans för att värma varandra och skapa gemenskap.*"[☞] Författarna i *D.K.* såg alltså församlingen som en nödvändig bastion mot världen utanför. Församlingen skulle vara en gemenskap där alla, oberoende av samhällsställning och ålderskillnad skulle vara förenade. Församling är som "*....en enda stor familj*".[☞]

Många artikelförfattare framhåller olika gruppbildningar inom församlingen som ett hot mot enheten. Idealet är den tätt sammanslutna gruppen där "de unga sjunga med de gamla". Just

[☞] *Den Kristne*, nr 1, 1949, s 12f, "Frälsta ungdomar emellan".

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 3, 1955, s 89, "Den gamla eller nya linjen".

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1951, s 195, "Pressröster: Gemenskap över koterierna".

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1951, s 210ff, "Jag såg församlingen".

tidningarna som *Evangelii Härold*, *D.K.* och *Dagen*.[☞] Denna strävan efter enhet kan tyckas märklig med tanke på det myckna talet om vikten av de "fria" församlingarna.

Ett ständigt återkommande tema i många artiklar är att varje form av aktivitet vid sidan om den ordinarie församlingsverksamheten ses som ett hot. Den hårt trängda ingruppen, för att använda Baumans terminologi, hade inte råd med den ökade risk som det innebar att tappa den totala kontrollen över någon del i gemenskapen. Jag får den uppfattningen att det till stor del handlar om ledningens rädsla att tappa greppet om medlemmarna. I detta sammanhang ser jag *D.K.*:s skribenter, de flesta själva pastorer, som representanter för ledningen. Om vi går tillbaka till teorin så kallar Bauman den grupp som utstakar den "rätta lärans väg" för kåren. Jag anser att *D.K.*:s skribenter hade just den rollen. De drog upp riktlinjerna och gjorde även tydliga markeringar mot sådant som störde deras idealbild. Den traditionalistiska bibelsynen där endast *en* sanning accepterades blev det styrinstrument som de begagnade sig av. Minsta avvikelser från den "rätta" tolkningen av Bibeln sågs som ett hot mot den av kåren utstakade vägen. Gruppbildningar utanför deras överinseende upplevdes som hotfulla. Enighetens kärna låg i total uppslutning kring de, av kåren, uppdragna riktlinjerna. En författare i *D.K.* hävdar att det finns en fara i att vissa lokala församlingar ger ut egna tidningar. Som jag ser det styrker detta hypotesen att kåren ser sig själva som ensam uttolkare av gruppens budskap och inriktning. Ett annat ställe där kårens tolkningsföreträdare bekräftas är när Herbert Gustavson påpekar att de unga måste ledas av en äldre person med större insikt.

Bauman framhåller att lojaliteten och sammanhållningen är livsviktig i en ingrupp som är utsatt för stort yttre tryck. Ett ställe i *D.K.* där detta blir mycket tydligt är i den förut nämnda metaforen om ankarkättingen. Där hävdar författaren att den medlem som dukar under för påfrestningarna riskerar att göra den övriga gruppens ansträngningar, i "bön och tårar", om intet. Lojaliteten var alltså livsviktig.

Som jag uppfattar saken användes även de olika partibildningarna som ett argument att stärka den inre sammanhållningen. Genom att konsekvent avvisa alla typer av konkurrerande gruppbildningar uppnår ledningen en starkare enhet i huvudgruppen. Det allvarliga talet om infiltration gjorde säkerligen också att församlingen slöt leden ytterligare för att skydda sig mot faran. Om församlingen, som skulle vara en bastion mot den omgivande ondskan, löpte risk att skadas innebar detta ett upprop till kamp för varje medlem. Kastberg talar om att fienden kan utnyttja varje lucka mellan mannarna i bajonethären. Endast genom enighet och sammanhållning kan församlingen freda sig mot både de inre och de yttre angreppen.

Församlingen skulle alltså fungera som en befästning mot en ond omvärld. Starka portar behövdes för att stänga ute "världen" och den ondska som florerade där. Att på något sätt beblanda sig med "världen" ansågs livsfarligt.[☞] En som hårt driver denna isolationistiska linje är förut nämnde Nils Kastberg, men han är långt ifrån ensam. Kastberg använder många bibliska bilder för att förstärka sin tes. Israels nödvändiga isolering från de stammar som bodde runt omkring dem, Paulus undervisning om att ej "gå i ok med" de som inte tror o s v.[☞] I en annan artikel tar Kastberg upp vilka symptom som utmärker de som på ett eller annat sätt beblandat sig med världen. För att belysa detta berättar han ett exempel från sin tid som missionär i Sydamerika. "*När jag ibland*

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 11, 1951, s 344, "Våra tidningar".

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 12, 1955, s 373, "Försagdhet eller makt och myndighet". Nr 9, 1953, s 266, "De små rävarna". Nr 2, 1950, s 65, "Recensioner".

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 9, 1954, s 277, "Det måste finnas en gräns".

besökt *Misiones* (Missionsstationer, egen anm.) i Argentina och kommer upp emot den brasilianska gränsen, märker jag att folket där inte talar varken spanska eller portugisiska utan ett blandspråk, som inte alls är vackert. Så sker även med den kristne som lever så att säga med ena foten i världen och den andra i församlingen; av deras språk kan man ej döma om var de egentligen hör hemma. Även deras övriga vanor är sammanblandade." En människas hela livssätt skvallrar alltså om vilken andas barn hon är och Kastberg går starkt emot devisen att; "frälsningen inte sitter i det yttre". Den sitter både i det inre och i det yttre. De yttre attributen är en spegling av de inre. Han hänvisar här till bibelordet; "Vad hjärtat är fullt av det talar munnen." Andra exempel på världslig inblandning är, enligt samme författare, "världslig" musik, smink, smycken, kortklippt hår på kvinnor m m. ☐ En pingstvän skall alltså se ut som en pingstvän.

En av de bekräftelser den kristne kunde få på att han levde på ett rätt sätt var när "världen" på ett eller annat sätt bekräftade utanförskapet. Detta kunde ske på olika sätt men främst i form av kritik och motstånd av olika slag. I motsvarande grad var det givetvis alarmerande om "världens barn" skulle uppskatta den troende. En dikt som tydligt belyser detta viktiga utanförskap finns att läsa i ett nummer av *D.K.*:

"Ve er, när man högt er prisar!

Väl er, när skarpt er världen visar!

Ve er, när ert verk behagar!

Väl er, när ondskan er åklagar!

Ve er, när världen tackes eder!☐

Eftersom utgruppen, enligt Bauman, personifierar alla negativa attribut så uppfattar ingruppen följaktligen deras kritik enbart som komplimanger. Utgruppen, i egenskap av motsats till ingruppen, bidrar också aktivt till att svetsa samman ingruppens medlemmar mot den gemensamma fienden. Jag tycker mig även i *D.K.* se tendenser till att använda sig av "fienden" som medel att förena och mana på medlemmarna i de olika församlingarna. Skribenterna talar t ex om att det nödvändigt att ha starka murar mot "världens" ondska och att en kristen inte bör ha ena foten i "världen". Genom att tydligt markera ett avstånd till omvärlden skapades också en "vi-känsla" hos de egna. Denna vi-känsla förstärktes också av uppfattningen att en pingstvän gick att känna igen både på talet och på utseendet. När "fiendens" vanor, tal, utseende o s v framställs som ständiga motpoler till den egna gruppens sätt att vara bidrar detta till att markera vi-gruppens exklusivitet och hjälper medlemmarna i arbetet med att rita upp sin mentala karta av omvärlden.

Fanns det då ingen opposition mot de dominerande tankarna om församlingens enhet, som jag här har redovisat? Jodå, några få röster gjorde sig hörda i mängden. I en artikel som till stor del bryter av från det vanliga mönstret tar faktiskt pingströrelsens "karismatiska" ledare Lewi Pethrus till orda och hävdar att rörelsen ständigt löper risk att hamna i en obiblisk inåtvändhet och världsfrånvändhet. Dessa tendenser har, enligt Pethrus funnits under hela pingströrelsens historia. "I den innerliga och varma fromhetstyp, som pingstväckelsen representerar, ligger en stor benägenhet för isolering. Det är ett drag, som ger sig till känna redan i den urkristna församlingen....Den enskildes personliga umgänge med Gud, den slutna lärjungakretsens ljuvliga gemenskap, behovet av den enskilda uppbyggelsen genom Ordet och bönen, allt detta skapar en innerlig längtan efter denna avskilda andliga gemenskap." Även det yttre tryck som pingstvännerna får uppleva och det främlingskap som tron i sig framkallar bidrar till att frestelserna

☐ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 8, 1954, s 232, "Det måste väl finnas en gräns".

☐ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1955, s 299, "Tankar om predikan".

att låsa in sig i en sluten gemenskap ökar.[☞] Carl-Erik Sahlberg hävdar också i sin doktorsavhandling om pingströrelsen, att Lewi Pethrus vissa perioder arbetade hårt på att minska dess sektkaraktär och närma rörelsen både till övriga kristna grupper och till samhället i stort.[☞]

En annan skribent som då och då försiktigt lyfter ett litet pekfinger och manar till eftertanke och ödmjukhet är Gustav Söderholm. Det jag slås av när jag läser det han skrivit är att, förutom själva innehållet, även tonen i det skrivna är en helt annan än hos de flesta andra skribenter. Söderholm är inte de stora och tvärsäkra proklamationernas man. I stället präglas det han skriver av en mjuk, ja nästan kärleksfull, ödmjukhet. Noterbart är också det mod han visar i det att han vågar hävda en ofta radikalt annorlunda åsikt än majoriteten. Han dristar sig t o m att tillrättavisa självaste Lewi Pethrus när han tycker att denne, i en artikel om uteslutningar, gått för långt i hårdhet. (se Församlingstukt nedan) Vad gäller församlingens enhet, för Söderholm fram en egen åsikt. Fjärran är den undervisning som framhåller den, i alla lägen, lojale församlingsmedlemmen. Han hävdar t o m att en sådan är en fara för pingströrelsen. För att undvika det åldrande som de flesta kristna rörelser genomgått under historien, och som så småningom också lett till deras död, måste en sund opposition finnas i församlingen. Han går vidare till angrepp mot de äldre pastorerna, dit han för övrigt även räknar sig själv, och deras oförmåga att tåla opposition. *"Vi vädra så lätt personliga motståndare, så snart något av opposition möter oss, och vi bli ömskinnade. I yngre dagar togo vi lättare och med friskare mod upp de yttringarna, vi kastade oss med i den pågående debatten utan att taga så stor hänsyn till oss själva, vi läste Guds ord enskilt och med varandra färdiga att lära och taga lärdom av vem det vara månne, som fått något verkligt från Herren....ingen av oss vågade ge sig ut för att vara expert på något område, vi voro alla lärjungar. Ett av en rörelses friskhetstecken är väl, att det finns en sund och levande och frisk opposition."* Söderholm hävdar vidare att rädsla och ömtålighet inför opposition gör att denna istället undertrycks och blir en tyst opposition som bara yttrar sig i trängre kretsar och vid kafferep etc. Får denna typ av kritik fortgå blir den snart till en syra, som förgiftar församlingens arbete. När en församling vågar släppa upp, även ovederhäftig och obefogad, kritik till ytan så bryter ofta denna kritik nacken av sig själv och hindras på så sätt att gå under ytan. Och skulle oppositionen istället visa sig vara befogad, vore det, enligt Söderholm, rent av katastrofalt att undertrycka den.[☞]

I en annan artikel, *"Felfinnarnas väckelse - Guds"*, kommenterar Söderholm en tidigare *D.K.*-artikel med rubriken: *"Felfinnarnas väckelse - och Guds"*. Söderholm menar att både rubriken och innehållet i den senare artikeln gör gällande att "Guds väckelse" är fjärran från felfinnande, eller för att använda ett modernare ord, kritik. I stället, hävdar han, att all väckelse har sin grund i felfinnande. *"Vore allt, som det skulle, behövdes ingen väckelse endast utveckling och tillväxt."* Vad gäller kritik går, enligt Söderholm, Gud ofta varligt fram med "hjorden" (församlingen) - men "herdarna" (församlingens ledning) talar han desto allvarligare till. *"Gud skonar varken konungar, präster eller profeter i sitt felfinnande...."* Hos Gud finns dock inte bara felfinnande utan också nåd för de som kommer till korta. Det viktiga är, enligt Söderholm, att när felen uppenbaras, böja sig i ödmjukhet. Endast på det sättet kan pingstväckelsen växa och utvecklas.[☞]

Att Gustav Söderholm i *D.K.* får möjlighet att framföra så, i vissa stycken, radikalt annorlunda åsikter måste ändå tyda på att den täta ingruppen, för att använda Baumans terminologi, inte var helt tät. Avvikande åsikter fick trots allt komma till tals i *D.K.* Där kan vi se en avvikelse mot, i

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1953, s 129f, "Kampen för att komma ut".

[☞] Sahlberg, 1977, s 56-75.

[☞] *Den Kristne*, nr 3, 1949, s 69ff, "Vilka äro en väckelses ålderdomstecken och huru undgå dem?".

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 6, 1954, s 174f, "Felfinnarnas väckelse - Guds".

varje fall den mest slutna ingruppen, den religiösa kommunen, i Baumans teori. I dessa s k kommuner var åsikter som gick mot strömmen ett dödligt hot mot gemenskapen. I *D.K.* däremot gick ofta diskussionens vågor höga. Mest gällde det vad vi kanske skulle räkna som petitesser. Men även, i vissa stycken, diametralt annorlunda åsikter, t ex dem Söderholm framförde, rymdes inom ramen för det tillåtna. (Jag för ett mer uttömmande resonemang om detta i kapitlet "Den karismatiska legitimeringen".)

En intressant detalj i avsnittet vi nyss läst är när Lewi Pethrus själv framhåller att pingströrelsen p g a yttre tryck och en känsla av främlingskap gentemot omvärlden, har en tendens att sluta sig inom den egna kretsen. Detta överensstämmer givetvis väl med Baumans tes om ingruppens tendens att fly den otrygga omgivningen och istället söka skydd i den trygga och hemtama vi-gruppen. Ännu intressantare är dock den medvetenhet som fanns, bl a hos Pethrus, om detta problem. Som vi sett försökte han stundtals också bryta den isolering som rörelsen befann sig i. Även detta måste ses som ett visst avsteg från Baumans teori. Viktigt att hålla i minnet är dock att Söderholm, och till viss del Pethrus, representerade åsikter som var i kraftig minoritet i *D.K.* Det stora flertalet förfäktade, som vi sett, idéer som väl överensstämde med Baumans teori.

Heltidsengagemang

Bauman hävdar att den täta ingruppen gör allt för att omsluta medlemmarnas hela tillvaro, fylla all deras tid och tillgodose alla deras behov. I detta avsnitt skall jag undersöka hur *D.K.*:s skribenter undervisar om vad som bör vara kännetecknande för en medlems engagemang i församlingens verksamhet.

"Bättre att nötas ut än att rosta bort."[☞] En församlingsmedlem skulle ge allt för församlingen, även sin fritid. I spalten *"Frälsta ungdomar emellan"* gör författaren en jämförelse med kommunisterna och godtemplarna som till författarens förtrytelse i vissa fall är merhängivna och frimodiga än pingstvännerna. *"Träffar man en godtemplare, så dröjer det inte länge förrän man vet, hur han använder sin fritid."* Författaren hänvisar till gamla tiders pingstvännar som hade som *"...vana att i alla situationer avge en 'programförklaring'. Vi skola väl fortsätta på samma linje?"*[☞] Engagemang i föreningsliv ifrågasattes också, inte bara p g a den skadliga inverkan som det kunde tänkas ha i andligt hänseende, utan även av den orsaken att det tog tid från församlingens verksamhet. På en fråga, i den i varje nummer återkommande frågespalten, där frågeställaren undrar om medlemskap i en ideell förening är försvarbart för en pingstvän får han just detta svar: *"Som regel har ju en medlem i en Guds församling fullt upp med arbete där och gör klokt i att ge sin tid och sin kraft åt Guds verk i församlingen."*[☞] Det viktiga måste ge plats åt det viktigaste, hävdar en annan skribent. Människors själar går förlorade om vi upptar vår tid med sådant som inte leder till deras frälsning. Detta allvar borde, enligt artikelförfattaren, sporra de kristna till att helt ge sig hän i arbetet för Gud.[☞]

Idéhistorikern Ronny Ambjörnsson hävdar i boken *"Den skötsamme arbetaren"* att även de nykterhetsloger han studerat (Slutet av 1800-t. till ca 1940) inte bara hade som mål att forma

☞ *Den Kristne*, nr 10, 1949, s 305, "Din plats är bland sångarna".

☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 11, 1950, s 342, "Frälsta ungdomar emellan". Nr 9, 1949, s 269, "Det är något fel".

☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 9, 195 TD /F428 s "H haäl5det inribet, ? Nr 9,1195 TD /F41

medlemmarnas dryckesvanor. Logen ville i sista hand även forma deras vardag. Logemöten, av logen ordnade fester, utflykter etc, syftade till att fungera som ett skyddsnet mot de faror som lurade överallt. De av logen anordnade aktiviteterna var alltså ett skydd mot frestelser, men de var också tänkta att på olika sätt bibringa medlemmarna det rätta förhållningssättet gentemot tillvaron. På samma sätt tänkte och handlade, enligt Ambjörnsson, även fackföreningsrörelsen i Västernorrland under denna tidsperiod.[☞] Jag anser att *D.K:s* hyste en liknande dubbel inställning till församlingens verksamhet. Som vi sett varnade skribenterna för att delta i aktiviteter som hade en skadlig inverkan i andligt hänseende. För att undvika detta uppmanades i stället medlemmarna till engagemang i den egna verksamheten. Men verksamheten syftade givetvis också till uppbyggelse för medlemmarna och även till att sprida det kristna budskapet vidare till icke kristna människor.

En medlem borde alltså helt ägna sig åt församlingens verksamhet och arbetet för att sprida det kristna budskapet. Några direkta förbud uttalas dock inte av skribenterna, men de framhåller att aktiviteter som själ uppmärksamhet från medlemmens huvuduppgifter måste anses som förkastliga. Som jag ser det stämmer *D.K:s* predikande av ett heltidsengagemang hos medlemmarna väl överens med Baumans beskrivning av den totala hängivenhet som är kännetecknande för den tätt sammanslutna ingruppen. Församlingsengagemanget skulle vara ett heltidsengagemang.

Subkultur

Enligt Bauman gör ofta täta ingrupper, t ex religiösa sekter, försök att avskärma den egna gemenskapen från det övriga samhället. Kontakter med det omgivande förfallna samhället anses som skadliga för den egna gruppens medlemmar. I vilken grad förordade då *D.K:s* artikelförfattare en avskärmning mot det omgivande samhället?

"Världens" ondska och smutsighet gör att vi för att överleva, värna om våra värderingar och nå ut till människor med budskapet, måste skapa alternativ till omvärldens informationskanaler. Ungefär så har jag uppfattat tankegångarna bakom det systematiska uppbyggandet av kristna substitut som ofta föreslås i *D.K.* Klagar skribenterna på "smutslitteraturen" i samhället så hävdar de i nästa andetag att vi måste skapa ett alternativ till detta som vi kan sätta i händerna på människorna. Skriver tidningarna negativa saker om pingströrelsen och det kristna budskapet så startar vi en egen tidning och framför vårt budskap med o s v. Lewi Pethrus tar i en artikel upp bl a tidningen *Dagens* betydelse för pingstvännerna. "*Vi ha emellertid funnit att vår tidning gjort oss en väldig tjänst. När de kasta ut lögnaktiga och vilseledande saker i tidningarna så kunna åtminstone våra vänner morgonen därpå få reda på hur det hänger ihop. Detta är en stor välsignelse.*"

Pethrus för i samma artikel fram tanken på en av pingströrelsen ägd bank. Motiveringen till detta är att pingstfolket trakasseras av de vanliga kreditinstituten. "*Varför skulle vi vara beroende av banker när det gäller sådana företag? (lån av pengar, egen anm.) Varför behöva vi det? Det finns så mycket pengar ibland oss, så vi skulle kunna klara våra finanser själva.*"[☞] På en fråga i frågespalten där en läsare undrar hur en "verklig Jesu lärjunge" kan ha radio i sitt hem, svarar redaktionen, att mycket av det som sänds i radion är av ondo men att pingstvännernas egen radio är en motvikt mot detta och används till att framföra det goda budskapet.[☞] Serietidningar som *Stålmannen* och *Fantomen* beskylls i en annan artikel för att framkalla ungdomsbrottslighet och

[☞] Ronny Ambjörnsson, "*Den skötsamme arbetaren*", (Stockholm, 1988), s 90, 112.

[☞] *Den Kristne*, nr 8, 1950, s 233ff, "Låt oss draga vidare".

[☞] *Den Kristne*, nr 11, 1950, s 347, "Hur står det skrivet?".

försämra de ungas karaktär. Censur och förbud föreslås, men vikten av att tillhandahålla billiga och bra alternativ framhålls också.¹² En annan skribent kallar dessa alternativ för ett "motgift". Varje söndagsskola bör enligt samme författare bygga upp ett eget söndagsskolbibliotek där "god andlig litteratur" kan tillhandahållas barnen.¹³ Lewi Pethrus svarar i en artikel från 1950 på en av honom själv ställd fråga om vad som kan göras för att motverka den ström av religiös villfarelse och ondska som väller ut i den profana litteraturen. Svaret är kort och gott: -Sprid god litteratur!¹⁴ Lektor Henning Thulin går i *D.K.* tillrätta med avkristningen i skolorna. Både det faktum att undervisningen numera måste vara objektiv, ingen trosundervisning får förekomma, och dessutom så kraftigt beskuren att någon tid för att tränga in i kristendomens läror inte finns, enligt Thulin. Lägg därtill att läroböckernas sätt att beskriva den kristna tron i många stycken ej överensstämmer med den trosuppfattning som pingströrelsen står för. Det enda receptet lektor Thulin har att komma med är att alla kyrkor och församlingar tar saken i egna händer. Söndagsskolan måste kompensera de kristna barnens bristfälliga kristendomsundervisning. En "rätt" lärobok måste tillhandahållas som motvikt till de ordinarie skolläromedlens brister. Större församlingar borde dessutom, enligt Thulin, anställa en egen lärare för att undervisa pingstbarnen.¹⁵ Förutom ett idogt framhållande av söndagsskolans värde uppmanar några skribenter kristna ungdomar att bli folkskollärare för att på detta sätt bibringa barnen den rätta läran.¹⁶ Under spalten "*Läsekretsen har ordet*", i *D.K.* (nr 2, 1953), lägger signaturen "*Wenzel*" fram ett förslag om en av pingströrelsen driven realskola i internatform. Detta gör han på så sätt att den vanliga skolan, enligt honom, verkar för en spridning av otro och inte alls är någon lämplig miljö för nyfrälsta ungdomar. I nästa nummer av *D.K.* bemöter Åke Boberg denna vädjan med att hävda att idén i och för sig är vällovlig men att många praktiska problem finns att lösa innan den kan bli genomförbar. Framförallt framhåller han att elevernas ringa ålder vore ett problem om skolan skulle drivas i internatform. Han hänvisar istället till den folkhögskola som pingströrelsen redan driver i Kaggeholm utanför Stockholm.¹⁷ Vädjan om en kristen realskola har jag bara sett på ett ställe i mitt källmaterial och därför måste jag anta att denna fråga trots allt inte hade särskilt hög prioritet inom pingströrelsen.

Som jag ser det kan förmodligen en del av den rädsla för omvärlden som *D.K.*'s skribenter hyste få sin förklaring genom att lyfta in tanken om en subkultur. Jag tror egentligen inte att det fanns en medveten strävan att låsa in sig. Många "alternativ" var också ämnade för icke kristna människor. Det fanns en vilja att påverka och förändra samtiden. Kanske avskärmandet t o m var ämnat som en del i sättet att nå ut till omvärlden. Endast genom att vara helt obesmittad av omvärldens ondska kunde församlingen erbjuda ett nytt livsalternativ till sina medmänniskor. Renheten i församlingen skulle fungera som en oas i en omgivande öken. Rädslan och avskyn mot ondskan i omvärlden tog dock, som jag ser det, överhanden. Talet om att skydda sig var ofta mer framträdande än talet om att nå ut. De många alternativen gjorde att den, i vissa stycken, redan isolerade gruppen blev ännu mer isolerad. Den accelererande isoleringen ledde i sin tur till ett ökat främlingsskap och på så sätt växte rädslan ytterligare. Subkulturen hade alltså en viktig roll att

¹² *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1955, s 37f, "Pressröster".

¹³ *Den Kristne*, nr 8, 1950, s 254f, "På fritid - för evighet".

¹⁴ *Den Kristne*, nr 9, 1950, s 265f, "Litteraturens betydelse".

¹⁵ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1955, s 211f, "Söndagsskolundervisningen måste läggas om".

¹⁶ *Den Kristne*, nr 9, 1949, s 272ff, "Välj lärarbanan". Nr 9, 1949, s 274, "Frälsta ungdomar emellan". Nr 12, 1950, s 363, "Pressröster".

¹⁷ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1953, s 61, "Läsekretsen har ordet". Nr 3, 1953, s 93, "Läsekretsen har ordet".

spela i o m att den bidrog till den spiral av växande rädsla, som befäste bilden av en hotfull omvärld hos *D.K:s* skribenter.

Enligt Bauman strävar den religiösa sekten efter isolering från omvärlden. Vad gäller den bild som *D.K:s* skribenter ger så överensstämmer den, som jag ser det, till stor del med Baumans teori. Visserligen uppmanar *D.K.* pingstvännerna att på olika sätt påverka det omgivande samhället men, som jag tidigare nämnt, poängteras flykten från det "normala" samhället och dess dåliga inflytande starkare. (Jag kommer att föra ett mer djupgående resonemang om detta fenomen i stycket "De andra" - Människorna utanför kyrkorna.)

Dissidenterna - De som avvek

Kampen mot dissidenterna är, enligt Bauman, oftast hårdare än kampen mot de verkliga motståndarna. Förrädare och avfallingar är tacksamma måltavlor för ingruppens avsky. Om en medlem i ingruppen, genom sina ord eller handlingar, visar att klyftan gentemot de svurna fienderna inte är total så räknas detta som ett svårt brott mot den egna gruppen. Ingruppens identitet är ju beroende av "de andra" för att utstaka och övervaka de egna revirgränserna. I detta kapitel skall jag studera vilka olika företeelser *D.K.* tog avstånd ifrån, och vilka följer den som överträdde "reglementet" kunde räkna med.

Fåfängan

Bauman hävdar att ingrupper ofta använder medlemmarnas exteriör, kläder o dyl för att markera gruppstillhörigheten inför omvärlden. Jag skall i detta avsnitt bl a granska *D.K:s* undervisning beträffande församlingsmedlemmarnas "utsida".

Som vi förut sett såg skribenterna i *D.K.* de yttre attributen som en spegling av de inre, andliga kvaliteterna. Inte i någon fråga blir detta så uppenbart som i "hårfrågan". En kristen kvinna fick inte klippa sitt hår. Om hon gjorde detta bröt hon mot Guds ord och släppte in en "världslig" livsstil i församlingen. Fåfängan satt för övrigt inte bara i håret, dit hörde även smink, smycken, moderna kläder m m. Många i *D.K.* framhåller vikten av att hålla på dessa regler och av själva intensiteten i debatten anar jag att speciellt regeln om hårklippning blev allt svårare att få de kvinnliga medlemmarna att efterleva.

Vi skall återknyta kontakten ännu en gång med pastor Kastberg. I denna fråga, såväl som i andra som hade med pingstvännernas livsstil att göra, profilerade han sig som en förespråkare för hårda tag. Hans åsikt i frågan om fåfängan var dock, som jag har uppfattat saken, den klart dominerande. Som utgångspunkt och bakgrund till resonemanget vill jag hänvisa till en artikel av nämnde Kastberg, "*Ha vi tröttnat?*", från 1949. Kastberg pekar här på ett bibelord från Jesaja bok i gamla testamentet. Där talas det om små rävar som kom in i en vingård och fördärvade skörden. Detta är ett metaforistiskt resonemang och de små rävarna symboliserade små synder som Israels folk tolererade men som fick förödande konsekvenser för hela nationen. En av de småsynder som grasserade i Israels vingård var "*likställigheten med världen*". (d v s man ville likna omvärlden). En annan liten räv som, enligt Kastberg, förhärjade vingården var "*sammanblandning med världen*". Israels barn tog hustrur bland de omgivande folken och släppte på så sätt in avgudadyrkan. Följderna av dessa smårävars verksamhet blev katastrofala för Israels folk. Först den sjuttioåriga fångenskapen i Babel och sedan den förskingring som fortfarande, till viss del, existerar bland judarna. Kastberg knyter ihop detta scenario med den kamp som de rättrogna har

att kämpa idag. *"Guds församling har vid flera tillfällen lidit samma nederlag av samma enkla orsaker, 'vi vilja vara lika alla andra'; och den religiösa världen av idag lider svårt p g a avguderi och världslikställighet."* En livsfarlig räv som grasserar vilt i vår tid är, enligt Kastberg, fåfängan. *"I en del församlingar tillåtas i dag systrarna att klippa håret, ondulera det (permanenta håret, egen anm.), bära allehanda smycken m. m., bara det inte synes alltför bjärt. Jag vill fråga: Är detta bibliskt?... Världen av idag är långt ifrån hövisk i sin klädsel. Vi böra dock såsom Guds folk vara skilda från världen, annars är det bäst vi sluta med vår verksamhet."* Att en människas fasad skulle vara ovidkommande ur kristen synpunkt tillbakavisar Kastberg m fl bestämt. *"Om räsvansen är utanför lyan, kan man ju vara säker på att räven är där inne."* Om en människas inre präglas av renhet och helighet så syns detta även på utsidan. De kristna har i alla tider varit ett utvalt folk avskilda från världen. Skulle nu detta folk vilja likna "världens barn" så vore detta att svika Gud själv som utvalt det. *"Gud hjälpe oss som Herrens vittnen, (pastorerna kallades ofta så, egen anm.) att vara verkliga 'rävjägare'. Gud vill det, ty han har sagt: 'Fången rävarna... vingårdarnas fördärvare...'"* Det vilade alltså främst på föreståndaren att hålla efter dessa frågor i församlingen. Låt oss "herdar" (föreståndare) vara trogna Guds ord!, utropar en annan artikelskribent. *"Det kan kosta mycket ännu en gång att stå sanningen trogna. Men låt oss för Jesu skull ta vår själ i vår hand och segra eller - dö!"* I frågan om fåfängan liksom i så många andra frågor, (se: "De andra" - Människorna utanför kyrkorna, nedan), anser jag att D.K.-skribenternas synsätt kännetecknades av en tydlig polarisering av tillvaron. Kastberg säger i en annan artikel där han behandlar fåfängan: *"Vi ha att välja mellan två ting: hängiva oss åt fåfängan och världsligheten eller söka helgelse och renhet."* Mellanting och grader fanns inte, antingen släppte församlingen in "världsligheten" eller så stängde man ute den. *"....den som vill vara världens vän, han blir Guds ovän."*

Den fråga, vad gäller de yttre attributen, som upptar det ojämförligt största utrymmet i D.K. är utan tvekan hårfrågan. De bibelställen som de flesta hänvisar till vad gäller denna fråga är 1:a Korinterbrevet 11: 14-15 där Paulus skriver: *"Lär icke själva naturen eder, att det länder en man till vanheder, om han har långt hår, men att det länder en kvinna till ära, om hon har långt hår."* Eller från vers 6 i samma kapitel: *"....det är en skam för en kvinna att låta skära av sitt hår eller att raka av det."* Att både Jesus och apostlarna på de flesta bilder framställs med långt hår, är enligt en skribent felaktigt och han hänvisar här till en bronsmedaljong från 200-talet där lärjungarna visas med kort hår. Att de bibelställen som talar om hårfrågan skulle vara tidsbetonade avvisas kraftigt. Guds ord är Guds ord och gäller i alla tider. Kravet att kvinnans hår skall vara oklippt är ingen sedvänja från förr, det gäller istället djupast sett, "skapelsens ordning" och Guds vilja. En annan författare talar om att vissa "systrar" försöker gå en skamlig medelväg och bara klippa lite av håret i hopp om att så kunna dölja sin synd. Dessa skall, enligt författaren, inte tro att de genom ett sådant smusslande undslipper sitt straff. De kommer att få samma dom som de som klippt mycket. Många författare talade om hårfrågan som en ödesfråga. Låter vi denna bastion mot världsligheten falla då är det bara att lägga ner och gå hem.

¹ Den Kristne, nr 8, 1949, s 228f, "Ha vi tröttnat?". Nr 8, 1950, s 250, "Hur står det skrivet?". Nr 9, 1950, s 280f, "Hur står det skrivet?".

² Den Kristne, nr 8, 1950, s 241, "Vakna upp, du Guds heliga folk!".

³ Den Kristne, nr 12, 1949, s 369, "Smårävarna".

⁴ Den Kristne, nr 8, 1950, s 238ff, "Vakna upp, du Guds heliga folk!".

⁵ Den Kristne, nr 8, 1949, s 250ff, "Läsekretsen har ordet.- Hur bör man uppträda?".

⁶ Den Kristne, nr 8, 1950, s 240f, "Vakna upp, du Guds heliga folk!". Nr 2, 1954, s 58, "En bagatell?". Nr 11, 1953, s 342ff, "Kvinnans hår". Nr 9, 1949, s 283, "Läsekretsen har ordet - Fåfängan".

Förutom de många artiklarna i ämnet skriver ett flertal läsare in till tidskriften och tycker till om hårfrågan. Under min undersökningsperiod når denna fråga sin kulmen 1955. Debatten dras igång i aprilnumret där en artikelförfattare, under rubriken "*Heliga kvinnor*", i hätska ordalag utgjuter sitt hjärta över det förfall han tycker sig se i församlingarna vad gäller hårfrågan. "*Då jag en dag delade ut brödet och vinet, såg jag en syn som gjorde mig beklämd. I bänkarna var huvudena sänkta till bön, och nackarna blev därför särskilt väl synliga. Jag såg den ena raden efter den andra av skövlat hår. Är Guds ord numera värdelöst?...Mitt hjärta grät vid synen. Var det inte något som grät också i ditt hjärta, klippta system, då du första gången lät skövla ditt hår?*"¹⁰ Artikeln fick fyra svar på insändarplats i följande nummer av *D.K.* Tre av dessa uttryckte sin stora glädje över att äntligen någon tagit bladet från munnen i denna fråga. Två av dessa tre var för övrigt själva kvinnor. Vad de som var positiva till artikeln framhöll var att uppkomsten av detta problem lika mycket var brödernas fel! De bröder som sitter i ledningen för församlingen har inte tagit i nog hårt vad det gäller att sätta gränser och hålla efter syndarna. Den insändare, för övrigt även den skriven av en kvinna, som går emot den ursprungliga artikeln menar att detta med hårlängd är en sedvänja från förr. Om vi helt skulle följa dåtidens mode så skulle vi väl i så fall också gå omkring i fotsida dräkter, hängande hår och slöjor. "*....det var vackert - men det är lite opraktiskt för jäktade yrkeskvinnor.*" Gud ser, enligt henne, inte till håret utan till "hjärtat".¹¹ En liknande åsikt framför Eskil Ågren i Mars 1953. Han framhåller att ett meningslöst fokuserande på de yttre tingen både är obibliskt och främmande för pingströrelsens verkliga budskap och andliga riktlinjer.¹² En tredje skribent uttalar sig också mot en osund fixering vid utsidan. "*....att syna varandras garderober medan odödliga själar stupa en efter en och att haka upp sig på småaktigheter och sådant som vi kristna inte borde befatta oss med.*" Att "rädda själar" var alltså viktigare än att jaga varandra i församlingen på småsaker. Författare till denna artikel var för övrigt också en kvinna.¹³

De tre röster som uttalade en mildare hållning i hårfrågan var dock i kraftig minoritet. De tre jag här har redovisat är de enda jag hittat i de sju årsvolymer av *D.K.* jag undersökt. Varför just frågan om kvinnans avklippande av håret blev så dominerande bland livsstilsfrågorna är nog svårt att ge ett entydigt svar på. Självt tror jag dock att den var en nyckelfråga vad gäller den totala ställningen för kvinnan inom pingströrelsen. Kvinnans ställning i samhället runt omkring utvecklades successivt. Kvinnan frigörelse tog ett stort steg framåt i om de idéer om kvinnans frigörelse från traditionella roller som blev mer utbredda från 1930-talet och framåt. Kvinnan skulle nu ta sig ur de trånga kvinnorollerna och tilltvinga sig en plats bredvid mannen i uppbyggnaden av det nya samhället.¹⁴ Även om *D.K.* gärna ville se rörelsen som en fridlyst zon i en ond omvärld (se "De andra" - Människorna utanför kyrkorna, nedan), så smög sig ändå samhällsförändringen in i kyrkan. Männens tidigare ohotade ställning blev, i om att några vågade trotsa deras regler, helt plötsligt ifrågasatt och reaktionen lät inte vänta på sig. Hårfrågan gällde alltså förmodligen mer än bara hår, den blev en maktfråga. Det kvinnoideal som kommer till uttryck i *D.K.* är den milda, blida och tillbakadragna kvinnan. I den förut citerade artikeln, "*Heliga kvinnor*", beskriver artikelförfattaren den ideala kvinnan på följande sätt: "*Kvinnan har varit den mänskliga odlingens samvete och styrka. Det är hon som varit 'själen' i hemmet, samhällskroppens livscell. Hennes*

¹⁰ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 11, 1953, s 342ff, "Kvinnans hår".

¹¹ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 4, 1955, s 100f, "Pressröster - Heliga kvinnor".

¹² *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 155ff, "Läsekretsen har ordet".

¹³ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 3, 1953, s 81, "Sanningskrav och adiafora".

¹⁴ *Den Kristne*, nr 9, 1949, s 278, "Nu gäller det".

¹⁵ Jonas Frykman / Orvar Löfgren (red), *Modärna tider*, (Lund, 1985), s 200ff.

ansvarskänsla, osjälviskhet, tålighet och offersinne gjorde henne stor mitt i hennes undergivenhet. Med hennes emancipation, hennes osläckliga strävan efter jämställdhet med mannen, släpptes farliga krafter lösa. Resultatet kan avläsas i det bristande ansvar, den renodlade egoism, den förlorade förmåga till uthållighet, som lett till skilsmässornas och moralupplösningens Sverige. Det är dessa krafter som inte bara klappar på församlingens port utan har trängt innanför dess dörrar. Är det Amerika och Paris, som nu skall bestämma i våra församlingar?"[☞] Det var alltså en fråga om vem som skulle bestämma i församlingen och den ideala kvinnotypen hade tills nu rättat sig i ledet. På en fråga i frågespalten om kvinnans rätt att uttala sig på församlingens sammankomster svarar redaktionen att hon får göra det om mannen är för blyg för att föra familjens talan. Hon måste dock vid sådana tillfällen uttala sig på ett "kvinnligt, försynt och andligt sätt".[☞] Församlingen var männens värld. Uppskattningsvis nittio procent av de som skriver i *D.K.* är också män. Detta var för övrigt inte specifikt inom pingströrelsen under denna tid. Även det profana samhället hade ju en påtagligt patriarkalisk dominans. Skillnaden var att männens dominans inom pingströrelsen gavs en religiös motivering som givetvis gjorde att frågan blev så mycket mer laddad.

Medlemmens utsida skulle alltså, enligt Bauman, fungera som ett anslag om vilken referensgrupp han/hon vill bli sammankopplad med. Ingen av skribenterna i *D.K.* motiverar sin inställning till de yttre attributen direkt utifrån denna tanke. Dock anser jag att den finns där, s a s under ytan. Kastberg talar om faran i att vilja likna människorna i "världen". En kristen skulle se ut som en kristen och inte som ett "världens barn". "Helighet" och "renhet" skulle synas även på utsidan. Omvärlden skulle se att: - här går en människa som lever på "rätt sätt". I o m att den egna gruppen även markerade samhörighet vad gäller de yttre attributen svetsades gruppen samman och vi-känslan förstärktes. En annan markering av den inre samhörigheten är skribenternas titulerande av de övriga medlemmarna i pingströrelsen som "systrar" och "bröder". Bauman nämner också detta som ett vanligt förekommande sätt att skapa lojalitet inom en grupp.

Bauman hävdar vidare att dissidenterna genom sina överträdelser visar att klyftan mellan den egna gruppen och "de andra" inte är total. Därför upplevs de som ett stort hot mot den egna gemenskapen vilken är beroende av fiendskapet från utgruppen för sin egen existens. I o m att vissa medlemmar i pingstförsamlingarna visade tendenser att vilja likna den omvärld som rörelsen såg som sin fiende, är det inte så konstigt att reaktionen från den egna gruppen blev kraftig. De livsviktiga gränserna gentemot utgruppen höll på att luckras upp och därmed var även den egna gruppens identitet i fara.

Vad jag tidigare nämnt beträffande männens reaktion mot den moderna kvinnotyp som började göra sig gällande, anser jag också kan tydas som kårens reaktion mot en ny grupps inträde på arenan. Ledningens/kårens förut ohotade maktställning som uttolkare av gruppens regler blev, i o m den trotsighet vissa kvinnor visade, ifrågasatt.

Disciplinering

Kårens uppgift är, enligt Bauman, att ta strid med splittrande tendenser som kan tänkas hota den egna gruppens livsviktiga sammanhållning. För att uppnå en total enighet måste kåren genom en disciplineringsprocess rensa ut motstridiga bilder och inför medlemmarna formulera vad som bör vara vi-gruppens verkliga egenskaper. Jag skall i detta avsnitt undersöka hur *D.K.*-skribenterna på

☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 4, 1955, s 101, "Pressröster - Heliga kvinnor".

☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 4, 1953, s 120, "Hur står det skrivet?".

olika sätt försökte "disciplinera" medlemmarna och vilka egenskaper som de utpekade som skadliga för den egna gruppen existens.

De som skrev i *D.K.* var, som jag tidigare nämnt, nästan uteslutande pastorer. På många ställen i tidskriften talar dessa skribenter om det dåliga engagemanget hos medlemmarna. De klagade på bristande hängivenhet i bönen, dålig tidspassning vid mötesbesöken, tomprat efter mötena etc. Piskan ven över de slarviga "andliga barnen" och tonen var ofta ironisk och mästrande. Små tankerutor som skulle syfta till att ge läsarna en tankeställare finns insprängda lite här och var med titlar som: "*Till självprovning!*"¹, "*Vad som aldrig händer i kyrkan*"², "*Är det sagt om dig?*"³, "*Varför han inte hade framgång*"⁴, "*Den tomma bänken*"⁵ "*Är han tillfredsställd med dig?*"⁶ Vanligt i dessa var små syrliga tankeväckande frågor typ: "*Kan du säga att du verkligen tror på Gud, när människorna har större inflytande på dina handlingar än Gud har, vars ögon se allt.*" (Från "*Till självprovning*", se ovan) En annan av dessa tankerutor har titeln "*Ett osvikligt recept*" och beskriver i tio punkter hur den bör uppträda som vill bryta ned församlingsgemenskapen på ett effektivt sätt. Jag saxar några av dessa punkter. "**1.** *Gå sällan till kapellet, i vart fall inte mer än en gång på söndagen. Halvannan timmas religion räcker för veckans övriga 167 och en halv.* **5.** *Böj inte ditt huvud i stilla bön om välsignelse, när du kommer in. Fråga dig istället: 'Vad i all världen skulle jag här att göra?' Påminn dig, att du är där bara för att du är så illa tvungen - det kanske hör till god ton att gå med någon gång.....* **8.** *Glöm aldrig att kritisera predikanten inför varje främling, som kommer in. Om du sätter dig för det, skall du snart finna hur lätt det är att hitta hans fel....* **10.** *Lägg koppar i kollekten. Silvret och sedlarna behöver du för dig själv. Ge femöringen - femkronan skall du ha till tårtan, som du på hemvägen köper till kyrkkaffet, det enda verkligt roliga som har med denna kyrka och gudstjänst att göra.* Om medlemmarna följer detta recept, kommer pastorn snart att övergå till näringarna, församlingen att upplösas och kapellet bli sålt till biograf. Till djävulens stora och synbara förnöjelse. Om det nu var honom du ville glädja. Men Guds dom drabbar dig, du som förgriper dig på hans församling. Ve dig!"⁷

Många författare har åsikter just om medlemmarnas disciplin under gudstjänsterna. Vanan att komma för sent och gå för tidigt diskuteras i en artikel. De som har denna vana berövar, enligt skribenten, pastorn den tro och inspiration som han är beroende av för att kunna genomföra sin uppgift på rätt sätt. Också ofoget att gå innan mötet är avslutat går skribenten till rätta med. Under ett mötes slutskede pågår ofta en kamp i många människohjärtan om vem som skall segra: Gud eller djävulen. Den som en sådan gång reser sig upp för att lämna lokalen kan, enligt författaren, spela djävulen i händerna och förorsaka att hela mötet hamnar i ett "andligt upplösningstillstånd". Tomprat om ditt och datt under och efter mötena kan på ett motsvarande sätt förstöra ett i övrigt bra möte. "*Om mötet än har varit gripande, så händer det ofta att utanför möteslokalen låter man skämtet och det tomma talet röva bort de heliga intryck, som man mottagit på mötet.*" Människor som på detta sätt visar dåligt omdöme öppnar dessutom, enligt författaren, upp för "*....en hel invasion av andehärrar, vilka sedan under mötets gång äro i verksamhet för att plocka*

¹ *Den Kristne*, nr 4, 1950, s 115, "Till självprovning".

² *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 8, 1954, s 234, "Vad som aldrig händer i kyrkan".

³ *Den Kristne*, nr 9, 1950, s 267, "Är det sagt om dig?".

⁴ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 12, 1955, s 373, "Varför han inte hade framgång".

⁵ *Den Kristne*, nr 5, 1950, s 143, "Den tomma bänken - Satans predikstol i Guds tempel".

⁶ *Den Kristne*, nr 4, 1949, s 99, "Är han tillfredsställd med dig?".

⁷ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1952, s 159, "Ett osvikligt recept".

bort de ord, som skulle utsås såsom god säd i människornas hjärtan."[☞] Slarvet fick alltså främst andliga konsekvenser.

Bland de pressklipp som alltid fanns med i varje nummer av *D.K.*, kan läsarna 1949 (nr 2) ta del av en statistisk undersökning som visar hur dåligt medlemmarnas engagemang var i verksamheten. Undersökningen visar bl a att: 30% av medlemmarna aldrig bevisar någon sammankomst, 45% har för vana att försumma den finansiella sidan av verksamheten, 75% saknas vid församlingens bön- och bibelstunder och 95% är passiva i arbetet för att vinna "själar" för Gud. Undersökningen har som överskrift: "*Vilken siffra är din?*", men uppenbarligen gällde denna statistik ett annat icke namngivet samfund. Det verkar ändå som att *D.K.*'s redaktion tyckte att läsarna mätte bra av att konfronteras med dessa siffror.[☞]

Det inpräntades gång på gång att heltidsengagemang för Gud och församlingen var en förutsättning för församlingens framgång och välbefinnande. Framgång har ett pris, priset var heltidsengagemanget. Viktigast var att medlemmarna var villiga att betala priset i den "andliga kampen", d v s i bön. Nils Kastberg går strängt tillrätta med de slöa församlingsmedlemmar som gärna vill vara med på årsmötena och höra hur många "själar" som blivit frälsta under året som gått. "*...men man utebliver, då en bönenatt är utlyst före ett stormanfall emot satans löpgravar. Man har ingenting emot att sjunga i kören och troget bevista sånggudstjänsterna, men att våndas av nöd för själar är man ej lika villig till.*"[☞] Församlingsmedlemmarna hade ett ansvar att sköta sitt engagemang i bönen annars kunde det gå illa.[☞] Det berättas bl a i *D.K.* om en missionär som åkte ut till främmande land. Med sig hade han ett löfte om bönehjälp från församlingen inför de faror han och hans familj skulle möta. Efter två år i missionslandet dog hustrun och parets enda barn, även mannen blev dödligt sjuk. I det tillståndet återvände han, utan att meddela den utsändande församlingen, hem igen, Väl hemkommen smög han sig in längst bak på ett av församlingens bönemöten. När mötet slutade gick han fram inför de församlade. "*Förfäran kom över alla, när de sågo dödens tecken i hans ansikte. Han sade: - Jag är er missionär. Min hustru och vårt barn ligger begravda i afrikanska jorden och jag har kommit hem för att dö. I afton lyssnade jag med iver under bönen för att höra, om eder missionär skulle bli nämnd. Jag ville veta om edert löfte skulle infrias. Men jag lyssnade förgäves.*"[☞] Slarv kunde ha ett högt pris, och maningarna att inte förtrötts i iver duggade tätt.

Skojande, tomprat och skratt är vanligt i Guds hus där det istället borde vara allvar och vördnad inför Guds ord och det som sägs under gudstjänsterna, hävdar en författare.[☞] Tompratet är för övrigt något som många *D.K.*-skribenter kritiserar hårt. Liksom när det gällde smink, "världslig" klädsel eller hårklippning betonade vissa skribenter att utsidan avslöjar insidan. Vad munnen talar, är hjärtat fullt av. Det ansågs ovärdigt en kristen människa att slösa tid och energi på ett tal som inte hade någon andlig substans. En "helig människa" skall tala heligt. Om detta även gällde i umgänget med icke kristna människor har jag inte fått någon klarhet i. De enda gånger det talas om samtal med människor utanför kyrkan är när författarna berättar om, eller uppmanar folk till,

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1951, s 200f, "Möteskultur". Nr 1, 1949, s 4, "Om möteskultur".

[☞] *Den Kristne*, nr 2, 1949, s 35f, "Pressröster - Vad skola vi säga härom?".

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1954, s 54f, "Födslövånda".

[☞] *Den Kristne*, nr 9, 1949, s 280f, "Vårt behov av väckelse". Nr 8, 1950, s 257, "Frälsta ungdomar emellan".

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 9, 1951, s 259, "Pressröster - 'Kan det hända oss?'".

[☞] *Den Kristne*, nr 2, 1949, s 50, "Frälsta ungdomar emellan - Ha vi respekt för Guds ord?".

evangelisation i olika former. Jag utgår dock ifrån att författarna främst tänkte på konversation kristna emellan. I kolumnen "Pressröster" går en författare till angrepp mot det onödiga tompratet. "Pratarens sladder dunstar bort, slukas av tomheten, leta rätt på det sedan, den som kan! Prataren drar en dom över sig: vi ska stå ansvariga inför vart fåfängt ord. Prataren kastar bort tid likt en dåre, som roar sig att bruka diamanter som slungstenar utåt havet. En dåre - ja, prataren är en dåre!"[☞] Vissa saker var kanske inte direkt fel att syssla med, eller syndiga för att använda ett kristet uttryck, men de var onödiga, de hade inget värde. Endast det andliga samtalet var något värt. Detta kan vid en första betraktelse te sig märkligt, men en viss förklaring kan vi nog få av att sätta oss in i det tidsperspektiv många pingstvännen levde i. Det var bråttom, Jesus kunde komma tillbaka vilken dag som helst. Att i ett sådant läge hänge sig åt väder och vind o dyl vore djupt oansvarigt, människors eviga väl stod på spel.[☞] En smått makaber berättelse, vad gäller att ersätta viktiga saker med mindre viktiga, får vi oss till livs i aprilnummret av *D.K.* 1950. I denna något surrealistiska historia har djävulen sammankallat sina undersåtar, smådemonerna, till en konselj i helvetet. Anledningen till detta möte var att det nyss hade startat en väckelse på jorden och den onda andevärlden kände sig hotad. Diskussionens vågor går höga i helvetet utan att de kommer fram till något förslag. Till slut kläcker dock en av smådemonerna en lysande idé, nämligen att förleda de kristna att ha kafferep istället för bönemöten. Den lille demonen utvecklar sin plan: "Jag för min del anser, att kaffet är en välsignad dryck. Det finns ingen dryck, spriten undantagen, som så kan lösa människobarnens tungor... När människobarnen samlas i ett kotteri för att dricka kaffe, då kan man till sin förnöjelse få höra de mest kultiverade människor ta heder och ära av andra medmänniskor. Det är så att det går rysningar av välbehag utefter ryggen, när man så där osynlig får vara med och lyssna sedan pratet kommit igång." Den talande får ivrigt medhåll av de andra församlade. Äntligen har man kommit på en lösning på problemet.[☞] Något utrymme för vanlig mänsklig samvaro hade medlemmarna inte tid med, det fanns mer angelägna ärenden på dagordningen.

Det är lätt att fråga sig varför i all världen det var så viktigt att mana på församlingen på detta sätt. Är det inte så att alla var med frivilligt och därför inget hellre ville än att leva "rätt". I stället för att uppmuntra och ge förtroende till medlemmarna använde *D.K.*:s skribenter förmaningar, hot, kritik och framkallande av dåligt samvete för att försöka stärka medlemmarnas engagemang. På många skribenter låter det som att rörelsen håller på att dö ut och att medlemmarna nog enbart var glada över detta. Var då engagemanget så dåligt som *D.K.* påstod? Nej, förmodligen inte. Vissa undantag fanns säkert, men totalt sett upplevde pingströrelsen, som vi sett i historiken ovan, under stora delar av denna period en tid av inre förnyelse. *Dagens* upplaga ökade med 60% och

medlemsantalet ökade under perioden 1945-1950 (ca 1000 medlemmar)[☞] Det var, för att använda pingsrörelsen som exempel, människor kom till tro och gick med i församlingar. Detta fenomen. En förklaring kan vi nog hitta i den andliga belägring som de menade att församlingarna var för varje medlem livsviktig. Om någon länk i kedjan nästla sig in som ulvar i fårakläder kunde det förmodligen ha varit. Författarna talar om att djävulen gör allt för att

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1951, s 132, "Pressröster". Nr 6, 1950, s 172, "Pressröster - Kallprat".

[☞] *Den Kristne*, nr 9, 1950, s 288f, "Satans åsikt om bönemötena".

[☞] *Den Kristne*, nr 4, 1950, s 120f, "Konselj i helvetet". Nr 4, 1951, s 121, "Predikanterna och väckelsen".

[☞] Sahlberg, 1977, s 256.

som är besjälade av en annan ande än "de trogna". "Djävulen är mer än tillfredsställd när han får smugla in i Guds församling en falsk Judas, en skenhelig Ananias och en Demas med kärlek till världen, en härsklysten Diotrefes eller en gudsförgäten 'sladderhank'." [☞] Om sådana personer får spelrum i en församling så kan de, enligt en av *D.K.*'s flitigaste skribenter Hilmer Johansson, orsaka mycket stor skada. Överlöparen drar snart andra med sig och till slut kan ledningen få stora svårigheter att komma till rätta med situationen. Receptet som ordinerades var snabb och beslutsam "församlingstukt". [☞] Församlingen måste alltså tuktas för att kunna bestå de hårdproven. Agnarna skulle skiljas från vetet.

På ett mer jordnära plan syftade säker också den tuffa tonen mot medlemmarna till en , av kårens utförd, disciplinering av den egna gruppen. Enligt Bauman måste kåren ta strid mot de tendenser som hotar att undergräva den idealbild av gemenskapen som de förfäktar.

D.K.-skribenterna nämner många skadliga tendenser som hotar den egna gruppen. Som jag uppfattar det är det främst medlemmarnas dåliga engagemang som skribenterna går tillrätta med. Som vi tidigare sett (se, Heltidsengagemang ovan) skulle medlemmarna i en pingstförsamling ge allt i församlingens verksamhet och i arbetet att sprida budskapet. Detta var den idealbild som var rådande. Kåren (*D.K.*'s skribenter) försökte genom förmaningar, vädjanden och hot ta strid med de tendenser som ämnade att undergräva denna idealbild. Bauman framhåller också att kåren, för att uppnå den för gruppen livsviktiga gemenskapen, ständigt vädjar till övertygelse och emotioner.

Precis som i exemplet med fåfängan anser jag att Baumans tes om dissidenten som en farlig brygga mot "de andra", är applicerbar även i detta sammanhang. En församlingsmedlem skulle inte anamma något av den livsstil som kännetecknade utgruppen, "världen". Tomprat, dålig disciplin, bristande engagemang o s v var kännetecknande drag för människorna utanför den egna gruppen. (se "De andra" - Människorna utanför kyrkorna) När den egna gruppmedlemmen gjorde sig skyldig till sådant innebar det att den livsviktiga gränsen mot utgruppen löpte risk att suddas ut. Som jag ser det kan kanske mycket av den stundtals hårda tonen som skribenterna använder sig av förklaras av detta. Små överträdelser var inte små, de hotade den egna gruppens existens. Jag antar att den muntliga disciplinering som vi hittills läst om även fungerade som underlag för den mer handfasta behandling vilken drabbade de medlemmar som inte ville inordna sig i det normala mönstret. Mer om detta i nästa stycke.

Församlingstukt

Tolerans är en lyx som inte en tätt sammansluten ingrupp kan kosta på sig, hävdar Bauman. Den lojalitet som är det sammanhållande kittet i ingruppen prövas ibland genom att vissa medlemmar utmanar de uppdragna riktlinjerna. Eftersom gruppen är fullständigt beroende av alla medlemmars tillgivenhet och lojalitet kommer de avvikande personerna att ses som ett dödligt hot mot den övriga gemenskapen. För att freda sig vidtar gruppen, enligt Bauman, olika typer av skyddsåtgärder. Jag skall i detta avsnitt undersöka vilka skyddsåtgärder som *D.K.*'s skribenter förordade gentemot avvikande personer, hur dessa åtgärder motiverades inför läsarna och vilken bild *D.K.*'s skribenter uppmålar av de felande.

Ordet församlingstukt återkommer med jämna mellanrum i *D.K.* Som jag uppfattar det, stod detta ord som ett samlingsbegrepp för den tillrättavisning församlingens ledning, främst

[☞] *Den Kristne*, nr 4, 1949, s 99, "Pressröster - Är han tillfredsställd med dig?"

[☞] *Den Kristne*, nr 8, 1950, s 251f, "En köttslig människa". Nr 6, 1950, s 194f, "En själisk människa". Nr 8, 1955, s 251, "Församlingen - en arbetsstyrka".

församlingsföreståndaren, utförde gentemot medlemmarna. Graderna av tillrättavisning varierade kraftigt beroende på överträdelsens art. Allt från milda påpekanden till uteslutning ur församlingsgemenskapen. Den form av församlingstukt som i särklass är mest omskriven i *D.K.* är den grävsta formen, uteslutning. Därför kommer jag också att behandla uteslutningarna på ett mer ingående sätt än de övriga formerna för tillrättavisning. Dessa kommer jag bara att nämna s a s under resans gång.

"Världsligheten" gör allt hårdare ansträngningar för att infiltrera "Guds utvalda skara", församlingen, och för varje dag gör djävulen nya landvinningar bland "Guds folk", hävdar en skribent i *D.K.* På grund av detta faktum är det av oerhörd betydelse att de ledande i församlingen gör allt för att motverka det onda inflytandet.[☞] Församlingen måste var absolut ren från synd, hävdar en annan författare. Detta är en förutsättning för att den skall kunna fungera som Guds ombud eller "ställföreträdare" på jorden. Församlingen skall stå för "...*Guds i Ordet* (Bibeln, egen anm.) *uttalade uppfattning....*" När en person anklagas för en försyndelse och ställs fram inför församlingen så ställs alltså han/hon samtidigt fram inför Gud själv. Hos Gud finns ingen förändring, hans ord och lagar gäller alla folk under alla tider. Så skall det, enligt författaren, även vara med församlingen. "*Kristen verksamhet blir aldrig mer tilldragande om man modifierar sin inställning i överensstämmelse med tidens krav, så att man kommer vid sidan av bibeln. Den felande skall alltid, när han återvänder, finna församlingen där han ursprungligen fann den.*"[☞] Någon tójsmån på reglerna fanns alltså inte.

Församlingstukten är, enligt *D.K.*, det sätt på vilket församlingen bevaras ren från synd. Det enda rättesnöret som finns för denna uppgift är Guds ord, Bibeln. Alla artikelförfattare försöker även i denna fråga noggrant styrka sina slutsatser med hjälp av bibelställen. En skribent hävdar, att pingströrelsen står vid en skiljeväg. Små avvikelser mot bibelordet har på vissa ställen fått passera utan åtgärd och de församlingar som gjort sig skyldiga till detta har, enligt honom, slagit in på en farlig väg. Han hänvisar i detta sammanhang till den deprimerande utveckling som samfundet genomgått, p g a de små successiva avsteg som de gjort från Bibelns budskap. (Han preciserar dock inte på vilka punkter samfundet avvikit från bibelordet.) Någon rädsla att förlora namn i församlingsmatrikeln får, enligt skribenten, inte styra handlandet hos församlingsledarna. "*Låt oss slå vakt om, icke församlingens nummerär, men dess helighet!*"[☞]

Nils Kastberg har, som vi tidigare sett, en förkärlek för militäriska metaforer. Även i frågan om församlingstukten tar han läsaren med till det militära. En armé utan disciplin hamnar i kaos. "*Ju strängare disciplinen är ju större hopp om seger*" Ansvar att upprätthålla ordningen i armén vilar på officerarna och i församlingen vilar detta tunga ansvar på församlingsledningen. Kastberg hänvisar också till familjen: "*En god fader vet att aga sina barn med kärlek och fostra dem till samhällsnyttiga medborgare och även om möjligt till goda medlemmar av församlingen. Där disciplin och tuktan ej finnes råder oordning och allt ont.*" I församlingen måste, fortsätter Kastberg, "Bibelns disciplin" härska. Bibeln måste i alla stycken vara rättesnöret och ju strängare den disciplinen får råda dess bättre. Hur bör då ledningen gå till väga när någon avviker från den rätta linjen? Kastberg talar om medlemmar som vandrar "oordentligt", inte vill arbeta, sysslar med otillbörliga ting och sådana som är olydiga. Det är svårt att ringa in exakt vilka överträdelser han syftar på, men det rör sig uppenbarligen om synder av lindrigare art. I dessa fall av mindre

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 9, 1953, s 293, "Församlingsvården och församlingstukten i våra församlingar".

[☞] *Den Kristne*, nr 3, 1949, s 90f, "Utträde eller uteslutning".

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1955, s 295, "Pingstväckelsen vid skiljövägen".

förseelser är det inte aktuellt med uteslutning, men de som gjort sig skyldiga till dessa måste få, vad Kastberg kallar, en "broderlig" tillrättavisning. Den felande bör sådana gånger skiljas från församlingens inre liv. Som exempel på det inre livet nämner han nattvardsfirandet, men även annan församlingsverksamhet kan komma i fråga, t ex mötena. Personer som gjort sig skyldiga till dessa lindrigare förseelser måste också offentligt ställas fram inför församlingen, som varnande exempel. *"Om en medlem vandrar oordentligt, bör den finna sig i att bli 'utmärkt', ropad vid namn och ställd så att säga i 'skamvrån', där han inför alla får blygas....När denna församlingstukt sättes in, upplever de övriga medlemmarna en helig fruktan, Man vill gärna undkomma denna blygsel, och därför tar man sig till vara."*¹⁴⁰ I en annan artikel hävdar Kastberg, att det är ett bevis på kärlek att tukta och aga medlemmarna i församlingen. Vid barnuppfostran är det föräldrarnas plikt att knäcka egenviljan hos de i bland olydiga barnen. På motsvarande sätt måste också de obstinata "andliga barnens" egenvilja knäckas, och detta måste göras så fort som möjligt. *"Att tukta ett stort träd är nästan omöjligt, men den lilla plantan 'växer med lätthet till sig'."*¹⁴¹ En annan skribent är inne på samma linje och hävdar att stränghet är en viktig del av församlingstukten. Även han framhåller att det är viktigt att offentligt ställa fram den som gjort något fel, för att de andra i församlingen skall känna fruktan. Däremot gör denne skribent det undantaget, att om någon "försyndat" sig mot honom personligen, och denna synd inte är känd av resten av församlingen, så räcker det med att personen i fråga gör upp med honom privat.¹⁴²

En intressant iakttagelse, beträffande frågan om uteslutningar, är att de flesta artikelförfattare använder någon typ av metafor för att beskriva vad det hela handlar om. Lewi Pethrus t ex använder en biblisk metafor från Joh. 15: 2 där det står: *"Var gren i mig, som icke bär frukt, den tager han bort; och var och en som bär frukt, den rensar han, för att den skall bära mer frukt"* Gud symboliseras i denna allegori av trädstammen och de olika grenarna är medlemmarna i de kristna församlingarna. De medlemmar som inte "bär frukt" är, enligt Pethrus, de som utåt har en fin och "gudfruktig" fasad men inuti är falska hycklare. Dessa falska "bröder" och "systrar" måste huggas bort från "trädet". Om inte detta blir gjort är det stor risk att den "ruttna grenen" besmittar även resten av "trädet". Pethrus går t o m så långt att han hävdar att församlingen är i sin fulla rätt att utesluta även en medlem som fortfarande har "liv i Gud", m a o fortfarande är en kristen. *"Guds ord tillåter, att en levande gren får avhuggas från trädet, om den icke bär frukt."* När detta är gjort självdör "grenen", och "de döda grenarna" skall samlas ihop och kastas i "elden". Vad Pethrus vill hävda bakom detta något beslöjade språk är, att församlingen genom att förvisa den felande medlemmen ur församlingsgemenskapen även dömer honom/henne till en andlig död. Dock, hävdar Pethrus, att den "avhuggna grenen" kan vakna upp över sin synd, söka Guds förlåtelse och genom detta bli räddad.¹⁴³ En annan skribent hävdar på liknande sätt, att församlingen genom att utesluta vissa personer ur gemenskapen *"....river epitetet 'kristen' av dem.....När en obotfärdig uteslutes ur en lokal församling, blir det ju känt, att han inte längre är en kristen. Han får så att säga 'rött ljus' på sig, som säger, att han är en f.d. lärjunge."*¹⁴⁴ Församlingen hade alltså inte bara makt att skilja en människa från den egna gemenskapen, de kunde även skilja henne från Gud själv. Denna tankegång, anser jag, har vissa likheter med katolicismens lära om exkommunicering, eller bannlysning. Skillnaden ligger endast i att personen, i pingströrelsens uteslutning, själv hade en möjlighet att återupprätta den avklippta gudskontakten.

¹⁴⁰ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1954, s 214f, "Andlig disciplin".

¹⁴¹ *Den Kristne - Trons kamp*, nr 4, 1954, s 108f, "Födslövånda".

¹⁴² *Den Kristne*, nr 2, 1950, s 62f, "Det rätta uteslutningssättet".

¹⁴³ *Den Kristne*, nr 4, 1949, s 97ff, "Uteslutning".

¹⁴⁴ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 11, 1953, s 326, "Några tankar om församlingen".

Flera metaforer i *D.K.*, beträffande uteslutningar, hänvisar till den medicinska världen. - En frisk kropp avlägsnar genom sitt immunförsvar alla sjukdomsalstrande ämnen.[☞] - Om en kroppsdel är angripen av en svår sjukdom, t ex blodförgiftning, kan läkaren, om inget annat hjälper, vara tvungen att amputera den besmittade delen för att rädda resten av kroppen.[☞] - I tider av farsoter måste myndigheterna ofta ta till extraordinära åtgärder. Ibland måste t ex vissa personer, för att rädda resen av befolkningen, berövas sin frihet genom att de sätts i karantän.[☞] Även metaforer om ogräs som kväver de övriga växterna, giftiga rötter som hotar att förgifta jorden om de ej avlägsnas, avlägsnande av viktiga militära mål i en krigssituation etc, används i *D.K.*[☞] Bilderna varierade men budskapet bakom dem var detsamma. Det var livsviktigt att göra sig av med element som på något sätt kunde äventyra den "renhet" som, enligt mönsterbilden, skulle prägla församlingen. En författare, Ivar Vingren, går så långt att han vädjar till sina pastorskollegor: "*Bort med alla personliga sympatier och känslökäl och handla b i b l i s k t !*"[☞] Alla mänskliga känslor, personliga relationer, vänskapsband etc, skulle alltså församlingsledningen bortse ifrån när en person skulle uteslutas ur gemenskapen. Det enda kriteriet som de hade att utgå ifrån var om personen ifråga uppfyllde de krav som Bibeln ställde.

Som jag ser det räknades, i *D.K.*, den enskilda människan lägre än de bibliska principerna. Tankar på hur de uteslutna skulle tänkas känna inför en uteslutning nämns aldrig, i stället gör de som skriver sitt bästa för att på alla sätt framställa de som bör uteslutas som hårda, falska, förhårdade, intrigerande typer som inget annat förtjänar än att skiljas från gemenskapen.[☞] Ibland verkar det som skribenterna talar om förhårdade yrkesförbrytare när de beskriver "bröder" och "systrar" som inte håller måttet för en rättrogen församlingsmedlem. En författare varnar för att dalta med "brottslingarna". "*Jag tror att det ligger en fara i att vi ta sådan hänsyn till de som syndat i församlingen, så vi glömma omsorgen om församlingen och de syskon som förorsakas lidande för deras skull.*"[☞]

Varför då dessa färgstarka metaforer och kategoriska omdömen beträffande de som skulle förvisas ur församlingsgemenskapen. Jag tror att en av huvudorsakerna står att finna i det faktum att skribenterna i *D.K.*, i egenskap av pastorer, som säkerligen ofta "var tvungna" att utesluta människor ur sina egna församlingar, ville legitimera dessa handlingar hos läsarna. Kanske var det ett sätt att döva ett ömmande samvete. Genom att måla ut "syndarna" som brottslingar behövde de inte hysa några betänkligheter; "- Jag gjorde vad jag var tvungen till." En av författarna, Ivar Vingren, vädjar ju t o m att församlingsledningen bör bortse från "personliga sympatier och känslökäl". Det var svårare att utesluta en "vanlig" människa än en brottsling. Utan att dra några som helst övriga paralleller, flyger min tanke iväg till vissa politiska systems nedvärdering, och kanske i vissa extremfall, avhumanisering av sina meningsmotståndare. När en ledning systematiskt begagnar sig av misskrediterande omdömen om vissa grupper så skapas mycket lätt en typ av "legalt" förtryck mot de utsatta.

^{☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 12, 1951, s 377, "Vad är församlingen?".

^{☞☞☞} *Den Kristne*, nr 4, 1949, s 98, "Uteslutning".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1953, s 294, "Församlingsvården och församlingstukten i våra församlingar".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1953, s 294f, "Församlingsvården och församlingstukten i våra församlingar". Nr 2, 1949, s 59, "Läsekretsen har ordet - Respekt för Guds församling".

Nr 11, 1953, s 327, "Några tankar om församlingen".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 1, 1954, s 10, "Varning för falska bröder".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 1, 1954, s 10, "Varning för falska bröder".

^{☞☞☞} *Den Kristne*, nr 2, 1950, s 62, "Det rätta uteslutningssättet".

Förmodligen tjänade också de tydliga metaforerna och de starka orden inte enbart till att döva samveten. Givetvis ville skribenterna också trumma in den oerhört viktiga uppgift uteslutningarna hade i det stora "andliga kriget". Samhällsbilden tedde sig, för de som skrev i *D.K.*, allt mörkare (se, "De andra" - människorna utanför kyrkorna, nedan). Avkristningen accelererade, moralen sjönk och de kristna värderingarna blev allt mer satta på undantag. Historikern Björn Horgby hävdar att känslan av otrygghet alstras när levnadsförhållandena för den egna gruppen förändras eller antas komma att förändras. När livssituationen blir mer oviss och mindre förutsägbar upplevs den som farlig och skrämmande. Om dessutom den egna gruppen, i o m förändringen, upplever sin maktposition försämrad upplevs hotet som än mer allvarligt.[☞] Den maktposition som kristendomen traditionellt sett hade haft i det svenska samhället urholkades successivt. "Världsligheten" kom också krypande in i församlingen, t ex i form av nya vanor vad gäller klädstil, fritidsaktiviteter, hårmode etc (se ovan Fåfången). Förändringen skrämde *D.K.:s* skribenter. Detta pressade läge kan nog också ha bidragit att legitimera uteslutningar. Rädslan för omvärldens förändring gjorde att skribenterna i *D.K.* till varje pris ville undvika att de destruktiva krafter som härjade "där ute" även skulle flytta in i församlingen. Det gällde att mota Olle i grind. Eller som Nils Kastberg uttrycker saken: "*Det är lättare att stänga dörren för tjuven - detta kan man göra med en liten nyckel - än att kasta ut honom, då han väl kommit in.*"[☞]

Få skribenter preciserar exakt vilka handlingar en medlem kan bli utesluten för. De talar istället i mer öppna termer som "syndafall", ovilja att lyda församlingens regler etc. På ett ställe framskymtar dock en konkret anledning där författaren manar pastorskåren att glömma statistiken vad gäller medlemsantal och utesluta en felande person. Exemplet är hämtat från den förutnämnda hårklippningsdebatten. Där säger Herbert Gustavson: "*De 'namn' man genom tolerans och 'överseende' fått behålla i församlingarnas matriklar äro ur väckelsesynpunkt intet plus i den andliga verksamheten.*"[☞] Att klippa håret kunde alltså för denne skribent räcka som motiv för uteslutning ur församlingen. Om detta var en generell inställning i *D.K.* kan jag givetvis inte styrka utifrån detta enda exempel. Men med tanke på den mycket kategoriska undervisningen beträffande alla de "yttre attributen" (se, Fåfången, ovan), som förfäktades av många *D.K.*-skribenter, så antar jag, att det inte är otroligt att även uteslutningar p g a sådana saker kunde förekomma i många församlingar.

Ronny Ambjörnsson hävdar i boken "*Den skötsamme arbetaren*" att uteslutningar även var vanliga i de nykterhetsloger som fanns bl a i Västernorrland från 1800-talets slut och framåt. Särskilt den första tiden i logernas verksamhet kännetecknades av många uteslutningar. Precis som i *D.K.* räckte det med, vad vi kanske skulle beteckna som, lindriga förseelser för att uteslutas ur logen. Många uteslöts t ex för att de "utfarit med svordomar" eller på annat sätt brustit i den, för logen så viktiga, kontrollen över känslor och språk.[☞] Kanske är det så att organisationer som lever på en eller flera bärande idéer är ytterst känsliga för överträdelser mot dessa. Det verkar som att sådana sammanslutningar lätt tenderar att, precis som de flesta av *D.K.:s* skribenter ger uttryck för, värdera principerna högre än människorna. De bärande tankarna är inte i första hand till för människorna utan för sin egen skull.

^{☞☞} Horgby, 1994, s 48ff.

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1954, s 215, "Andlig disciplin".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 11, 1953, s 344, "Kvinnans hår".

^{☞☞☞} Ambjörnsson, 1988, s 77f.

Vissa artikelförfattare i *D.K.* framhåller dock att uteslutningen var till lika mycket för den felandes egen skull som för församlingens. Ja, en författare menar t o m att uteslutning är enda sättet att rädda en förfallen person. I frågespalten frågar en läsare om hur han skall bete sig mot en avfällig kamrat. Frågeställaren undrar om han skall avvisa allt umgänge med sin kamrat. Redaktionen svarar: "*Uteslutningen från församlingen är icke en åtgärd för att bli kvitt den avfällige utan en åtgärd för att bringa honom till eftertanke och syndasorg.*" En församlingsmedlem saboterar denna avsikt genom att umgås med den uteslutne.☞ Flera artiklar går för övrigt till rätta med "ofoget" att umgås med uteslutna medlemmar.☞ Om en medlem hade uteslutits ur församlingen var denne dessutom tvungen att visa på en genomgripande förändring för att åter kunna upptas i gemenskapen. "*Församlingen är ingen klubb, som man godtyckligt går ut och in i, därför bör de som uteslutits för grova synder (författaren preciserar ej vilka, egen anm.) prövas väl, innan de intagas på nytt igen till församlingsgemenskap. Om så sker, inger det respekt, så att man vet, att man inte kan synda och så bli utesluten ena veckan för att kanske bedja om förlåtelse och bli intagen den andra.*"☞

En annan författare påpekar att den medlem som på egen begäran vill lämna församlingen bör behandlas på samma sätt som en som uteslutits. Den som gjort fel vill, enligt författaren, ofta ta till denna taktik som en sorts "segerrik reträtt". Att på detta sätt undandra sig församlingens "av Gud givna rätt" att döma över synden, visar på ett förakt för församlingen. Församlingen bör heller inte bevilja en medlem som har avvikande uppfattningar utträde ur församlingen för att personen i fråga skall kunna inträda i annan kristen verksamhet. Om en församling så lättvindigt går med på att släppa iväg en medlem, kanske för att slippa ett irritationsmoment i den egna verksamheten, handlar församlingen kärlekslöst mot övrig kristen verksamhet. I stället bör man, enligt författaren, utesluta den som s a s sätter sig på tvären. Det enda rätta sättet att kunna lämna församlingen är genom ett s k "flyttningsbetyg".☞ (Ett flyttningsbetyg innebär att församlingen ger sin rekommendation för den person som av olika anledningar vill byta församling.)

Det var alltså inte lätt för en medlem som hade en annan åsikt än den övriga gemenskapens. Varken genom uteslutning eller egen begäran om utträde kunde han/hon övergå till andra församlingar. Endast genom att leva på ett sätt som församlingen accepterade kunde medlemmen lämna gemenskapen på ett värdigt sätt. När dessutom en uteslutning innebar att församlingen sa upp allt umgänge med den uteslutne blev säkerligen situationen i de flesta fall mycket svår för den drabbade. Kanske hade han/hon under många år levt hela sitt sociala liv tillsammans med de övriga medlemmarna. Den offentliga tillrättavisningen som *D.K.*'s skribenter påbjöd gjorde antagligen också att många höll sig på mattan, om inte för sin egen skull, så i alla fall för sin familjs eller släkts. Vissa författare hävdade ju dessutom att en utesluten medlem inte längre hade rätten att kalla sig kristen. För många innebar detta säkert en personlig katastrof och en identitetskris. Förmodligen var det endast de allra starkaste som klarade att hävda en egen åsikt och ta konsekvenserna av det.

Att *D.K.* dessutom mycket hårt angriper de församlingar som tar emot, från andra församlingar, uteslutna medlemmar, komplicerade ytterligare situationen för dem som kom på kant. *D.K.* för fram många olika skäl till varför förfarandet att uppta uteslutna från andra församlingar är

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1951, s 216f, "Hur står det skrivet?".

☞☞☞ *Den Kristne*, nr 2, 1949, s 59, "Läsekretsen har ordet - Respekt för Guds församling". Nr 2, 1952, s 38, "Intagning av uteslutna medlemmar".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1954, s 215, "Andlig disciplin".

☞☞☞ *Den Kristne*, nr 3, 1949, s 91f, "Utträde eller uteslutning".

förkastligt. För det första gör den upptagande församlingen den uteslutne en björntjänst, eftersom själva uteslutningen ju var till för att ge honom/henne en chans till eftertanke och ånger (se ovan). För det andra berövas personen i fråga möjligheten till en uppgörelse med den ursprungliga församlingen, och mister därigenom chansen till "sann" upprättelse. För det tredje riktar den församling som upptar uteslutna ett dråpslag mot lojaliteten kristna emellan. Slutligen gör den sig också delaktig i hans/hennes synd. ☞

En annan skribent hävdar, att även medlemmar som, av en eller annan orsak, hjälper till att dölja sina "bröders" eller "systers" felsteg är bedragare. Alla medlemmar är satta av Gud att vakta så att ingen synd kommer in i församlingen. Släpper en ovaksam "väktare" in "fienden" i lägret så skall denna person svara för konsekvenserna av de eventuella "förluster" som den egna sidan, genom detta svek, kan tänkas lida. ☞

Som jag uppfattat saken innebar det myckna talet om uteslutningar själva kulmen på den disciplinering som ledningen/kåren bedrev gentemot medlemmarna. För att upprätthålla sin position som uttolkare av den rätta linjen krävdes att element som på något sätt störde ritningarna rensades bort från gemenskapen. Som tidigare nämnts framhåller Bauman också att den täta ingruppen ser mycket allvarligt på all beblandning med "de andra". Inte i någon fråga i *D.K.* blir detta så tydligt som i frågan om församlingstukten. I den polariserade värld där skribenterna levde (se, "De andra" - Människorna utanför kyrkorna, nedan) innebar varje avsteg från den egna gruppens strikta regler automatiskt att den felande gick "fiendens" ärenden. Församlingen skulle, som vi sett, vara ren från synd och de medlemmar som inte snabbt gick att få på bättre tankar måste obönhörligen ut, annars var renheten i fara. Mycket få skribenter talar för övrigt om vad församlingen kan göra för att rehabilitera de medlemmar som hamnat snett. Jag fick även leta länge för att hitta skribenter som närmare beskriver andra typer av bestraffningsformer än uteslutning. Den i särklass mest omtalade formen av församlingstukt var uteslutning. Jag anser att detta faktum i sig säger oss något. I o m att en medlem hade överstigit gränsen mot "fienden", om än mycket marginellt, så var den personen själv en av "fienden". Med denna syn på de felande var tolerans, precis som Bauman påpekar, en lyx som ingruppen/församlingen inte hade råd med. Om denne fiende gavs tillfälle att stå kvar i gemenskapen så kunde detta givetvis få ödesdigra konsekvenser för den egna gruppen, alltså måste han/hon ut så fort som möjligt. I princip alla metaforer jag tidigare visat på talar ju just om detta. Smittobäraren måste bort, ogräset måste rensas ut etc.

Utgruppens medlemmar värderas, enligt Bauman, mycket fördomsfullt. Den egna gruppen vägrar tillstå att "de andra" skulle vara i besittning av några som helst dygder. Dessa fördomar drabbar som vi sett även "fienderna" inom den egna kretsen. Skribenterna framställer dem mer som brottslingar än som misslyckade individer.

Några få skribenter i *D.K.* vädjar dock om en mildare attityd vad gäller uteslutningar. I spetsen för dessa finner vi en gammal bekant, nämligen Gustav Söderholm (se Församlingens enhet, ovan). I en artikel från 1949 går han i polemik med självaste Lewi Pethrus. Vad Söderholm kommenterar är den artikel, som vi nyss studerat, där Pethrus menar att församlingen är i sin fulla rätt att även utesluta en medlem som har "livet kvar i Gud". För det första menar han att denna undervisning kan bli ett "livsfarligt vapen" i händerna på hårda och brutala människor. "... - ty det existerar dock

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1952, s 38f, "Intagning av uteslutna medlemmar". Nr 2, 1949, s 59, "Läsekreten har ordet - Respekt för Guds församling".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 1, 1954, s 10f, "Varning för falska bröder".

tyvärr en hel del andlig hårdhet och brutalitet." För det andra framhåller han att vi människor aldrig kan bedöma om en person har livet kvar i Gud eller ej, detta ankommer bara på Gud själv. För att styrka sin inställning i denna fråga hänvisar Söderholm till en annan av Jesu liknelser där ägaren till en vinodling går till den som sköter om hans ägor och meddelar att han vill hugga ner ett vinträd som han under tre år försökt få att bära frukt. I denna liknelse symboliserar vingårdens ägare Gud. Vingårdsarbetaren vädjar då om att trädet skall få stå kvar ännu en tid för att han skall hinna gräva runt det, göda och vattna det. Kanske skall trädet på detta sätt bära frukt. "Varom icke så må du då hugga bort det." På samma sätt bör det vara i en församling, hävdar Söderholm. En församlingsföreståndare skall gör allt för att hjälpa och vägleda dem som kommit fel på något sätt. "...en god herde giver sitt liv för fåren." När alla ansträngningar är gjorda är det fortfarande Gud och inte församlingen som avgör om en medlem har något "andligt liv". Om det ankommer på en församlingsföreståndare att utesluta medlemmar som fortfarande har "andligt liv" så, hävdar Söderholm, att han drar sig tillbaka i bävan. "Personligen skulle jag då ställas inför problemet: det kanske är någon brist hos mig som vingårdsman, som gör, att grenen ej bär den frukt, som vore önskligt. Högge jag bort en gren, som jag visste hade liv, och jag sedan vore vittne till huru den torkade bort alldeles, så undrar jag, om jag ej skulle anse mig själv som en andlig mördare." Dessutom, tillägger Söderholm, är det mycket svårt att avgöra vem som egentligen "bär frukt". I stället för att omedelbart ta till uteslutning när någon felar borde församlingsledningen hellre pröva andra metoder. För att komma tillrätta med dem som hamnat snett förordar Söderholm istället avstängningar från vissa församlingsaktiviteter, t ex nattvardsfirandet. ☞

Som jag uppfattar det var människan viktigare än principen i Söderholms sätt att se på saken. Alltså tvärt om jämfört med de flesta andra skribenter i *D.K.* Ett "andligt liv" stod på spel, då fick, enligt Söderholm, inte hårdhet och oresonlighet styra handlandet. De felande var bara vilsekomna människor, och inga brottslingar. Dessutom för han fram en åsikt som jag menar är väldigt sällsynt i *D.K.* under min undersökningsperiod. Söderholm framhåller att: - Bristen kanske inte bara ligger hos dem som löper risk att uteslutas. Kanske även jag som pastor är medskyldig? Har jag gjort tillräckligt för att hjälpa, stötta och vägleda dem som hamnat snett? I Söderholms undervisning är inte pastors ord lika med Guds ord. Församlingsföreståndaren är också en svag och i högsta grad mänsklig varelse. Den polarisering som vi så ofta sett prov på hos många *D.K.*-skribenter finns inte alls i samma utsträckning hos Söderholm. Allt är inte svart-vitt, de "onda" är inte bara onda och de "goda" är inte heller enbart goda.

Söderholm gick som vi sett även i denna fråga mot strömmen, men helt ensam om sina åsikter var han inte. De flesta av de som framförde en mildare linje var dock sällan så uttömmande som Söderholm i sina artiklar. Mest handlar det om spridda tankar, inte om genomtänkta alternativ. ☞ Holger Löfstedt däremot utvecklar argumenteringen på ett något djupare sätt när han, i artikeln "Låt oss vara vidsynta" (1950), skriver att församlingen bör präglas av vidsynthet, d v s förmågan att bryta gängse mönster och istället se nya möjligheter. Det trånga och statiska perspektivet hämmar utvecklingen och leder till att nya effektiva metoder, t ex i spridandet av budskapet, inte kommer till användning. Även i "församlingsvården" bör en vidsynthet vara rådande. Lägg märke till det ord Löfstedt använder, församlingsvård, inte församlingstukt, vilket var det gängse begreppet hos de flesta skribenter i *D.K.* För mycket av hårdhet och fördömande har, enligt Löfstedt, kännetecknat många församlingar. "Den kalla cynismens ande har fått behärska hjärtat framför den himmelska kärlekens." I många avseenden felar vi ju alla och därför bör vi inte vara så

☞☞☞ *Den Kristne*, nr 6, 1949, s 172f, "Uteslutning".

☞☞☞ *Den Kristne*, nr 12, 1949, s 360, "Är uteslutningssättet i Matt. 18: 15-17 normen för alla uteslutningar?". Nr 10, 1950, s 318, "Kärlekens stora nödvändighet".

snabba att döma. Den som visat barmhärtighet mot sina medmänniskor kan, enligt Löfstedt, frimodigt stiga fram inför Gud när vi alla, efter livets slut, skall dömas. *"Ty domen skall utan barmhärtighet drabba den som inte visat barmhärtighet; barmhärtigheten åter kan frimodigt träda fram inför domen!"*¹⁰

Söderholm utgick från människan. På samma sätt uppfattar jag att Löfstedt sätter människan i första rummet. Principerna är till för människan, inte människan för principerna. Varseblivningen av de egna tillkortakommandena och bristerna skapar ödmjukhet. Ödmjukheten skapar barmhärtighet. Med detta perspektiv var det förmodligen svårt för Löfstedt, att ta ord som församlingstukt i sin mun. Precis som hos Söderholm var pastorn inte Gud, utan "bara" en "trädgårdsmästare". Talet om att församlingen måste vara en skara, ren från synd, finns varken hos Söderholm eller hos Löfstedt. Alla är bristfälliga människor som ibland misslyckas, pastorn också.

Precis som förra gången vi stötte på Söderholm konstaterar jag att han är ett undantag som bekräftar regeln (Hur nu ett undantag kan bekräfta en regel?). Hans blotta existens innebär ett avsteg från Baumans tes om den hotade ingruppen som inte har råd med någon tolerans eller avvikelser. Som vi sett i denna fråga är han ju heller inte helt ensam om att hysa annorlunda åsikter. Tydligt var det högre i tak än vad vissa skribenter ger sken av. Kanske ligger det också något i vad Henning Thulin påstår beträffande Lewi Pethrus roll inom pingströrelsen. Thulin hävdar att Pethrus redan från rörelsens begynnelse haft att kämpa mot en falang av extremister. *"Pingstväckelsen har icke varit fanatikernas rörelse, men fanatikerna har följt den som skuggan och varit en av de faror, som den ständigt haft att kämpa med."* Pethrus har, enligt Thulin, ständigt varit tvungen att balansera extremisterna och har därmed räddat rörelsen från att urarta.¹¹ Kanske var t ex Söderholms artiklar just en sådan balansakt av Lewi Pethrus? Pethrus var ju trots allt redaktör för *D.K.* och hade säkert i o m detta stor möjlighet att påverka tidskriftens innehåll. Konstateras kan dock att Baumans teorier beträffande den täta ingruppen här möter ett undantag. Tolerans var tväremot Baumans teori en lyx som den egna gruppen, enligt Söderholm och någon till, inte kunde vara utan.

*D.K.*s undervisning om den egna gruppen har som vi sett till stora delar stämt väl överens med Baumans teori. Enheten framställs som livsviktig, medlemmarna bör satsa all tid och kraft i den egna verksamheten, dissidenterna fick ofta utstå en omild behandling o s v. Jag skall nu gå vidare och studera hur *D.K.* såg på människorna utanför pingströrelsen.

6. "DE ANDRA" - UTGRUPPEN

Försöken att skapa lojalitet och sammanhållning i den egna ingruppen skulle, enligt Bauman, vara dömda att misslyckas om inte det samtidigt predikas fiendlighet mot en utgrupp. På samma sätt som bilden av den egna gruppen är lugnande och behaglig så är bilden av "de andra" skrämmande och hotfull. Fiendlighet, aggressivitet och misstänksamhet mot utgruppen resulterar i och förstärks av fördomar. Genom fördomar vägrar ingruppen att erkänna att utgruppens medlemmar skulle vara i besittning av några dygder, i stället förstorar man upp "fiendens" verkliga eller inbillade laster. Ingruppen anser det också vara av vikt att hålla en strikt distans mot utgruppen eftersom dessa anses göra allt för att sprida sina sjukliga idéer och vanor vidare till andra. Jag skall under detta kapitel granska hur *D.K.* uppfattade människorna utanför den egna rörelsen. Vidare skall jag försöka ringa in vilka aktiviteter som *D.K.* uppmanade sina läsare att undvika.

¹⁰ *Den Kristne*, nr 5, 1950, s 152ff, "Låt oss vara vidsynta".

¹¹ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 6, 1954, s 176f, "Hänryckningens tid".

Som jag har uppfattat det kan man se två olika utgrupper sett ur pingströrelsens perspektiv, de andra kristna och människorna utanför kyrkorna. Visserligen talar en del skribenter om den första av dessa grupper som bröder och systrar i tron, men det bestående intrycket är ändå att ett betydande främlingskap betonas. Därför vill jag även kalla de andra kristna för en utgrupp.

"De andra" - D.K:s syn på de övriga kristna

Själva grundbulten i avståndstagandet till de andra kristna rörelserna var den fasta förvisningen att pingströrelsen hade den hela och fulla sanningen vad gäller tolkningen av Bibeln. ☞☞☞ Med tanke på den traditionalistiska syn på Bibeln som rådde inom pingströrelsen under denna tid så är det kanske inte så överraskande att man aldrig på något sätt skulle kompromissa för att få tillstånd ett samarbete över de kristna gränserna. I en artikel från 1953 *"Guds församling och de heligas enhet"* förklarar en författare bakgrunden till den splittring som råder i den kristna världen. I korta drag menar han att fornkyrkan (något århundrade efter Jesu död) spårade ur i villfarelse gentemot Bibelns ord. Denna villfarelse har sedan följt med kristenheten genom århundradena i mer eller mindre grov form. I och med pingströrelsens framväxt i början av 1900-talet återställdes dock Guds ursprungstanke med den kristna församlingen. Därför skulle det vara ödesdigert om man än en gång frångick Guds plan. ☞☞☞ En av de flitigaste artikelförfattarna under min undersökningsperiod, Gustaf Roberth, sammanfattar många av de ledande tankarna i denna fråga i en artikel från 1955. Roberth talar om "alliansfaran". Med detta menar han frestelsen att ge upp de "sanningar" som Gud uppenbarat för pingstvännerna ända sedan grundandet, för att få till stånd ett samarbete med de övriga kristna. Vidare pekar Gustaf Roberth på att även de första pingstvännerna tog avstånd från ekumeniskt samarbete och att detta fick till följd att de övriga kristna läromässigt närmade sig pingströrelsen. Tanken tycks vara att, bara vi orkar hålla ut på den rätta linjen tillräckligt länge så kommer de övriga kristna så småningom, även de, att hitta "ljuset". Att vissa pingstpastorer trots allt blivit inviterade till samarbete med övriga kristna ser Roberth som ett misslyckande i sig. *"Jag har verkligen undrat, hur pingstbröderna predikar, eftersom man är så angelägen om att få dem med i alliansen. Är de lika bibliska och lika radikala då, som i sina egna möten i församlingen. För min del vill jag inte döma någon, men hur skulle det gå med alliansenheten om pingstbröderna predikade allt Guds rådslut. Försiktigt nog föreslår man ju från ledarehåll, när man står inför en alliansmötesserie, att man skall undvika sådana bibliska sanningar, där det råder olika uppfattningar. Dit hör bl. a. dop i vatten och dop i helig Ande och eld. Dit hör sanningen om församlingen och de andliga nådegåvorna. Man får sålunda inte tala det Gud lägger på ens hjärta, utan det som människor bestämmer."* Robert menar dessutom att s k "allianser" inte egentligen är ett tecken på enhet utan tvärtom en bekräftelse på att skillnader existerar. Enhet kan endast komma till stånd om de övriga kristna uppnår samma insikt som pingstvännerna i Guds ord. ☞☞☞

Den egna tolkningen av Bibeln var helig för D.K:s skribenter och att dagtinga med den vore att svika Gud själv som uppenbarat dessa "sanningar". I en annan artikel talar en författare om *"Guds enkla ord"*. Tolkningen av Bibeln var alltså, för denne skribent, väldigt enkel, det är bara att läsa

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 136ff, "Ordets linje". Nr 10, 1955, s 295,

"Pingstväckelsen vid skiljövägen". Nr 8, 1951, s 229, "Enhetens mål". Nr 9, 1952, s 259,

"Kristen gemenskap". Nr 4, 1953, s 109, "Guds församling och de heligas enhet".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 4, 1953, s 109, "Guds församling och de heligas enhet". Nr 8, 1954, s 250f, "Pingstväckelse".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 136ff, "Ordets linje".

som det står och handla så. Han talar inte om de andra kristnas annorlunda syn på och tolkning av Bibeln utan om deras ovilja att "...böja sig för eller erkänna Ordets absoluta auktoritet i andliga ting". När de så vägrat att lyda Guds ord har de satt sig över Gud själv och hans "heliga lagar". ☞☞☞ Det handlade alltså inte om vantolkning utan om ovilja att lyda Gud själv. Många artiklar i *D.K.* som behandlar frågan om samarbete och gemenskap med andra kristna är skrivna i en mycket frän ton. Vissa författare jämställde i princip de övriga kristna med "världens barn". Under pingströrelsens första tid försökte de krossa oss, hävdar en författaren, och när det inte gick försöker "...man med list trälbinda de fria församlingarna." ☞☞☞ En artikel från 1954 talar om de övriga kristnas inflytande som bakteriella angrepp. Författaren använder kroppens immunförsvar som en metafor för att visa hur skadligt det kan vara att få in "främmande ämnen" i pingströrelsen. "Antag att cellerna i en kropp sade: 'Gemenskapen i den här kroppen är för trångsynt, vi skall vidga den lite.' Tänk om de sedan begynte införliva väsensfrämmande gifter med kroppen. Antag att de vita blodkropparna finge för sig att det på något sätt inte var så kärleksfullt att kämpa mot skadliga bakterier och de tog och införlivade dem i gemenskapen för att dressera dem till vita blodkroppar. Följden blev feber, yrsel, coma, död och allmänt sönderfall. Den vidgade gemenskapen betalades med att andan flyttades från kroppen....'bevisligen finns det ärliga och gudfruktiga kristna inom alla läger.' Så säger en del. Det låter bibliskt och vackert vid första påseendet, men inte desto mindre kan man komma nästan vart som helst med ett dylikt obibliskt resonemang. Ovanstående argument användes med förkärlek av dem som försvarar vissa yttringar av världslighet." ☞☞☞ Att ha annan bibelsyn var alltså likställt med att bära på "världsliga" tankar, d v s tankar som ej var från Gud.

I några artiklar hänvisar författarna till den bibliska historien. Israels folk sökte under en viss tid samarbete med grannfolken, men under denna tid förlorade de sin framgång och Gud straffade dem hårt. På samma sätt, menar författarna, att det kommer att gå med pingströrelsen om den väljer samarbete före bibeltrohet. ☞☞☞

Svenska kyrkan stod även de mycket lågt i kurs hos *D.K.*'s skribenter. Förut nämnde Henning Thulin, för övrigt från början själv präst, menar att den svenska statskyrkan distanserat sig från Luthers ursprungliga lära om rättfärdiggörelse genom tron allena. "När man inte i kyrkan har den urvattnade religiösa förenings- och verksamhetskristendomen, har man för länge sedan vänt ryggen till Luther och sneglar mot Rom." De kultiska inslagen har tagit över den enkla bibeltrohet som präglade reformatorns förkunnelse. Thulin menar att man endast i vissa delar av Norrland fortfarande kan finna drag av sann lutherdom. ☞☞☞ Lewi Pethrus går i en annan artikel till angrepp mot svenska kyrkans flathet när det gäller att ta avstånd från "världsliga" företeelser som superi, dans, kortspel, teater och film. Den svenska statskyrkan kallar dessa "samhällets fallgropar" för kultur och hjälper därmed till att ge "nöjeslivet en kristen anstrykning". Att statskyrkan dessutom står bakom kristna skådespel och kristen film är synd och skam. De drar sig sålunda, enligt författaren, inte ens för att "profanera det heliga". ☞☞☞ En annan skribent avråder t o m kristna par att gå och viga sig inför en statskyrkopräst. ☞☞☞

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1955, s 295, "Pingstväckelsen vid skiljövägen".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1955, s 220f, "Läsekretsen har ordet - alliansmöten".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1954, s 47, "Några tankar om enheten".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1955, s 220f, "Läsekretsen har ordet - alliansmöten". Nr 2, 1954, s 47, "Några tankar om enheten". Nr 7, 1952, s 215, "Väckelsen och alliansmötena".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1951, s 46, "Norrland och lutherdomen".

☞☞☞ *Den Kristne*, nr 5, 1950, s 139, "Tidsläget och vi".

☞☞☞ *Den Kristne*, nr 9, 1950, s 279, "Frikyrklig vigsel".

Generellt talar skribenterna mindre om Svenska kyrkan än om samfunden när de går till rätta med de övriga kristna. Detta beror sannolikt inte på att de stod närmare Svenska kyrkan eller hyste varmare känslor för dem, snarare tvärtom. Min egen hypotes är att behovet att profilera sig gentemot samfunden var större eftersom pingströrelsen trots allt i många avseenden liknade dem. Kanske ville skribenterna hos sina läsare slå fast att: - trots att vi är relativt lika är det dock inte likgiltigt vem ni går till, vi har den fulla sanningen.

Om *D.K.* ifrågasatte vissa tolkningsfrågor vad gäller den protestantiska delen av kristenheten så var man beredd att helt förkasta den katolska kristendomsuppfattningen. "*Kristen hedendom*" är rubriken på en av artiklarna som fördömer katolicismen. Helgondyrkan, mariakult, bilddyrkan, en ofelbar påve, vackra mässkrudar, korstecken, religiösa skådespel, sakramentsläran o s v betecknades som rena irrläror. Lektor Thulin hävdar t o m att det är viktigt att alla protestanter räcker varandra handen och gemensamt går emot den katolska villfarelsen. "*En gång utropade den franske radikalen Gambetta: 'Klerikalismen är fienden.' Jag skulle vilja säga: 'Katolicismen är fienden.' Gemensam front mot Rom det måste bli vårt mål.*"^{☞☐} Högkyrkligheten i Sverige anses av Thulin vara besmittad av den katolska lärans gift eftersom den i vissa frågor har anammat katolska synsätt. Han nämner bl a dopsynen och nattvardssynen.^{☞☐} *D.K.*'s skribenter såg alltså katolicismen som en ren villfarelse eller avgudadyrkan.

Lewi Pethrus för fram en något mildare uppfattning vad gäller de andra kristna. Han säger att han för egen del inte tycker om när vissa inom rörelsen angriper andra kristna och betonar vidare att pingstvännerna älskar alla "Guds barn". Trots denna kärlek menar Pethrus att det är omöjligt för en pingstvän att svika de sanningar som Gud har uppenbarat. Han menar dock att pingstvännerna bör delta i gemensamma arrangemang med andra kristna men inte för att få något eget utbyte av samarbetet utan för att ta till vara alla chanser att predika den "sanna läran". "*Låt oss vara trogna Herren, trogna vår övertygelse, vår upplevelse. Låt oss vara så kärleksfulla mot andra kristna, som vi kunna, som det är möjligt, ha så mycket gemenskap, som vi kunna, men låt oss hålla fast vid det Gud givit oss, pingstens underbara budskap och framför allt leva i pingstens erfarenhet, så skola vi gagna den kristna enheten allra bäst på det sättet.*"^{☞☐☐} Carl-Erik Sahlberg hänvisar i sin doktorsavhandling till ett uttalande av Lewi Pethrus från 1945 som ter sig mycket märkligt mot bakgrund av hans trots allt ganska hårda attityd i *D.K.* Lewi Pethrus sa då, beträffande enheten med de övriga kristna, att Guds plan inte var att hävda den egna rörelsens karaktär, utan i stället ville han att pingströrelsen skulle vara en frikyrka bland de andra och precis som de i behov av tillrättavisningar och råd. "*Vi veta inte allt, vi äro inte fullvuxna, utan vi äro på tillväxt. Det är viktigt, att vi erkänna detta. Gör man det, då blir man mild i sina domar mot andra. Det är en fara att bli självsäker och anse, att det blott är vi, som ha den rätta positionen....Ingen av oss kan säga, att vi äro färdiga....Vad gäller samarbete och enhet mellan oss och andra kristna är det givet, att ju mer vi ha samma uppfattning och tro, ju mera ett äro vi.*" Dock bör tilläggas att Pethrus, enligt Sahlberg, uttalade dessa ord inför en samförstånds-konferens där de olika frikyrkorna skulle mötas och försöka komma varandra närmare.^{☞☐☐} Efter 1945 gick sedan, som vi sett i historiken, pingströrelsen in i en mer slutna period och Pethrus omsvängning kanske måste

^{☞☐} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 11, 1955, s 344, "Katolsk propaganda i svenska radion". Nr 2, 1951, s 37, "Pressröster - Kristen hedendom". Nr 2, 1951, s 46, "Norrländ och lutherdomen". Nr 11, 1954, s 337f, "Katolsk, lutersk, och reformert uppfattning".

^{☞☐☐} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1954, s 50, "Högkyrkligheten och dess orsaker".

^{☞☐☐} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 9, 1952, s 259, "Kristen gemenskap".

^{☞☐☐} Sahlberg, 1977. s 68.

ses utifrån de från 1945 ändrade förhållandena. Av tonen i Pethrus artikel anser jag ändå att han intog en sorts mellanställning i frågan om de kristnas enhet. Han var varken "hök" eller "duva".

Röster som talar för kristen enhet lyser i stort sett med sin frånvaro. Henning Thulin talar dock i tre artiklar om de många gemensamma paralleller som finns mellan pingströrelsen och den norrbottniska Laestadianismen, främst den strängare västlaestadianismen. Lektor Thulin medger t o m att pingströrelsen och laestadianismen har mycket att lära av varandra. ☞☞☞

Förutom laestadianismen finns det få andra kristna som *D.K.*-skribenterna vill kännas vid. Några få artikelförfattare talar dock om vikten av enhet och om positiva erfarenheter vid gemensamma kristna arrangemang. Pastor Hjalmar Söderberg beskriver t ex en ekumenisk kampanj som de olika kristna riktningarna, utom Svenska kyrkan, haft i Malmö. Söderberg vill ändå gardera sig lite och framhåller att kampanjen inte direkt kan betecknas som alliansmöten i vanlig bemärkelse. Tydligt var detta ord lite känsligt att ta i sin mun vid denna tidpunkt och det är väl inte så konstigt med tanke på vad majoriteten av *D.K.*'s skribenter framfört för åsikter i denna fråga. Hjalmar Söderberg talar om den fina gemenskapen som rått under kampanjen. *"Och samarbetet har varit det bästa tänkbara. Det har varit mer än glädjande att alla kunnat krypa ur sin fållor för att gemensamt göra ett krafttag."* Kampanjen har också, enligt Söderberg, bidragit till att bryta ned fördomar mellan kyrkorna. *"En del misstänksamhet de kristna emellan har även smält bort, och det gemensamma krafttaget har hjälpt oss att komma ur den olidliga isolering och misstänksamhet, som tyvärr alltför ofta existerar kristna emellan."* ☞☞☞ En annan författare säger i samma anda att vi måste höja blicken utöver den egna lokala församlingen och inse att vi även existerar i den "universella" församlingen. *"Under urkristendomens tid, innan det ännu fanns någon kyrka eller kyrkor, så fanns denna organiska enhet mellan dem, som voro av Jesu Kristi tro. De voro lemmar i samma kropp, fast det inte fanns någon yttre organiserad gemenskap."* ☞☞☞ Tage Sjöberg, för övrigt far till den icke helt okände pastorn Stanley Sjöberg, skriver i en artikel från 1951 att många kristna begår det misstaget att utesluta andra kristna från samarbete på olika åsikter i vissa frågor. För att understryka detta använder Sjöberg ett exempel från andra världskriget där två engelska flottenheter av misstag besköt varandra. *"Men så kom de varandra närmare och de fann - att de var vänner."* Slutsatsen av detta är, enligt Tage Sjöberg, att bara vi kan närma oss varandra så kommer slutenheten och misstänksamheten att försvinna. ☞☞☞

Pastor Söderberg nämner inte med ett ord de olika synsätten beträffande bibeltolkning som rådde mellan de inblandade parterna i samarbetet i Malmö. Även de två senast citerade författarna framhåller vikten av att inte skall stirra sig blind på olikheterna utan se på de gemensamma möjligheterna. Detta tror jag är själva kärnpunkten. För de författare som ensidigt och radikalt framhöll att samarbete endast kunde tolereras med de som förutsättningslöst kapitulerade inför pingströrelsens bibeltolkning, var givetvis samarbete otänkbart. Däremot kunde de som fäste mindre vikt vid att varje åsikt måste överensstämma och var villiga att gräva ned stridsyxan, mycket väl hitta former för samverkan. Den lilla grupp som hör till den senare kategorin var säkert ej heller de beredda att ändra sin bibeltolkning men de var i alla fall beredd att bilägga konflikterna för det gemensamma bästa.

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 4, 1954, s 115, "Ett besök i Tornedalen". Nr 7, 1955, s 216f, "En ropandes röst". Nr 2, 1951, s 46, "Norrland och lutherdomen".

☞☞☞ *Den Kristne*, nr 6, 1949, s 169f, "Kristen kampanj".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 4, 1951, s 102f, "Andens enhet".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 12, 1951, s 356, "Pressröster - Partisinne".

Jag anser att de flesta av de skribenter, vi i detta avsnitt stiftat bekantskap med, tydligt såg på de andra kristna som en utgrupp, enligt Baumans definition. Bauman hävdar t ex att ingruppen, för att undvika smitta, försöker att distansera sig från utgruppen och dess sjuka idéer och vanor. Några författare i *D.K.* framhåller att ekumeniskt samarbete skulle innebära att den egna rörelsen löpte risk att besmittas av de bibelstridiga läror som de övriga kristna stod för. En talar t o m om att väsensfrämmande gifter och farliga bakterier skulle kunna överföras vid samröre med den övriga kristenheten. Att så många talar om alliansfaran bottnar just i rädslan att besmittas av utgruppens irrläror. Främst var det de övriga kristnas felaktiga bibeltro som attackerades men även deras släpphänthet gentemot "världsliga" företeelser väckte, som vi sett, avsky hos *D.K:s* skribenter. För att undvika dessa skadliga tendenser predikar många författare i *D.K.* en strikt distans till smittobärarna.

Bauman hävdar vidare att ingruppens bild av "de andra" är präglad av fördomar. Allt som fienden gör tolkas så negativt som möjligt. Ingruppen förstärker genom sina fördomar föreställningen att utgruppen, om den bara innehade nödvändiga maktmedel, inte skulle dra sig för att försöka krossa, invadera och förslava vi-gruppen. I *D.K.* antyder vissa författare att de övriga kristna gör allt för att motarbeta och förleda pingstvännerna. Han påstår t o m att de andra kristna gjort gemensam sak med "världen" för att försöka utplåna pingströrelsen. Som jag ser det bottnar denna uppenbart fördomsfulla bild av de andra kristna i en djupt rotad rädsla. (Jag tar upp mer om rädslan för "de andra" i stycket om människorna utanför kyrkorna, nedan) De författare som trots allt vågade bryta mönstret och räcka ut en hand mot den övriga kristenheten kom däremot över denna rädsla. Pastor Söderberg som vi nyss läst om hävdade ju att när de olika kristna grupperingarna lyckades bryta isoleringen så rasade de murar av misstänksamhet som förr skiljt dem åt. Så länge det viktiga mötet mellan den olika kristna grupperna uteblev byggdes istället fördomarnas staket allt högre. *DN*-journalisten Stefan Jonsson framhåller i boken "*De andra*" att inga sakliga argument biter på fördomar. Endast genom mötet med "de andra" kan en förändring ske. "*Sådana förändringar inträder i regel då man möter blicken hos en individ ur en grupp som tidigare framstod som ansiktslös*"

Ett annat exempel på den förenklade och fördomsfulla inställning till de andra kyrkornas medlemmar som fanns hos många *D.K.*-skribenter framskymtar i ett intressant uttalande om bibeltolkning. Här framhåller författaren att de övriga kristna, genom att tolka Bibeln på ett annat sätt, i själva verket vägrar lyda de "sanningar" som Gud uppenbarar. Det handlade alltså om ovilja, inte om att företräda en annorlunda bibelsyn. Som jag uppfattar det har även detta uttalande sin grund i en vilja att tolka allt vad "fienden" gör på ett så negativt sätt som möjligt.

En annan aspekt av Baumans teori som skymtar fram i detta stycke är att ingruppen är beroende av utgruppen för sin egen sammanhållning. Genom att dra upp tydliga gränser gentemot de övriga kyrkorna ville *D.K:s* författare pränta in hos sina läsare att det är vi som har de rätta åsikterna och därigenom stärka banden mellan medlemmarna i den egna gruppen. Som vi sett fanns dock tendenser hos vissa författare till en uppmjukning av det fastlåsta in- och utgruppsförhållandet. Jag anser ändå inte att det förändrar den totala bilden av de andra kristna som en "baumansk" utgrupp.

"De andra" - Människorna utanför kyrkorna

☞☞☞ Stefan Jonsson, *De andra - Amerikanska kulturkrig och europeisk rasism*, (Stockholm, 1993), s 253.

På samma sätt som jag i förra avsnittet studerade *D.K:s* inställning till de andra kristna, skall jag här undersöka motsvarande relation till de människor som inte var aktiva i någon kristen kyrka. Finns det även här drag som påminner om Baumans beskrivning av den inställning ingruppen hyser gentemot sin motståndare utgruppen?

Från att ha varit en utpräglad apolitisk och sluten grupp engagerade sig pingströrelsen alltmer i samhällsfrågor från 1930-talet och framåt. Efter andra världskrigets slut manade Lewi Pethrus på de sina att ta ett ökat ansvar för landet som, enligt honom, var inne på en mycket farlig väg. Omoral, nöjesindustrins expansion, avkristning och social misär tvingade de kristna till handling. Rörelsen var dock till viss del kluven inför detta ökade praktiska och även politiska engagemang. Vissa ville fortfarande leva kvar i en roll där endast det andliga livet räknades som väsentligt. ☞☞☞

Mitt intryck av *D.K:s* syn på de icke kristna människorna är att den var väldigt polariserad, antingen var du med eller så var du emot. Något egentligt mellanting fanns inte. Världen var uppdelad i Guds område och de onda makernas område. En liten anekdot från *D.K.* 1951 belyser detta på ett tydligt sätt: *"Det berättas från den första kristna tiden, att en ung kristen flicka en gång av sina vänner låtit sig förledas att gå med på de hedniska teaterspelen. Här blev hon besatt av en ond ande, som ej ville vika ifrån henne. Till sist förde man flickan till biskop Tertullianus, för att han skulle bedja över henne, så att den onde anden måste vika för tro och bön. Men dessförinnan, berättas det, frågade biskopen honom: 'Huru kunde du våga att angripa en av våra egna?' - 'Jag gjorde det' svarade den onde anden, 'TY JAG FANN HENNE PÅ MITT OMRÅDE.'"* ☞☞☞ Alltså, akta dig för att befinna dig på fel ställen, då kan du bli fånge hos fienden. Världen beskrivs ofta i närmast apokalyptiska ordalag eller som ett slagfält där onda och goda krafter kämpar mot varandra. Människorna blev i detta spel något slags spelbrickor. Neutrala områden existerade inte på det metafysiska slagfältet. Det var svart eller vitt, "gråzoner" fanns ej. Församlingarna framställs som oaser i en omgivande öken. En författare hävdar att det är frågan om två "världar" och två världars människor. ☞☞☞ Det är ofta svårt att förstå vad *D.K:s* skribenter egentligen tycker om människorna där ute, är det människorna i sig som är onda eller styrs de ofrivilligt av demoniska krafter? Eller ett tredje alternativ, har vissa valt att tjäna ondskan istället för Gud?

En författare tar upp den polarisering som råder i det andliga kriget på följande sätt: *"Där sann och levande kristendom övergives, där går diktatur under demoniska krafter in. Där blir det inte kärlekens principer som regera utan våldets och hatets.... Vi äro medvetna om, att satan inte vilar. Nej han följer med sin tid. Hans inflytande spåras i radio, på tidningarnas kultursidor och i spalterna. Han förskapar sig till en ljusets ängel, som säger sig ömma för barn och ungdom och han är t.o.m. religiös, bildad och fin. Men vilddjuret, antikrist döljer sig där bakom. Man förföljer de kristna hänsynslöst och satanistiskt, med lögn och psykisk tortyr.... Världen regeras av onda makter nu, men Kristus skall segra och regera till sist."* ☞☞☞ Faror lurar överallt på den kristne och det gäller att vara på sin vakt och att stå i tät kontakt med den himmelska världen, *"....liksom dykaren nere på havsbotten måste stå i förbindelse med luften därovan, om han icke skall kvävas."* ☞☞☞

☞☞☞ Sahlberg, 1977, s 34, s 43ff, s 71-85.

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 12, 1951, s 359, "Jag fann henne på mitt område".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1954, s 36, "Pressröster - 'Bibliska' filmer".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1951, s 156, "Är det förnuftigt att tro på Gud". Nr 8, 1953, s 245f, "Dagen är nära".

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 8, 1953, s 245, "Dagen är nära".

Som tecken på den allt mer utbredda ondskan såg *D.K.* dekadansen i samhället. Människorna utanför vältrar sig i sedligt förfall och detta är, enligt en skribent, ett förebådande till vårt folks undergång. *"Slappheten i hemmets och skolans fostran, lagstiftningens upplösningstendenser och rättskipningens beskedlighet försvåra och motverka individens inordning i rättssamhället. Institutioner, nöjesindustri och litteratur ockra alltmer på ungdomens bästa ideal och pocka på dess andliga och kroppsliga krafter under ohämmat penningbegär. Biografer, teatrar, författare och förläggare tävla i djärvheten att förhålliga brott och osedlighet. Oblygt förakt för Guds ord och åsidosättande av Hans bud blir mer och mer allmänt. Mördande i moderlivet har legitimerats."*^[1] Det generella omdömet i *D.K.*, vad gäller omvärlden, var just att moralen nått en alarmerande låg nivå. En artikel talar om "busarnas århundrade". Stockholm beskrivs här som en laglös stad som efter mörkrets inbrott endast frekventeras av den undre världen. Skökor och deras kunder, sutenörer, banditer och "...*prostituerade ynglingar med fräckheten tydligt skriven i anletet*". Misshandel av hederliga människor, rån och mord förekommer natt efter natt. Skolans övergivande av katekesen och tio Guds bud var, enligt ett par av författarna, skyldig till denna dekadans.^[2] Människan har inte tid för Gud en enda av dygnets tjugofyra timmar. I stället växer nöjesetablisemangen upp som svampar ur jorden och den unga generationen håller på att sjunka i materialismens och omoralens bottendjupa träsk.^[3] En annan skribent ger ytterligare ett tydligt exempel på den polariserade inställning till människorna utanför kyrkan, vilken är vanlig i *D.K.* Pojkar måste ha någon att se upp till, hävdar författaren och fortsätter: *"Det blir antingen en fotbollsspelare, filmgangster eller ledaren i en pojkliga. Men varför kunde inte du bli deras ideal?"*^[4] Några andra förebilder kan tydligen inte författaren tänka sig. Historikern Björn Horgby talar i en artikel i *Historisk tidskrift* om att den egna gruppen har en tendens att förenkla och förvanska bilden av "de andra". Främlingarna förknippas regelmässigt med en typ av beteende som upplevs negativt av "vi-gruppen". Han benämner denna bild av motståndarna som "stereotyp"^[5] Även i *D.K.* anser jag att skribenterna ofta presenterar en stereotyp bild av de människor som stod utanför den egna gruppen. Aldrig talas det om att "de andra" skulle vara i besittning av några goda sidor. I stället gör *D.K.* allt för att framhålla kriminalitet, prostitution, nöjeshets o s v som det normala beteendet hos den "världsliga" människan.

Kulturradikalerna i tidningarnas spalter får också de en släng av slev. De har förklarat krig mot Gud och kristendomen. En skribent benämner denna nya inriktning som en "nyhedendom". Enligt honom har de moderna hedningarna sina främsta affischplatser på tidningarnas kultursidor och deras representanter är främst lärt folk. *"Vad vi idag bevittna av hedningarnas raseriutfall mot kristendomen är ingenting annat än demonbesättelse. Jag talar här om de svenska hedningarna, kulturradikalerna och deras avläggare och eftersägare i alla vädersträck!"*^[6]

^[1] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 4, 1953, s 100, "Pressröster - Sedlighetens förfall".

^[2] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1954, s 294, "Pressröster - Barnets århundrade och busens".

Nr 8, 1950, s 236f, "Pressröster - Dyngan". Nr 6, 1955, s 171ff, "Går vårt svenska samhälle mot moralisk upplösning?". Nr 11, 1955, s 322f, "Grundprinciper i Guds frälsningsplan".

^[3] *Den Kristne*, nr 1, 1950, s 4, "Pressröster - Då har man tid". Nr 1, 1949, s 5, "Materialismens faror". Nr 5, 1950, s 138f, "Tidsläget och vi". Nr 7, 1950, s 203, "Ungdom och ålderdom".

^[4] *Den Kristne*, nr 1, 1950, s 11, "Söndagsskolläraren".

^[5] Björn Horgby, *Främlingsfientlighet som mentalitet - Exemplet Norrköpings textilarbetare 1890-1960*. artikel i *Historisk tidskrift*, nr 4, 1993, s 615.

^[6] *Den Kristne*, nr 1, 1949, s 5, "Materialismens faror". Nr 6, 1951, s 163, "Pressröster - om nyhedendomen".

Tidningarnas hetskampanjer mot pingströrelsen tas för övrigt upp av många författare i *D.K.* De giftsprutande drakarna från barndomens sagor har fått sina kopior i de moderna "pappersdrakarna". *"Utvecklingen talar om en fruktansvärd degeneration för drakarnas vidkommande. Nu för tiden är de gjorda av dåligt papper - en del av dem är skära till färgen och lever delvis på 'ankor' och tjugofemöringar."* Prinsessan som drakarna nuförtiden vill komma åt är, enligt författaren, enheten inom pingströrelsen. Tack vare de "lokala fästningarnas" (församlingarnas) motståndskraft lever dock fortfarande "prinsessan" i högönsklig välmåga. ☞☞ Satan försöker genom de ateistiska tidningarna skandalisera Guds verk och drar sig inte för att smäda varken Gud själv eller hans tjänare. Flera av de som skriver framhåller ändå att tidningarnas attacker på sätt och vis också är ett sundhetsbevis. *"Men det är ju närmast en komplimang om ateistiska tidningar äro emot oss. De bruka ju inte företräda Guds synpunkter i fråga om saker och ting."* Angreppen har fått motsatt verkan. Istället för att krossa pingströrelsen har den istället genom motståndet luttrats och agnarna har skilts från vetet. ☞☞ *"När det går oss väl här i världen, när vi fått det som vi vill - både som människor och som kristna - är vi i större fara än under tider av motgång. Många har hållit tappert ut i stormen, men dukat under i medvind och goda dagar."* ☞☞ Jag anser att Baumans åsikt om att ingruppen är beroende av utgruppen för sin inre sammanhållning här kommer tydligt till uttryck. Skribenten påpekar att fiendesidan angrepp i själva verket renar, härdar och tjänar som en katalysator till fördjupat engagemang för den egna gruppens medlemmar. Motståndet utgör också ett bekräftande av att den nödvändiga distansen mellan församlingen och "världen" fortfarande är intakt.

Människans ondska och förfallenhet ansågs också vara ett förebud till vår tidsålders undergång. Bibelns profetior om hur den sista tiden skulle te sig citerades ofta i samband med beskrivningarna av samtiden. Paralleller drogs och många slog fast att vi nu var inne i de sista skälvande minuterna innan Jesus skulle återvända för att upprätta sitt fridsrike. Martyrerna under den första kristna tiden hölls fram som förebilder. Även om de kristna i Sverige fortfarande åtnjöt frihet så var det endast en fråga om tid innan även de skulle drabbas av "den stora vedermodan". *"En prövotid kommer helt säkert också över oss. Det blir allt trängre och trängre för de kristna....Den kristna arbetsdagens sol går nu ned i det ena landet efter det andra."* ☞☞ De onda makterna rustar sig för det avgörande slaget och preludierna till detta är den störtflod av ondska som väller in i världen och vårt eget land. *"Vi hör rasslet av vingar, vilket påminner om ett vapenslag, som aldrig förr i någon nämnvärd utsträckning varit använda i krigets tjänst. Den som är anförare för den fruktansvärda strid, som förberedes, är avgrundens ängel, vars namn är Fördärvaren."* ☞☞ Dessa apokalyptiska tongångar hade också till syfte att mana på de egna att intensifiera sitt arbete ute på "slagfältet". Det bråda läget gjorde att varje medlem måste göra allt för att rädda så många som möjligt. *"...natten kommer då ingen kan verka."* Det var viktigt att protestera mot det onda inflytandet för att om möjligt väcka någon ur den tönnrosasömn som de onda makterna hade

☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1954, s 44, "Några tankar om enheten".

☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1954, s 44, "Några tankar om enheten". Nr 11, 1953, s 329, "Några tankar om församlingen". Nr 12, 1952, s 373, "Församlingen hade frid". Nr 5, 1955, s 130, "Den helige Andes kraft".

☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1954, s 314, "I stormen". Nr 10, 1949, s 290, "Guds verk består". Nr 8, 1951, s 226, "Kampen för att komma ut".

☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 130ff. "Den helige Andes kraft". Nr 4, 1955, s 101, "Ordets förkunnare".

☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 11, 1955, s 323, "Grundprinciper i Guds frälsningsplan".

invaggat folket i. Det var varje pingstväns plikt att predika befrielse från ondskans inflytande. Endast frälsningen kunde rädda själar från en säker undergång. ☞☞☞

Som vi sett hade *D.K.* en mörk syn på de människor som inte var aktiva i någon kyrka. Baumans teser om fördomar, misstro och avståndstagande gentemot utgruppen blir i *D.K.* nästan övertydliga. Den omgivande världen framställs av många författare som en veritabel mardröm av ondska och ruttenhet. Bilden av "de andra" var full av "stereotypiseringar". Människorna var kanske inte onda i sig, men de drevs obarmhärtigt av onda krafter att hänge sig åt kriminalitet, nöjeshets, prostitution etc. Förutom den religiösa förklaringen om "tidsålderns undergång" som vi nyss läst om tror jag att orsaken till den mörka bilden av omgivningen står att finna i rent sociologiska förklaringar. "Fienden" blev, precis som i Baumans teori och i stycket om de andra kristna, en viktig del i *D.K.*'s försök att konsolidera den egna gruppen. När tidningarna rasade mot den lilla hårt trängda gruppen så användes detta som argument att sluta leden ytterligare. När omvärlden utmålas i mörka färger står detta i bjärt kontrast mot den himmelska stämning som påstods vara kännetecknande för den kristna församlingen.

En av grundorsakerna till den onyanserade bilden av världen utanför kan säkert också ha varit ett symptom på att de som skrev i *D.K.* levde mycket långt från de människor och omständigheter de skrev om. Om den vanlige medlemmen i en församling hade skrivit en artikel där han/hon beskrivit sina medmänniskor är jag säker på att den skulle ha sett väsentligt annorlunda ut. Medlemmarna hade ju profana arbeten där de ständigt konfronterades med olika typer av människor. Främlingsfientlighet uppkommer lätt mellan grupper som aldrig möts utan bara studerar varandra på avstånd. Stefan Jonsson hävdar i den tidigare nämnda boken "*De andra*" att en gemensam ideologi är själva essensen i en gemenskap. "*Ideologin erbjuder en identitet åt varje person i gruppen, nationen eller klassen. Den fungerar som en spegel, där varje individ kan betrakta sig själv och erfara igenkännandets trygghet.*" Ideologin gör att den egna gruppen lätt kan orientera sig i den del av världen som s a s lysas upp av det förklarande skenet från den gemensamma tolkningsmodellen. De som däremot faller utanför den egna ideologins ljuskägla ter sig gåtfulla och skrämmande. "*Den som å andra sidan har del i gemenskapens verkliga värden, tycker att främlingen besudlar dem. När han möter främlingens blick, finner han heller inte gemenskapens betryggande ljus. Den infödde som förväntade sig bekräftelse upplever i stället alienation. I främlingens alltför iögonenfallande närhet känner han sig illa till mods och erfar ett styng av osäkerhet, svindel och äckel. Självbilden ramlar ur sin ram.*" ☞☞☞ Jag tycker att Stefan Jonsson på ett mycket bra sätt fångar själva grunden i den främlingsrädsla som vi i varierande grad alla kämpar med. Det bestående intrycket jag fått, vad gäller *D.K.*'s inställning till de icke kristna människorna, är att den, precis som Jonsson beskriver, präglas av stor rädsla. Som jag ser det slår pastor Frank Mangs huvudet på spiken, i en liten tankeruta i *D.K.*, där han uppmanar de kristna att släppa rädslan för människorna utanför kyrkan. "*Människan är inte så farlig som vi ibland tror....Om vi alltid komme ihåg detta skulle det gå bra mycket lättare för oss att komma i kontakt med våra medmänniskor....*" ☞☞☞

☞☞☞ *Den Kristne*, nr 4, 1950, s129f, "Frälsta ungdomar emellan - Låt oss bli protestanter!".

Den Kristne - Trons Kamp, nr 11, 1955, s 322, "Grundprinciper i Guds frälsningsplan".

Nr 5, 1955, s 131, "Den helige Andes kraft".

☞☞☞ Jonsson, 1993, s 260ff.

☞☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1952, s 203, "'Inte så farlig...'".

Omgivningens syn på pingstvännerna påverkades förmodligen också negativt av de murar som rörelsen byggde upp gentemot samhället i stort. Mytbildningar och nidbilder fick grogrund när människor från de båda lägren alltmer sällan kom att mötas.

Enligt Bauman predikar ingruppen en strikt distans till utgruppen. Som vi sett talas det ändå på många ställen i *D.K.* om vikten av att gå ut till människorna utanför kyrkan för att sprida budskapet. Själva grundtanken i kristendomen är ju att den skall vara evangeliserande. Varför då denna diskrepans mellan dels den evangeliserande tanken och dels tanken på att fjärma sig från "de andra"? En förklaring kan ligga i begreppen "diskurs" och "mentalitet" som Björn Horgby för fram. Diskursen representerar en nivå i tänkandet som är mer förnuftsstyrd och mindre beroende av känslöstämningar än mentaliteten. Mentaliteten ligger däremot nära det ofta omedvetna känslor och driftslivet och bestämmer i större utsträckning tänkandet i pressade situationer där planeringsperspektiven är korta och känslorna spelar. [☞] Diskursen hos *D.K.*'s skribenter är som jag ser det att församlingsmedlemmarna skall leva nära sina medmänniskor för att på det sättet kunna påverka dem att ta emot den kristna tron. Men i den pressade situation som rörelsen befann sig i tog i stället ofta det tänkande som hör mentaliteten till överhanden och skribenterna lät de inre känslorna flöda. Resultatet blev som vi sett ett nedvärderande och ett avståndstagande gentemot människorna utanför kyrkorna. Mycket av de paradoxala och motstridiga budskapen i *D.K.* tror jag kan förklaras just utifrån att skribenterna, beroende på vilken situationen de befann sig i, rörde sig mellan de olika nivåerna i tänkandet.

"Världsliga" aktiviteter

I detta avsnitt skall jag undersöka hur *D.K.* formulerade vilka av "fiendesidans" aktiviteter som en sant kristen människa bör ta avstånd ifrån och varför.

Som vi sett hade *D.K.*'s skribenter en minst sagt negativ bild av världen utanför kyrkan. Det är väl knappast heller överraskande att de även tog avstånd från de aktiviteter som bedrevs s a s på "fiendens" område. Att en pingstvän skulle behöva förströ sig med någon typ av nöjesaktivitet ansågs, i *D.K.*, som närmast horribelt. Lewi Pethrus hävdar att orsaken till att vissa medlemmar, främst ungdomar, ändå förfaller till "världsliga" nöjen är att de inte har någon verklig glädje i sin kristendom. Den "överjordiska" glädjen som de kristna har saknas hos dessa och istället söker de billiga surrogat. *"Det är därför man ej vill leva som ett för Gud avskilt folk utan vill gå till den värld, från vilken man en gång vände sig bort för att av densamma låna lite av dess glädje. Vilket fattigdomsbevis är inte detta för kristendomens vidkommande! Därför att man (vissa församlingar, egen anm.) icke för fram sina medlemmar till de gudomliga verkligheternas skatter, måste man roa dem med det världsliga nöjeslivets glaspärlor och såpbubblor. På detta sätt kommer en förvärldsligad ande in bland de troende, som därmed börjar försvara det världsliga nöjeslivet."* [☞] En sant kristen människa behövde alltså inget av vad "världen" hade att ge. Det som fanns "där ute" var inget som på något sätt byggde upp den andliga sidan i människan, istället hade det i de flesta fall en destruktiv inverkan och befrämjade omoral och sedeslöshet.

I *D.K.* nämns flera av de företeelser som räknades som "världsliga". I många fall utvecklar skribenterna inte i detalj varför företeelsen i fråga är skadlig. Det tidskriften reagerade mot var de aktiviteter som på något sätt hörde förströelse, nöjesliv och olika typer av "dåliga" manér till. Som exempel kan nämnas idrott, danstillställningar, jazzmusik, men även dålig litteratur, slanguttryck,

[☞] Horgby, 1994, s 41.

[☞] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 129, "Den helige Andes kraft - ett behov för vår tid".

applåder. Hur kan vi då veta vad som räknades som en "världslig" aktivitet? Redaktionen svarar, i frågespalten, en läsare som undrar om en kristen kan gå till en cirkusföreställning för att se deras djurstallar. Något förbud vill inte redaktionen utfärda men de skickar med följande tumregel: "*All förströelse av destruktiv art bör därför en kristen hålla sig ifrån.*"^{☞☞☞} Många aktiviteter förkastades av olika sakskalet (se nedan) men mitt intryck är också att en anledningen till att de "världsliga" aktiviteterna fördöms är att de inte har något med det kristna livet att göra. Och det som inte bygger upp, det bryter ned. Den tid du slösar bort på nöjen kunde användas på ett bättre sätt, i tjänst för Gud.

Det som hörde till ett " normalt " liv tog tidskriften givetvis inte ställning emot, t ex yrkesarbete, om inte arbetet i sig befrämjade förkastliga företeelser. Ett exempel på ett sådant yrkesarbete nämns i *D.K.* 1955 (nr 7). På en fråga i frågespalten undrar frågeställaren om en kristen människa kan ägna sig åt servitöryrket, eftersom en del av arbetet går ut på att servera sprithaltiga drycker. Redaktionen svarar som så många gånger förr med ett bibelord. "*Allt, vadhelst I företagen eder i ord eller gärning, gören det allt i Herrens namn.*" Redaktionen fortsätter: "*Det torde näppeligen var möjligt att servera sprit i Jesu namn. Med tanke på detta bör en kristen inte ägna sig åt en dylik sysselsättning.*"^{☞☞☞} I *D.K.* (nr 3, 1951) finns motsvarande fråga vad gäller tobaksförsäljning. Också svaret överensstämmer i stort med det förutnämnda exemplet om spritservering.^{☞☞☞} Förutom dessa två exempel har jag inte stött på något annat yrke som *D.K.*:s skribenter tog avstånd ifrån. Utifrån den motivering som gavs vad gäller avvisandet av servitöryrket, förmodar jag dock att *D.K.* även tog avstånd ifrån andra yrken som på något sätt medverkade till aktiviteter som räknades som skadliga för en kristen människa (och för andra människor med, för den delen). Detta kan jag dock inte styrka genom något konkret exempel från tidskriften. Många aktiviteter nämns, som sagt var, bara i förbifarten, men några företeelser går skribenterna djupare in på. Argumentationen vad gäller de olika "världsliga" företeelserna tenderar att bli ganska lika från fall till fall, därför tar jag endast upp några belysande exempel. Det är principerna som är det intressanta.

En företeelse som behandlas relativt rikligt i *D.K.* är filmen. I artikeln "*Film och uppfostran*" (1949) går Hilding Söderholm till rätta med den moderna filmens många avigsidor. Filmen är, enligt honom, ett mycket starkt medium. Den når människans själsliv både genom ögat och örat. Därför kan den, vid felaktig användning, orsaka djupgående skada. Vad Söderholm främst vänder sig emot är dock inte filmen som sådan, utan istället angriper han de krafter som styr filmindustrin. Den moderna filmindustrin är helt i händerna på det dekadenta storkapitalet som med alla till buds stående medel försöker, via filmen, saluföra diverse destruktiva saker. Som exempel på detta nämner han tobak, modekläder och kosmetika. Söderberg frågar sig vidare: Varifrån kom seden att kvinnor skulle uppträda med cigarrett i munnen och med lackerade naglar, som förr bara skökorna hade? Svaret är: från den moderna filmen. Filmen inspirerar, enligt författaren, även till grövre brott som tjuveri och t o m mord.^{☞☞☞}

De filmer som produceras blir, enligt en annan skribent, allt destruktivare. De föreställningar som för bara några år sedan ansågs som oanständiga och samhällsvådliga, tillåts numera t o m för

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 10, 1952, s 299, "Hur står det skrivet?".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 7, 1955, s 198, "Hur står det skrivet?".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 3, 1951, s 85f, "Hur står det skrivet?".

^{☞☞☞} *Den Kristne*, nr 12, 1949, s 367f, "Film och folkuppfostran". Nr 4, 1952, s 102, "Televisionen i evangeliij tjänst".

barn. ☞☞ Skolpsykologen Ellen Sierstedt frågar sig i en artikel som publicerats under avdelningen "Pressröster": "Tål småbarn se film?" Hon hänvisar i artikeln till en filmförevisning för barn som hon bevistat. På bioduken visades en icke namngiven Disneyfilm och under filmens gång visade de samlade barnen, enligt fru Sierstedt, många olika typer av ångestreaktioner. "Med undantag av de allra första scenerna från Disneyfilmen finner man bara sällan ett glatt ansikte under hela föreställningen. Skriket, stampandet och klappandet under föreställningen är välkända för alla, som har övervarit en av de gängse barnföreställningarna. Det är en typisk form av ångestreaktion hos barn....Att vara orörliga och tysta eller ge sig till att sjunga är också välkända ångestreaktioner." Redaktionen fortsätter med att fråga sig om det verkligen finns någon ansvarskännande förälder som vill skicka sitt barn till en biograf och därmed utsätta dem för ångestreaktioner. ☞☞ En församlingsmedlem bör, enligt en annan författare, inte ens sitta barnvakt åt en släkting som vill gå på bio. ☞☞

En fråga, som på grund av den nya teknikens möjligheter blev aktuell att ta ställning till, var om film skulle användas i den kristna verksamheten. I denna fråga fanns två klara läger; de som tyckte att film, om den användes på rätt sätt, var en tillgång i verksamheten och de som kategoriskt tog avstånd från allt vad film hette. Den fråga som var i ropet just då var ifall missionärerna skulle dokumentera sin verksamhet på film för att ha med sig till Sverige och förevisa för de utsändande församlingarna. Åke Stenström är en av de skribenter som ställer sig positiv till användandet av missionsfilm. I polemik med filmmediets belackare gör han några jämförelser med andra liknande företeelser. Stenström hävdar att alla saker kan användas antingen på ett gott eller på ett ont sätt. Mediet i sig är däremot neutralt. Ett blankt brevpapper t ex är, enligt författaren, varken ont eller gott. Detsamma gäller för en grammofonskiva, ett fotografi eller en filmremsa. Fyller användaren filmremsan med ett positivt budskap så kan filmmediet mycket väl användas även i en kyrka. Stenström fortsätter: "Det förefaller ganska underligt, att man kan anse det vara synd eller i varje fall världsligt att visa rörliga bilder av hur missionär A. arbetar ute på sin missionsstation eller i sin skola, men man ser inget orätt (vilket det naturligtvis icke heller är) i att lägga ut stora pengar på en resa till ort och ställe för att beskåda samme missionär." Stenström hävdar dock att ingen bör tvinga på en församling missionsfilm om vissa medlemmar hyser samvetsbetänkligheter mot filmmediet. ☞☞ Sångaren Carl-Erik Olivebring hävdar att den moderna filmen och televisionen visserligen har mycket ont på sitt samvete, men att den även kan användas på ett, ur kristen synvinkel, bra sätt. I USA har, enligt Olivebring, de kristna tv-gudstjänsterna bidragit till att många människor kommit till tro. ☞☞

Något fler skribenter ställer sig dock tveksamma till användandet av film i kyrkorna. I spetsen för denna falang hittar vi den numera inte helt okände Nils Kastberg. Hans grundargument är att en missionsfilm bara visar missionsarbetets utsida, dvs platser, möten, dopförrättningar, djurarter, olika människor mm. Detta är förstås inte fel, men risken finns att insidan av arbetet försummas, dvs hur Gud frälser syndare, botar sjuka och döper i Anden. Detta kan missionären däremot, enligt Kastberg, tala om. Att behöva ta till film för att berätta om mission är ett tecken på att missionärerna har tappat det budskap som griper tag i människorna. Som underhållning kan filmen

☞☞ *Den Kristne*, nr 9, 1949, s 281, "Vårt behov av väckelse". Nr 2, 1949, s 54 och 56, "Bra predikanter".

☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 11, 1950, s 331, "Pressröster - Svenska Posten om barnen och filmen".

☞☞ *Den Kristne*, nr 6, 1950, s 181, "Hur står det skrivet?".

☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 6, 1952, s 170f, "Film och missionsfilm".

☞☞ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 4, 1952, s 102ff, "Televisionen i evangelii tjänst".

ha ett värde men aldrig som ett redskap till väckelse. *"Må Gud bevara oss ifrån att våra pingstlokaler förvandlas till nöjesfält eller underhållningsnästen."*^[1] Att en missionär både skulle kunna visa film och tala verkar inte ha slagit pastor Kastberg. Henning Thulin är inne på samma linje som Kastberg vad gäller filmvisningar i kyrkan. Film har inget med andlig verksamhet att göra!^[2] Det de skeptiska främst fruktade var alltså att en "världslig" nöjesmentalitet skulle ta överhanden och på så sätt kväva evangeliets kärna. En annan skribent varnar t o m pastorerna för att hemfalla åt en "nöjestendens" i sina predikningar. Han hävdar att, även om en bibeltext har lagts till grund för en predikan så tenderar vissa förkunnare att skoja bort allvaret i budskapet. De roar mer än de oroar. *"Genom att berätta för många historier eller ge för många illustrationer kan man uttunna och hindra Ordets egen verkan och bereda väg för underhållning. Gud skall själv ha tillfälle att tala i mötena genom sitt ord och Ande. All popularisering av Guds budskap vare oss därför fjärran!"*^[3]

Det verkar som om skribenterna såg ned på alla glädjeyttringar. I alla fall aldrig vanliga profana glädjeyttringar. Däremot talar de ofta om glädjen i frälsningen o s v. Som vi sett varnade skribenterna för alla nöjestendenser som kunde tänkas smyga in i församlingen. Vad var de då så rädda för? En orsak står nog att finna i att skribenterna fruktade att medlemmarna skulle förlora det allvar som själva budskapet krävde. Det gällde liv eller död. Tiden var knapp innan Jesus skulle återkomma till jorden för att hämta sina anhängare. Därför var det helgerån att skoja bort de viktiga ögonblick som fortfarande stod till förfogande. En annan anledning sammanfattas mycket tydligt av Lewi Pethrus när han hävdar att en kristen människa inte behöver låna något som "världen" har att ge. (se ovan s 45). Profan humor och glädje var "världsliga" företeelser och det var ett fattigdomsbevis om en kristen skulle behöva använda sig av sådant. Den andliga glädjen var högre, renare och mer äkta.

I fördömandet av kristen spelfilm (t ex filmatiseringar av bibliska händelser) är dock *D.K:s* skribenter rörande eniga. Detta var helt förkastligt. Speciellt filmer med bibliska motiv var i skottgluggen för *D.K:s* kritik. De kommersiella krafter som vill ägna sig åt sådana saker har, enligt en artikel i *D.K.*, upptäckt att människorna "hungrar" efter det kristna budskapet, men istället för att förse dem med den äkta varan ger filmbolagen dem i stället billiga surrogat eller "stenar i stället för bröd". Att bolagen dessutom använder icke kristna skådespelare till att gestalta de bibliska personerna är, enligt artikeln, höjden av bedrävelse. *"Hur skulle f. ö. till exempel skådespelerskan Rita Hayworth, om vilken vi nyligen läste att hon ingått sitt tredje äktenskap efter skilsmässan från Ali Kahn, kunna ge andlig lyftning och uppbyggelse och dra människor nära Gud, vilket ju är Bibelns och religionens syfte."*^[4] Att även kristna manusförfattare på detta sätt flirtar med "världen" genom sin medverkan i de s k kristna filmerna gör inte saken bättre, hävdar Lewi Pethrus. I stället bidrar de till att "profanera det heliga" och de vilseleder också andra kristna genom att ge nöjeslivet en försåtlig kristen prägel.^[5] Henning Thulin hävdar att om Jesus skulle ha levat i dag så skulle han ha flätat sig ett gissel och drivit ut alla de ofrälsta skådespelarna och det religiösa gycklet ur kyrkan. Han skulle ha sagt: *"Mitt hus skall var ett bönehus, men I haven*

^[1] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 9, 1952, s 265ff, "Måste vi ha missionsfilm för att 'dra folk'?"

^[2] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 153ff, "Skådespel även i svenska kyrkan".

^[3] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 8, 1954, s 234, "Underhållning eller undervisning?"

^[4] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1954, s 36, "Pressröster - 'Bibliska' filmer". Nr 8, 1954, s 234, "Underhållning eller undervisning".

^[5] *Den Kristne*, nr 5, 1950, s 139, "Tidsläget och vi".

gjort det till en teater." ^{☞☞☞} Lewi Pethrus ställer frågan: Vad har vi pingstvännen att göra med om andra kristna vill använda saker som teater, filmskådespel och idrottstävlingar i sin verksamhet? Han svarar själv genom att hänvisa till en tysk lag om ogräsbekämpning. Enligt denna lag är var och en skyldig att utrota ogräset i sina trädgårdar. Detta för att det inte skall sprida sig och förpesta även andras ägor. På samma sätt bör det, enligt Pethrus, vara bland de olika kristna församlingarna vad gäller attityden till det "andliga ogräset", t ex kristen film. ^{☞☞☞}

En annan form av förströelse som även den fördömdes av *D.K:s* skribenter var idrotten. Ingen författare säger att själva idrottsutövandet skulle vara syndigt, utom när utövandet sker på den av Gud utvalda "vilodagen", söndagen. ^{☞☞☞} Lewi Pethrus beklagar dock det "idrottsfantasteri" som han menar utbreder sig i vårt land och i våra kyrkor. Det var bättre förr när barnen var tvungna att hjälpa till där hemma. Pojkarna på åker och äng och flickorna med disk och städning. *"Då fick ungdomarna tid till så nyttiga och roande saker som hemslöjd. De fick tillräcklig kroppsrörelse utan att förfalla till sport- och idrottsfantasteri, som gripit stora skaror av vår tids ungdom."* Detta idrottsintresse har, enligt Pethrus, även anammats av många kyrkor i deras verksamhet, vilket har lett till att idrotten på sina håll riskerat att konkurrera ut det kristna evangeliet. ^{☞☞☞} "Guden fotboll" lyder en rubrik i *D.K.* Författaren går här, i något raljant stil, tillrätta med en grupp svenska präster som antagit en utmaning från några danska kollegor att möta dessa i en fotbollsmatch. Har t o m prästerna börjat tillbedja "Guden fotboll"?, undrar författaren. *"De är således inte nog med att teologer länge bekämpat varandra i teologiska sammanhang, utan nu ska de också riskera att sparka benen av varandra."* ^{☞☞☞} Idrotten har i sig blivit ett spektakel. En skadad hälsena kan i tidningarna beskrivas som en smärre samhällskatastrof. I dess släptåg finns dessutom mycket annat elände. Vid många idrottsevenemang intar även danstillställningar en framträdande plats. Lite "surmagat" konstaterar skribenten: *"Varken kringhasande på ett dansgolv eller revyer lär väl vara ägnade att befrämja svenska folkets hälsa."* ^{☞☞☞}

I Ronny Ambjörnssons arbete om nykterhetsloger i Västernorrland (Slutet av 1800-t till ca 1940) framkommer ett liknande omdöme om idrotten. Förutom att idrotten var en farlig konkurrent till logens egna aktiviteter företrädde den också en fundamentalt annorlunda ideologi. *Idrotten var inriktad på kroppen, nykterhetsrörelsen på anden.* Risken är därför, enligt vissa logemedlemmar, att *"....idrotten alltför mycket får tränga ut det verkligt värdefulla."* Enligt Ambjörnsson uttalade sig även den lokala fackföreningsrörelsen i Västernorrland mot tävlingsraseriet och för bildningsväsendet. ^{☞☞☞} Uppenbarligen hyste även andra folkrörelser en liknande inställning till idrotten, i alla fall i Västernorrland under denna tid. Nykterhetsrörelsen i Västernorrland hävdade alltså att idrotten företrädde en "lägre" ideologi ovärdig en människa med höga ideal. Även *D.K:s* skribenter såg idrotten som en lockelse att hänge sig åt oväsentligheter i stället för att satsa sin tid på högre värden.

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 154f, "Skådespel även i svenska kyrkan". Nr 6, 1952,

s 171, "Film och missionsfilm".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 130, "Den helige Andes kraft - ett behov för vår tid".

^{☞☞☞} *Den Kristne*, nr 3, 1950, s 75f, "Pressröster - Idrottsgudstjänsterna".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 5, 1955, s 129, "Den helige Andes kraft - ett behov för vår tid".

Nr 3, 1949, s 89. "Frälsta ungdomar emellan - Ungdomar! Tag initiativ!".

^{☞☞☞} *Den Kristne*, nr 7, 1949, s 196, "Pressröster - Guden Fotboll".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 3, 1951, s 68f, "Pressröster - Sagt om den moderna idrotten".

^{☞☞☞} Ambjörnsson, 1988, s 148, 173.

Det som på något sätt hörde kroglivet till avvisades också. Som exempel på detta kan, förutom superiet som jag närmare skall gå in på nedan, nämnas dans, kortspel (och andra spel om pengar), jazzmusik och svordomar.

Superiets baksidor framhålls ivrigt i några av de artikelklipp från andra tidningar, som under rubriken "*Pressröster*", presenteras i varje nummer av *D.K.* Spriten är ett gift som både bryter ned kroppen och orsakar stor social misär. *D.K.*'s redaktion förordade ett totalförbud för all spritförsäljning. En sant lycklig person behöver inga "glädjesurrogat". Den verkliga lyckan kan var och en finna hos Gud. I en liten insprängd tankeruta hämtad från en amerikansk traktat, försöker en författare ge läsaren en tankeställare. Tankerutan skall föreställa en annons från några krögare, som annonserar efter nya kunder till sina krogar. Rubriken lyder "*Önskas*".

"Ett hundra pojkar och flickor till nya kunder. De flesta av våra gamla kunder har vi förlorat.

Tio har begått självmord den senaste veckan. Tjugo är i fängelse, åtta under förhör.

Femton blev sända till fattighuset, en blev hängd.

Tre blev sända till sinnessjukhus.

Vi äro absolut tvungna att få nya kunder - friskt ungt blod, annars måste vi stänga vår lokal. Det gör detsamma vems pojke eller flicka du är - vi behöver dig. Du är välkommen.

Om du börjar besöka oss en gång garanterar vi, att vi tänker behålla dig.

Kom tidigt och stanna sent.

*Edra för pengar
Krögarna.*

Ingen av de skribenter (tre st.) som, i *D.K.*, tar upp frågan om superiet gör det utifrån något bibelställe. I stället avvisar de superiet utifrån allmänhetiska grunder. Detta är lite överraskande eftersom tidskriften i regel styrker sina åsikter utifrån bibelord. De artiklar som behandlar superiet är dock så få och korta att jag inte kan dra några egentliga slutsatser av dem. Dessutom är det som är skrivet i ämnet inklippt från andra tidningar. Ingen av de författare som skrev ofta i *D.K.* tar upp denna fråga i någon artikel under min undersökningsperiod. Vad vi däremot kan se, av det material som trots allt finns, är att även denna fråga präglas av en rädsla för omvärlden. Detta leder till att det som skrivs oftast blir onyanserat och svart-vitt.

Andra "världsliga" företeelser som några få *D.K.*-skribenter mera kortfattat tog upp var: skolfester, slanguttryck, applåder, radio och risker som var förenade med camping och badliv.

Den Kristne - Trons Kamp, Dans: nr 9, 1951, "Hur står det skrivet?" (Skribenten menar att dans mellan man och kvinna är fel, ej ensam dans. Den är ett uttryck för glädje. Hänvisar till Bibeln). Nr 2, 1952, s 36, "Pressröster - Dansen i skolan". Kortspel m m: Nr 3, 1950, s 76f, "Pressröster - 'Det sociala onda nummer 1'". Nr 5, 1950, s 139, "Tidsläget och vi". Nr 5, 1950, s 156, "Hur står det skrivet?" (Sällskapsspel ej farliga i sig, men de själ tid från viktigare sysslor. Känns det igen?). Nr 6, 1950, s 181, "Hur står det skrivet?" (Allt spel med penningbegär som grund felaktigt). Nr 1, 1952, s 23, "Hur står det skrivet?". Musik: Nr 2, 1949, s 54, "Bra predikanter". Nr 12, 1949, s 372ff, "Faror i vårt ungdomsarbete" (Även fel med musikstycken i mötena). Svordomar: Nr 2, 1950, s 35f, "Pressröster - Bort med svärjandet!" (Svordomar en tillbedjan av djävulen, beror ibland på besättelse.)

Den Kristne - Trons Kamp, nr 7, 1953, s 198, "Pressröster - Supseden".

Den Kristne, nr 7, 1949, s 196, "Pressröster - Drinkarens testamente".

Den Kristne - Trons Kamp, nr 11, 1954, s 346, "Önskas".

Den Kristne - Trons Kamp, Skolfester: Nr 7, 1950, s 220, "Hur står det skrivet?" (Fel att delta i för de som är kristna, även om avkastningen går till en skolresa. "*Ändamålet helgar*

Smuts litteraturen i samhället tar dock relativt många skribenter upp. Eftersom jag tidigare talat något om detta (se "subkultur" ovan) skall jag inte vidare orda i ämnet.

D.K.'s skribenter framhåller även i denna fråga vikten av att undvika kontakt med "de andra". Enligt Bauman kännetecknas utgruppen enbart av negativa saker. Lewi Pethrus hävdar att det är ett fattigdomsbevis att en kristen skulle behöva ta till "världsliga" nöjen. Som jag uppfattar det bottnar denna inställning just i tanken att "de andra", utgruppen, enbart står för negativa sidor. - Den glädje som finns där ute är inte lika glad som vår. Allt som finns i "världen" är bara billiga surrogat för den äkta varan som enbart finns till hands hos den egna gruppen. Det "världsliga" nöjeslivets dåliga sidor förstoras däremot regelmässigt upp. Kännetecknande för detta avsnitt om "världsliga" aktiviteter är, att de källor tidskriften åberopar vid beskrivningen av dessa aktiviteter sällan eller aldrig bygger på egna iakttagelser. I stället hänvisar skribenterna ofta till väl valda tidningsklipp, som får förmodas, bekräftar den bild av omvärlden som redan är grundmurad. På den onyanserade bilden av de "världsliga" nöjesaktiviteter som presenteras i *D.K.* kommer lätt misstanken att de flesta som skrev i *D.K.* kanske aldrig själva hade bevistat en biosalong, ett idrottsevenemang eller en krog. Även här handlar det alltså till stor del om "stereotypiseringar" och fördomar. Precis som i Baumans teori predikar också *D.K.*-skribenterna (ingruppen) en strikt distans till fiendesidan och dess sjukliga idéer, vanor och dess moraliska depravation.

I detta kapitlet har vi alltså konstaterat att *D.K.* hyste en mörk och i många avseenden fördomsfull bild av de människor, både kristna och icke kristna, som befolkade världen utanför de egna kyrkväggarna. *D.K.* markerade även ett kraftigt avståndstagande gentemot all form av nöjesverksamhet. Även i detta kapitel har Baumans teori till stor del verifierats vid undersökningen av det empiriska materialet. Som vi tidigare sett markerade kåren/*D.K.*-skribenterna tydligt sin position som ledare för gruppen. I nästa kapitel skall vi närmare studera hur de motiverade och befäste sin ledarställning i gruppen/församlingen.

7. DEN KARISMATISKA LEGITIMERINGEN

Detta kapitel bygger på Baumans tes om den karismatiska legitimeringen. För att bli en auktoritet som kan styra människor måste en person eller en organisation förete en legitimering eller hänvisa till ett argument som visar varför just den personens/organisationens råd är värt att följa. Begreppet karisma uppmärksammades först i samband med kyrkans ofta obestridda inflytande över de trogna. Karisma som begrepp är dock inte endast knuten till den religiösa världen. Begreppet är, enligt Bauman, relevant att använda närhelst godtagandet av vissa värden motiveras utifrån övertygelsen att den som för fram dessa värden besitter en högre insikt, en osedvanlig

aldrig medlen."). Slanguttryck: Nr 1, 1951, s 18f, "Hur står det skrivet?" (Tungan skall bara användas till gott och värdigt tal. Hänvisar till Bibeln). Applåder: Nr 2, 1951, s 55, "Hur står det skrivet?" (Aldrig applåder i Guds hus. Inte heller efter barns sång på söndagsskolfest). Radion: Nr 7, 1950, s 205, "Pressröster - Radion" (Radion en inkörsport till "världsligheten"). Camping och badliv: Nr 11, 1952, s 327, "Världsanden" (Fel med fritt badliv män och kvinnor emellan. Fel att pojkar och flickor delar tält vid camping).

Den Kristne - Trons Kamp, nr 3, 1949, s 92, "Vad läser barnen". Nr 12, 1949, s 357f, "Vi måste bygga en barriär". Nr 9, 1950, s 264, "Litteraturens betydelse". Nr 7, 1950, s 205, "Pressröster - Radion". Nr 11, 1952, s 323f, "Pressröster - 'Ett skadeglatt kallgrin...'" . Nr 3, 1954, s 68, "Pressröster - Smuts litteraturen". Nr 2, 1955, s 37f, "Pressröster - Barn och serier". Gemensamt för de flesta artiklar som behandlar smuts litteraturen är att de vädjar om bra kristna alternativ att sätta i händerna på folk.

vishet, har tillgång till kunskapskällor som är fördolda för vanligt folk o s v. Den lilla människan har varken rätten eller förmågan att ifrågasätta deras omdömesförmåga. Ledarens/ledarnas karisma gör det svårare att trotsa påbuden men i tider av oro skapar det oftast ett lugn och en trygghet att följa deras anmaningar. Jag skall i detta kapitlet studera hur *D.K.*s skribenter undervisar om vilken roll och uppgift en församlingsföreståndare bör ha. Jag skall också undersöka vilka egenskaper som befordrade makt och inflytande i församlinglivet.

Synen på kunskap

En fråga som debatterades en del under min undersökningsperiod var ifall pastorerna inom pingströrelsen skulle genomgå någon typ av pastorsutbildning. Lewi Pethrus profilerar sig t ex starkt i denna fråga. En intressant aspekt av denna debatt är också att många författare redogör för hur de ser på kunskap och bildning på ett mer generellt plan.

I debatten om pastorsutbildning, hävdar Lewi Pethrus att det finns uppenbara risker att pastorerna, om de genomgår en formell utbildning, tappar spontaniteten och originaliteten. Istället menar han att Gud själv väljer ut och även utbildar sina "vittnen". Om Gud däremot vill använda en utbildad person så utväljer han helt enkelt en sådan. Boklig bildning är inte fel i sig. Felet är när utbildningen institutionaliseras. Om vissa allmänna kunskapskrav börjar ställas på pastorerna stöps snart alla i samma form. "*....och i stället för den välgörande olikheten mellan vittnena (pastorerna, egen anm.), får man en kanthuggen, avfilad, entonig, jämnstruken predikantkår.*" Den utbildning Gud själv ger räcker mer än väl för att vara pastor, hävdar Pethrus.

En annan risk med utbildning är att den kan ersätta "det brinnande hjärtat", d v s hängivenheten för Gud. Om en pastor skulle förlora denna hängivenhet: "*Då står han sig sämre än en gatsopare utan kvast....*"^{☞☞☞} Intressant i detta sammanhang är att pingströrelsens pastorer, enligt Alf Lindberg, i själva verket är mer lika varandra än andra samfunds pastorer. Lindberg hänvisar t ex till professor Göran Gustafsson som hävdar att pingströrelsens predikanter, oavsett var de verkar, har en närmast identisk bibelsyn. Gustafsson framhåller att detta är mycket förvånade eftersom pingströrelsen saknar en gemensam pastorsutbildning. Enligt Lindberg har pingströrelsen, i brist på en pastorsutbildning, i stället skapat andra samordnade institutioner. Lindberg nämner bl a tidningen *Dagen*, den årliga "predikantveckan", de många "evangelistveckorna" m m.^{☞☞☞} Lewi Pethrus vision om de olärda, originella pastorerna har alltså kommit på skam. I stället för att bli de originellaste pastorerna har de blivit de mest uniforma. Kanske är det så att en bred utbildning i stället för att strömlinjeforma, ger rikare möjligheter till egna val? Eftersom kunskapsbasen blir bredare ger detta också fler infallsvinklar till varje fråga. I brist på utbildning var pingstpastorerna i större utsträckning hänvisade att lära av varandra vilket förmodligen ledde till likriktning istället för originalitet.

Flera skribenter i *D.K.* slår fast att den kunskap en person kan uppnå genom studier är vida underlägsen den andliga insikten. "Hjärtats kunskap" (andlig insikt) är mycket betydelsefullare är hjärnans kunskap. Denna "hjärtekunskap" är inget som går att lära in via utbildning, den är en gåva av Gud själv. En skribent påpekar att det tyvärr ofta läggs ned mer "*....tankar än bön, mer huvud än hjärta i predikningarna.*" Som jag uppfattar det menar skribenten att ju mindre av egna tankar en predikant har dess bättre. I stället får då Gud själv tala genom honom. Det ideala verkar vara att den som predikar fungerar som en radiomottagare vilken bara vidareförmedlar vad Gud "sänder".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 1, 1955, s 1ff, "Predikanten och hans utbildning". Nr 2, 1955, s 33ff, "Gudasända vittnen".

^{☞☞☞} Lindberg, 1991, s 253.

Pastorn styr, enligt skribenten, församlingen genom sitt "hjärta". *"De må beundra hans begåvning, de må vara stolta över hans förmåga, de må för stunden vara gripna av hans predikningar, men hans makts fäste är hjärtat. Hans spira är kärlek. Hans makts tron är hans hjärta."* Bildning och kunskap befördrar alltså inte till makt i församlingen. Endast den andliga insikten kan ge en person rätten och positionen att styra och leda.

Inte ens kunskap i den bibliska grundtexten värderas särskilt högt av vissa skribenter. "Guds klara ord" kan alla läsa och förstå, oavsett kunskap. De som har de djupaste kunskaperna i grundtexten är, enligt en författare, sällan de som "...utmärkt sig med att gå Guds viljas väg." Inte heller har de varit de pålitligaste vägvisarna beträffande denna väg. Som jag uppfattar det vill författaren säga att verklig kunskap i bibelordet endast kan erhållas genom att ha rätt inställning till det som står i Bibeln. Eller som den tidigare citerade skribenten uttryckte saken, genom "hjärtats kunskap". Att bara vetenskapligt studera Bibeln ger alltså ingen verklig kunskap. Akademisk kunskap skadar mer än den gör nytta. Endast den som känner Gud kan förstå Bibeln rätt. Dock har jag fått uppfattningen att författaren inte talar om någon esoterisk kunskap (d v s budskap som bara vissa med speciella förmågor kan uppfatta). I stället verkar det som han menar att Bibeln är gripbar och enkel för alla, men att läsaren behöver en rätt inställning och en viss andlig insikt och erfarenhet för att hamna rätt. En annan skribent framför en liknande uppfattning. *Dessbättre är huvudparten av våra medlemmar icke akademiker utan vanligt enkelt folk med god förmåga att läsa innantill.* Jag antar att författaren menar att den som läser Bibeln måste som utgångspunkt acceptera bokens fullkomlighet. Bibelordet skulle inte vridas och vändas på, det skulle bara läsas rakt upp och ned, och detta klarade ofta en olärd bättre än en lärd. "Hjärtat" var viktigare än hjärnan.

En predikant skall också ha ett enkelt språk. Det är bättre att rikta in sitt språkbruk på de minst begåvade än på professorerna. Att krångla till "Guds enkla rena ord" med vackra formuleringar och djupsinniga utläggningar förtar Guds möjligheter att tala genom den som predikar. Det verkar som om tanken är att bibelordet i sig är heligt och därför fullt tillräckligt. Mänsklig kunskap och vältalighet kunde inte på något sätt konkurrera med den gudomliga kunskapen i Bibeln. En pastor behövde sålunda inte besitta några större rymder av kunskap eller intelligens, snarare kunde detta vara ett hinder i hans arbete. Fara att lita mer till sig själv än till Gud låg på lut.

Pastorn var alltså utvald av Gud och han skulle tala vad Gud gav honom att tala. Här gällde varken utbildningspoäng eller tjänstear. Detta innebar givetvis att han fick en maktposition i församlingen som var svår att bestrida. Att pastorn var utvald av Gud och därför mycket viktig för församlingen bestred ingen skribent i *D.K.* Men hur stark borde den maktposition han i o m detta erhöll egentligen vara? Kunde pastorns ord ifrågasättas när han räknades som ett språkrör för Gud själv? I frågan om pastorns position i församlingen, mer än i någon annan fråga jag hittills studerat, rådde det delade meningar i *D.K.*

Den Kristne - Trons Kamp, nr 2, 1953, s 58, "Hjärtepredikan". Nr 8, 1949, s 230, "Vittnesbördets förnyelse". (Fel med nedskrivna vittnesbörd, anden skall leda i stället)

Den Kristne - Trons Kamp, nr 4, 1953, s 124f, "Läsekretsen har ordet - Sanningskrav och adiafora".

Den Kristne - Trons Kamp, nr 3, 1953, s 73, "Andliga tjänster". Nr 7, 1953, s 221, "Läsekretsen har ordet - Slutgenmäle". ("Andlig klarsynthet" och kärlek till "de bibliska sanningarna" smäller högre än akademiska poäng).

Den Kristne - Trons Kamp, nr 8, 1954, s 229, "Pressröster - Att tala begripligt". Nr 7, 1949, s 201, "Tala enkelt!".

"Herden" - en ledare eller en tjänare?

Med pastor, predikant eller herde menar jag i detta sammanhang församlingens föreståndare, alltså den ledande personen i församlingen. Det fanns även "lägre" pastorer i de flesta församlingar men dessa talar D.K.:s skribenter mycket lite om.

Gustaf Robert är en av de som företräder åsikten att pastorskallet innebär en särställning i församlingen. Han framhåller att pastorn bör "...förbliva i en oavbruten beroendeställning till Gud. Men på samma gång skall man vara oberoende av människor, så långt som möjligt." Även Lewi Pethrus är inne på samma linje. Pastorena under urkyrkans tid var, enligt honom, fria att endast lyda den "himmelska kallelsen". "De voro strängt taget icke församlingens tjänare utan Guds tjänare i församlingarna." Genom att "församlingsherdarna" var Guds tjänare i församlingen hade dessa rätt att erhålla församlingens hörsamhet, uppskattning och kärlek, framhåller en annan författare. Han hänvisar till ett bibelställe med följande lydelse: "Varen edra lärare hörsamma och böjen eder för dem...." Dock tillägger han att föreståndarna inte skall uppträda som herrar i sina församlingar, utan främst styra genom att vara föredömen. Att vara utsedd av Gud till herde var alltså inte likställt med att vara en tjänare åt församlingen. Herdekallet var ingen "tjänst", det var ett "ämbete". En av skribenterna uttrycker samma sak som att föreståndaren har en av Gud given "myndighet". Till en tjänst kan man bli vald av människor, medan man till ett ämbete endast kan bli utsedd av Gud själv. Att en pastor s a s blir utsedd av en "högre myndighet" gör att han även får tillgång till en viss auktoritet. Genom denna himmelska auktoritet får pastorn en fadersroll i församlingen. Det ligger på hans ansvar, i kraft av sin andliga särställning, att vägleda "barnen". "Man får ge undervisning 'på tu man hand', där barnet framlägger sina problem för sin andlige far, och han i sin tur genom sin erfarenhet och visdom löser dem....Det går att sända kommittéer till felande syskon, men ingen kommer så väl till rätta med dem som herden. Ingen har sådan himmelsk auktoritet som han..." Skulle inte denna "fader" finnas så är det stor risk att "barnen" förrirrar sig. En författare talar t o m om att föreståndaren bör vara försiktig med att lämna församlingen under någon längre tid, t ex för att predika i möten på annan plats, eftersom den egna församlingens medlemmar sådana gånger löper risken att "gå vilse".

En annan artikel framhåller att de vanliga medlemmarna i så ringa grad som möjligt bör delta i de beslut som rör församlingsarbetet. "Församlingsmöten" (Möten då beslut som på ett eller annat sätt berör församlingen fattas. Oftast en gång i månaden) som drar ut på tiden blir ofta bara

¹ Den Kristne, nr 10, 1949, s 301, "Efter bibelskolan". Nr 4, 1953, s 120, "Hur står det skrivet?". (Föreståndaren skall i första hand rådfråga Gud, men han bör också "ta hänsyn" till församlingen.)

² Den Kristne, nr 8, 1949, s 225, "En gudomlig kallelse".

³ Den Kristne, nr 11, 1949, s 341f, "Herdeställning och herdetjänst".

⁴ Den Kristne - Trons kamp, nr 3, 1953, s 74, "Andliga tjänster".

⁵ Den Kristne - Trons Kamp, nr 10, 1953, s 297, "Herdekallet". Nr 7, 1955, s 213, "Himmelsk auktoritet".

⁶ Den Kristne - Trons Kamp, nr 7, 1953, s 214f, "Pastorn på husbesök". Nr 4, 1954, s 109, "Födslövånda".

⁷ Den Kristne, nr 10, 1950, s 301, "Vården av Guds församling". Nr 3, 1949, s 82f, "Herdetjänst och herdeuppgifter". Nr 10, 1949, s 313, "Ett ord om predikantkallelserna".

"trätomöten" och kan genom det orsaka mycket ont. Föreståndaren och äldstebröderna bör sköta dessa sysslor i så stor utsträckning som möjligt. [1]

Flera författare hävdar att föreståndaren, i kraft av de andliga gåvor Gud gett honom, har tillgång till gudomliga "hemligheter", eller som en uttrycker saken "tillgång till Guds råd". Få författare preciserar dock vad dessa "hemligheter" består i. En skribent talar om att pastorn är satt att förvalta "sanningens ord", d v s Bibeln. Jag uppfattar det som att skribenten syftar på att pastorn har ansvar att uttyda Bibeln för församlingsmedlemmarna. [2] Pastorn har tolkningsföreträde i lärofrågor men inte i praktiska spørsmål, hävdar en annan skribent. *"Men i läran, i bekännelsen, där bör en pastor vara fast och osviktig och icke låta sig ledas efter varje vindkast, efter varje människomening, ty då går det på sistone illa."* [3] Herbert Gustavson talar däremot om en annan typ av hemligheter. Han hävdar att Gud ibland yppar hemligheter för sina tjänare, pastorerna. Dessa måste däremot var väldigt försiktiga med att avslöja Guds planer för den övriga församlingen. Anledningen till detta är dels, att medlemmarna kan tappa tron om inte allt det pastorn yppar sker omedelbart, dels att "fienden", den onda makten, kan få tillgång till Guds planer och därför kan sätta käppar i hjulet. [4] Här handlar det alltså om profetiska hemligheter. Även en längtan efter "starka andliga personligheter" eller "ledargestalter" kommer till uttryck i D.K. *"Är inte detta vår tids stora behov: personligheter! Ödmjuka, självständiga, frimodiga och starka människor, som våga något för Gud!"* [5] En pastor måste, liksom en härförare i ett krig, inneha en särskild karisma. Alexander den store, Napoleon och Oliver Cromwell lyfts fram som exempel på stora ledargestalter. *"När detta folk (pingströrelsen, egen anm.) ser en person, som ger sig helt åt en sak, så har detta något smittande och befallande över sig. De kunna inte motstå en sådan, ha ingen lust att diskutera, utan de ge sig många gånger oförbehållsamt och med förvåning."* [6]

Vad kunde då församlingen göra åt en pastor som de ansåg misskötte sig? Hilding Söderholm påpekar att den person som på något sätt försöker undergräva en föreståndares position och förtroende i församlingen *"... får med Gud att göra."* Söderholm hävdar dock, att om en föreståndare gör sig skyldig till någon försyndelse så skall församlingen ställa honom till svars för detta. [7] En annan åsikt framförs i en artikel från 1951, *"Kommen icke vid mina smorda!"* [8] Där hävdar författaren, att det är förenat med stora risker att motarbeta en som är utvald av Gud. Skribenten hänvisar till gamla testamentet där Moses syster p g a avundsjuka kritiserade Mose. Gud blev denna gång så arg att han gjorde henne vit av spetälska. Får då en föreståndare leva hur som helst?, frågar sig skribenten. Han svarar själv: *"Nej, Gud går nog tillrätta med sina tjänare."*

[1] *Den Kristne - Trons Kamp*, 3, 1951, s 88, "Äldste- och församlingsmöten".

[2] *Den Kristne*, nr 6, 1949, s 182f, "En ansvarsfull uppgift".

[3] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1953, s 43, "Huru länge bör en pastor kvarstå i sin församling?". (De som motsätter sig pastorn i lärofrågor bör uteslutas).

[4] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 3, 1955, s 76, "Väckelsens varför". Nr 6, 1949, s 171, "Syndabegreppet och församlingstukten". Nr 7, 1950, s 221, "Hur står det skrivet?". Nr 5, 1953, s 135, "Predikoförberedelsen".

[5] *Den Kristne*, nr 6, 1950, s 172, "Pressröster - Personlighetens betydelse".

[6] *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 4, 1951, s 122, "Predikanterna och väckelsen".

[7] *Den Kristne*, nr 5, 1949, s 135, "Församling och föreståndare".

[8] "Smorda" är ett gammaltestamentligt uttryck för ett av Gud givet uppdrag. Israels konungar "smordes" t ex till sin tjänst. Praktiskt sett gick denna "smörjning" till så att huvudet på den Gud utvalt begöts med olja.

Må vi blott få nåd att vara stilla och bedja. "☰☱☲" Enligt denne skribent kan församlingen alltså inte döma över en pastor som hamnat snett, det kan bara Gud själv. Skribenten talar inte om på vilket sätt pastorn hamnat snett, men jag antar att det rör sig om någon avvikelse vad gäller den bibliska undervisningen eller kanske någon mindre livsstilsförseelse. Jag har mycket svårt att tänka mig att det skulle kunna röra sig om någon grövre förseelse, t ex skilsmässa eller otrohet. Med tanke på den mycket stränga undervisningen på detta område inom pingströrelsen i stort, tror jag inte ens en, i princip maktfullkomlig, pastor skulle klara en sådan överträdelse och behålla sitt arbete. Om inte församlingen skulle orka med att rubba honom så tror jag i alla fall att trycket från rörelsen i sin helhet skulle omöjliggöra vidare tjänst. Den skribent, vars åsikter vi senast har studerat, är dock den ende i *D.K.* som så uttalat hävdar att föreståndaren ej kan dömas av församlingen. Men mot bakgrund av det vi tidigare läst, t ex att pastorn skall vara beroende av Gud men oberoende av människor, att pastorerna inte är församlingens tjänare utan Guds, anser jag att många skribenter i princip står för samma åsikt. Detta kan jag dock ej säkert belägga.

Jag menar att det, hos de författare som företräder tesen om pastorns exklusivitet, finns ett tydligt antidemokratiskt drag. Kollektivet bör, enligt deras sätt att se på saken, i så stor utsträckning som möjligt hållas utanför beslutsprocessen. En förutsättning för församlingens framgång är att starka ledare kan gå före och visa vägen. Metaforen om de "andliga barnen" visar tydligt den omyndigförklaring som församlingen utsattes för. De var inte kapabla att veta sitt eget bästa. Herden skulle som en ömsint far tillrättavisa, medla i konflikter och vägleda. Den legitimering som de ledande åberopade var högre insikt i "Guds råd" och en rikare förmåga att tolka Bibeln. Med denna inställning var det givetvis enbart av ondo att konsultera den övriga gemenskapen. Att en pastor dessutom, som Herbert Gustavson framhåller, bör vara försiktig med att över huvud taget berätta vad Gud har meddelat honom gör givetvis att församlingens insyn och delaktighet försvåras. Inte ens när en pastor hamnat snett har, enligt en författare, församlingen någon domsrätt över honom. Som jag ser det var det, med denna bakgrund, möjligt för pastorn att skapa ett litet kungarrike med sig själv som obestridd ledare. Trots möjligheten som vissa framhöll, att med hjälp av bibelordet gå emot en föreståndare, var det nog få som vågade driva en egen linje. Det måste ha krävts en oerhörd viljestyrka och ett enormt mod att trotsa en person som påstod sig tala å Guds vägnar. Det vi nyss läst om uteslutningar och övrig församlingstukt gjorde givetvis också att en effektiv munkavle kunde sättas på många medlemmar.

Jag tycker mig skönja tre "linjer" vad gäller frågan om pastorns ställning i församlingen, låt oss kalla dem A, B och C. Skillnaden mellan linje A, som hävdade att pastorn var ansvarig endast inför Gud, och linje B, var att den senare påstod att pastorn, i kraft av de högre kvaliteter som Gud tilldelat honom, i och för sig stod över den vanlige medlemmen men ändå kunde och måste värderas utifrån sin efterföljd av Bibeln. Slutligen, linje C hävdade att pastorn visserligen var kallad av Gud men att han enbart var en tjänare åt de övriga i församlingen. Hans enda berättigande var att han följde bibelordet. Vek han på något sätt av från detta så inte bara kunde församlingen, de var också *skyldiga* att avsätta honom. Något som är helt omöjligt, vad gäller detta material, är att placera in alla skribenter i någon av de nyss nämnda kategorierna, eller linjerna. Många skribenter rör sig s a s i gränslandet mellan ytterligheterna. Tydligt är dock att få helt uppfyllde de kriterier som jag uppsatt för linje A och linje C. De flesta rörde sig mellan dessa, dock med en tydlig tyngdförskjutning mot linje A.

Hur motiverade då skribenterna i som låg närmast linje C sina åsikter? Harald Gustavsson framhåller att själva uppdelningen i präster och lekmän är helt felaktigt ur biblisk synpunkt. Bibeln

☰☱☲ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 8, 1951, s 245f, "Kommen icke vid mina smorda!".

talar om ett "allmänt prästadöme". Alla skall alltså fungera som präster och de tjänster som Gud tillsatt "...gäller t j ä n s t e r i församlingen, inte chefsposter eller dylikt." Den gradering som ofta, enligt Gustafsson, förekommer av dessa tjänster bottnar i en fullständig missuppfattning av bibelordet. Alla tjänster är lika stora och betydelsefulla för församlingens utveckling. "Vår tid tycks lida av en besvärlig titelsjuka. Den vill tyvärr även smyga sig in bland Guds folk i det andliga tjänandet." Den enda andliga auktoritet som skall gälla i församlingen är bibelordet. Inför den auktoriteten måste pastorer såväl som profeter böja sig.^{☞☞☞} En annan skribent, Henning Thulin, påpekar att själva ordet "ämbete" inte över huvud taget finns med i den bibliska grundtexten. I Bibeln talas enbart om "tjänster". Han fortsätter med att fråga: "Varav komma strider i Guds verk?" Han ger själv svaret: "Striden kommer ofta därav, att man vill härska och icke tjäna i Guds församling. Man vill vara huvud och icke lemmar i kroppen."^{☞☞☞} (Understrykningarna kursiverade i originalet.)

Här är det inte längre frågan om andliga barn, alla är präster och ingen är förmer än den andre. Det talas inte om oantastliga högre insikter, varken i form av profetiska gåvor eller som extraordinära förmågor att tolka Bibeln. Alla är lika inför lagen, Bibeln. Jag menar att det antidemokratiska draget här är förbytt i ett, i högsta grad, demokratiskt tänkande. Församlingen är ett kollektiv där var och en av medlemmarna är en myndig kristen, väl utrustad att fatta viktiga beslut.

Under slutet av 1952 och början av 1953 rasar ett stundtals häftigt replikskifte mellan Henning Thulin och Hilding Johansson. Upprinnelsen är att Thulin m fl under en s k "pedagogvecka" hade påpekat att "sanningskravet" måste resas även mot pingströrelsens ledning. (Utifrån vad Thulin skriver får jag intrycket av att pedagogveckan var en samlingspunkt för de intellektuella inom pingströrelsen. Jag har dock ej kunnat få detta helt styrkt.) Med "sanningskravet" menar Thulin helt enkelt, kravet på fullständig överensstämmelse med bibelordet. Hilding Johansson framhåller tvärtom att det inte finns någon anledning att framhålla detta krav mot pingströrelsens ledning. I stället ser han uttalandet i sig som en förolämpning mot densamma.^{☞☞☞}

Denna diskussionen är i sig intressant, men det är främst en aspekt som skymtar fram lite mellan raderna, som fångat mitt intresse. Bakom argumentationens stundtals hätska repliker skymtar även två olika sätt att se på den enskilde medlemmen. Lektor Thulin för starkt fram ifrågasättandet som en livsstil, medan Johansson talar om att hysa förtroende för ledningen. Var det den moderna tidens tänkande som mötte gårdagens? Var det självständigt tänkande som mötte ett patriarkaliskt och hierarkiskt synsätt? Uppenbart var i alla fall att det fanns en spänning mellan de båda sätten att tänka. Thulin hävdar i en av artiklarna i det nyss omnämnda replikskiftet, att de intellektuella ofta behandlades styvmoderligt av den övriga rörelsen. "Det är tråkigt att allt som göres för att hjälpa den intellektuella delen av väckelsens folk ständigt skall misstänkliggöras av en del. Man känner i sanning olust inför sådant."^{☞☞☞} Med tanke på vad vi nyss läst (se "Synen på kunskap" ovan) om det kunskapsideal som rådde bland D.K:s skribenter är det nog rimligt att misstänka att personer med akademisk bakgrund kunde ha skäl att känna sig nedvärderade. Akademiska poäng

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 12, 1955, s 358f, "Ordets förkunnare". Nr 7, 1951, s 198, "Profet, församling och Guds ord".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 1, 1953, s 16, "Tjänster eller ämbeten?".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 2, 1953, s 51ff, "Böra vi resa sanningskravet". Nr 8, 1952, s 241ff, "Pedagogveckan i Umeå". Nr 11, 1952, s 247ff, "Sanningskrav och adiafora". Nr 12, 1952, s 370f, "Böra vi resa sanningskravet i församlingen?".

^{☞☞☞} *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 12, 1952, s 371, "Böra vi resa sanningskravet i den kristna församlingen?".

värderades ju mycket lågt hos många skribenter. I en annan artikel framhåller Thulin att sanningen gör oss fria både från människor och mänskliga auktoriteter. Människan skall följa sitt eget samvete i första hand. "Om vi handla blott av lydnad för andra människors åsikter, blir vårt handlande icke ett moraliskt handlande utan ett lagtvång." ¹⁰ Johansson reagerar starkt i en senare artikel mot den frihet som Thulin tillmäter den enskilda människan. "Vår samvetsfrihet får icke så praktiseras, att vi därigenom bliva till anstöt i församlingen." ¹¹ Den individuella friheten skulle alltså, enligt Johanssons synsätt, underordnas kollektivet.

Kanske var det så att de intellektuella, med sina akademiska poäng och sin vana att tänka självständigt och kritiskt, rubbade cirklarna hos den gamla ordningens män. Deras predikande av självständighet upplevdes som ett hot mot den stränga församlingshierarki som vi sett prov på i den inledande delen av detta kapitel. Ett demokratiskt synsätt knackade på dörren. Den vanlige medlemmen var inte längre ett "andligt barn", han/hon var på väg att bli en myndig vuxen.

I frågan om pastors inflytande i församlingen finns det, som jag ser det, tydliga drag av, vad Bauman kallar, karismatisk legitimering. Alla skribenter påstod för det första att pastorn var utvald av Gud själv för sin tjänst i församlingen. Detta behöver givetvis inte betyda att han automatiskt erhåller oinskränkt makt men självklart värderas en av Gud utvald persons ord högre än gemenemans. Som jag ser det ligger ändå det verkligt intressanta i hur personen i fråga väljer att definiera sin egen roll. De flesta skribenter hävdar, som vi sett, att pastorn står i direktkontakt med Gud på ett särskilt sätt. Dessutom är pastorn främst Guds tjänare och inte församlingens. Kritik och opposition mot en sådan person blir, som många skribenter också framhåller, i princip synonymt med angrepp på Gud själv. När pastorn dessutom sägs vara i besittning av hemligheter som inte den vanlige medlemmen kan eller har rätt att få insyn i innebär detta givetvis ett klassiskt exempel på vad Bauman kallar en karismatisk legitimering. De flesta komponenterna finns där: den privilegierade tillgången på sanning, den profetiska visionen som ger inblick i ett högre vetande, tron att ledaren är i besittning av övermänskliga förmågor etc.

Kanske innebar det, vilket Bauman också framhåller, en trygghet för medlemmarna att överlämna ansvaret till en person som de såg upp till och litade på. Kanske var det även så att många personer i församlingarna såg det som en befrielse att slippa göra de många svåra val som livet är fullt av. Precis som Kastberg säger fungerade säkerligen pastorn många gånger som en "andlig far" för medlemmarna och det var både enkelt och bekvämt att avhända sig ansvaret för de svåra besluten. Pastorns speciella egenskaper och uppdrag blev förmodligen en klippa som hela församlingen kunde luta sig mot i tider av hårt yttre tryck. Detta kan jag dock inte styrka eftersom den vanlige medlemmen i regel inte kommer till tals i *D.K.*

Vad gäller frågan om bibelordet som s a s "högsta rättsinstans", så tror jag att denna i praktiken endast kunde tillgripas pastorer emellan eftersom de stod på samma nivå. I *D.K.* har vi ju sett många prov på häftiga debatter rörande tolkningar av vissa bibelställen. Däremot har jag svårt att tänka mig, mot bakgrund av det vi läst om pastors speciella relation till Gud, att medlemmarna hade någon reell möjlighet att utnyttja bibelordet för att ifrågasätta pastors ord. Möjligen kunde det ske om han gjorde sig skyldig till uppenbara övertramp i någon fråga. De skribenter som istället valde att definiera en mer pragmatisk pastorsroll ökade därigenom den övriga församlingens chanser att göra sina röster hörda. För dessa skribenter var pastorn en tjänare åt församlingen, inte tvärtom. Givetvis minskade den karismatiska legitimeringens inflytande under

¹⁰ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 8, 1952, s 241ff, "Pedagogveckan i Umeå".

¹¹ *Den Kristne - Trons Kamp*, nr 11, 1952, s 349, "Sanningskrav och adiafora".

sådana omständigheter. De övriga medlemmarnas möjlighet till inflytande ökade också i motsvarande grad i om att de steg i graderna från andliga barn till myndiga personer. Alla var präster, alltså i princip jämställda med pastorn (se ovan, not 209). Först i ett sådant läge tror jag att talet om Bibeln som "högsta domstol" kunde få någon substans.

Avslutningsvis konstaterar jag att kapitlet om den karismatiska legitimeringen i större utsträckning än de andra visade på avvikelser från Baumans teori. Det bestående intrycket av hela studien är dock att teorin väl överensstämmer med det empiriska materialet. Det enda som återstår är nu att sammanfatta de slutsatser jag kommit fram till och sätta in dessa i ett större perspektiv.

8. SAMMANFATTANDE OCH ÖVERGRIPANDE ANALYS

I *D.K.* blev bitvis Baumans tes om ingruppens behov av inre sammanhållning och lojalitet mycket tydlig. Alla gruppbildningar inom församlingen sågs av skribenterna som ett hot mot den totala gemenskapen. Tidskriften slog också fast att varje medlem är livsviktig för hela gruppens välbefinnande. Om någon "länk i kedjan skulle brista" ledde detta till att de andras ansträngningar blev om intet. Ett undantag från tesen om ingruppens behov av sammanhållning och lojalitet var dock de artiklar som Gustav Söderholm skrev i *D.K.* I stället för obrottslig lojalitet i alla lägen predikade han vikten av opposition och felfinnande (kritik). Opposition vitaliserade, enligt Söderholm, rörelsen och en öppen debatt där också kritiska synpunkter fick komma till tals var livsnödvändigt för en sund församlingsutveckling. Detta undantag från Baumans tes kan möjligen ha fått sin förklaring i hypotesen att Lewi Pethrus under en lång tid försökt balansera en falang av extremister inom pingströrelsen och därför, i egenskap av chefredaktör för *D.K.*, valt att plocka in författare med en mindre dogmatisk inställning än de flesta andra skribenterna.

Enligt Bauman är en "permanent, disciplinerad och rådig kår av aktivister" en förutsättning för att en utspridd ingrupp skall kunna svetsas samman till en fungerande enhet. Kåren utstakar genom ständiga vädjanden till de övriga medlemmarnas övertygelse och emotioner den "rätta lärans väg". De tar också strid med krafter som hotar den livsviktiga sammanhållningen i ingruppen och de av kåren formulerade principerna. Som jag tidigare konstaterat stämmer den roll *D.K.*:s skribenter hade väl in på Baumans beskrivning av en kår. Även de drog upp riktlinjer och satte gränser. Tydligt var också att de försvarade sitt revir när de kände att de höll på att förlora greppet över någon del i församlingslivet. Text varnade *D.K.* ivrigt för att nya grupper av människor, som kvinnor, ungdomar och grupper utanför församlingsledningens kontroll skulle få för stort spelrum. Genom förmaningar, vädjanden och hot tog skribenterna strid med företeelser och beteenden som hotade de uppdragna riktlinjerna.

Genom att tydligt markera främlingsskapet gentemot det omgivande samhället försökte skribenterna svetsa samman den egna gruppen. Både de inre och de yttre fienderna fungerade som motivering att sluta leden och stå enade i kampen. Även detta stämmer väl överens med Baumans tal om "fienden" som en nödvändighet för den egna gruppens sammanhållning. En annan "vi-stärkande" strategi som *D.K.* använde sig av var de riktlinjer som skribenterna drog upp beträffande medlemmarnas yttre attribut. En pingstvän skulle se ut som en pingstvän. Att likna de människor som fanns utanför rörelsen innebar att ge upp den särställning som skribenterna menade att pingströrelsen hade blivit tilldelad av Gud själv.

Även Baumans teser om ingruppens krav på heltidsengagemang hos sina medlemmar och om vikten av att stänga ute det dåliga inflytandet från det "normala" samhället kom tydligt till uttryck i

D.K. I likhet med de nykterhetsloger som idéhistorikern Ronny Ambjörsson beskrivit framhöll *D.K.* vikten av att satsa hela sin tid och kraft på de "högre värdena". Det viktiga måste ge plats för det viktigaste. *D.K.* talade visserligen ofta om att medlemmarnas uppgift var att sprida det kristna budskapet vidare till människorna utanför kyrkan, men ännu oftare talade man om vikten av att fly omvärldens ondska. För att skydda sig mot påverkan från människorna utanför rörelsen förespråkade skribenterna kristna substitut till de företeelser som ansågs skadliga.

Kampen mot dissidenterna är, enligt Bauman, oftast hårdare än kampen mot de verkliga motståndarna. De ingrupsmedlemmar som, i ord eller handling, visar att klyftan mot "fienden" inte är total upplevs av de övriga som ett ytterst allvarligt hot. Eftersom den inre lojaliteten är så viktig för en tätt sammansluten ingrupp vidtas olika typer av skyddsåtgärder när fara hotar. Det fanns olika sätt att avvika från det gängse mönstret i en pingstförsamling under min undersökningsperiod och tonen hos *D.K.*'s skribenter skärptes betydligt när avvikarna kom på tal. Genom att anamma ett "världsligt" livssätt utmanade vissa medlemmar den av kåren uppritade idealbilden. Det kunde t ex röra sig om hårklippning, smink, tomprat, bristande disciplin etc. Genom att tänja på de livsviktiga gränserna mot "de andra" utsatte dessa dissidenter hela gruppen för fara. Kårens mer handfasta disciplinering kom främst till uttryck i vad *D.K.* benämnde som församlingstukt. Begreppet stod som ett samlingsbegrepp för de åtgärder som församlingens ledning använde sig av för att komma till rätta med de som bröt mot gemenskapens regler. Den i särklass mest omtalade disciplineringsåtgärden i *D.K.* var uteslutning från församlingen. Med hjälp av färgstarka metaforer försökte skribenterna framhålla vikten av att skilja farliga element från gemenskapen. Bauman påpekar att bilden av utgruppen är präglad av fördomar. På samma sätt var också *D.K.*'s bild av de medlemmar som tidskriften menade borde uteslutas fördomsfull eller stereotyp. De framställdes mer som banditer än som misslyckade människor. Som jag tidigare konstaterat räknades ofta de bibliska principerna högre än den enskilda människan. Spridda röster, bl a Gustav Söderholm, manade dock till eftertanke och besinning. Söderholm satte människan i centrum och hävdade också, vilket var en ovanlig åsikt i *D.K.*, att kanske även pastorn hade del i en medlems misslyckande. Givetvis innebar Söderholms diametralt annorlunda åsikter även denna gång ett avsteg från Baumans beskrivning av den tätt sammanslutna ingruppens oförmåga att hantera avvikande åsikter.

Baumans tes om ingruppens fördomsfulla synsätt gentemot "de andra" blev mycket tydlig när *D.K.* beskrev människorna utanför den egna rörelsen. De dåliga sidorna hos utgruppen förstordes regelmässigt upp medan de goda fullständigt ignorerades. Detta gällde även gentemot de övriga kristna grupperna, vilka jag också, dock med viss tvekan, ansett att *D.K.* såg på som en utgrupp. Ett bestående intryck av tidskriftens inställning till de båda utgrupperna var att den kännetecknades av en stor rädsla. Skribenterna varnade för risken att smittas av de irrläror och den sedeslöshet som var förhärskande i "världen" och till viss del även bland de övriga kristna grupperna. I de fall där broar trots allt kunde byggas bröts misstänksamheten ner och ersattes av tillit och förståelse. *D.K.* varnade även sina läsare för de nöjesaktiviteter som stod till buds i form av film, idrott, krogliv etc. Även om alla aktiviteter inte i sig kunde räknas som skadliga låg faran ändå i att de stal tid från viktigare sysslor. Den glädje som fanns i "världen" var helt enkelt av en sämre kvalitet än den överjordiska glädjen i församlingen och det var, enligt Lewi Pethrus, ett fattigdomsbevis att behöva "låna glädje" av den värld som den kristne vänt ryggen. Detta styrker också den del av Baumans teori som talar om att utgruppen enbart står för negativa sidor. Den systematiska svartmålningen av omvärlden syftade troligen också till att stärka de inre banden i den egna gruppen. Genom att göra kontrasten mellan vi-gruppen och "de andra" så stor som möjligt stärktes den egna gemenskapens känsla av exklusivitet och samhörighet.

För att bli en auktoritet som kan styra och leda människor måste en ledare eller en organisation förete en "legitimering". Denna legitimering kan motiveras utifrån tanken att de som styr och leder gör det i kraft av en högre insikt, osedvanlig vishet, dolda kunskapskällor etc. *D.K.*'s skribenter slog enigt fast att församlingens föreståndare fått sin kallelse av Gud själv. Akademisk kunskap förslog ringa gentemot den "högre utbildning" som kommit pastorn till del i o m denna utkorelse. Vad som däremot var en tvistefråga i *D.K.* var i vilken mån församlingsföreståndaren skulle vara en tjänare åt församlingen eller om han främst var satt att tjäna Gud. De författare som hävdade att föreståndaren genom sin kallelse fått del av extraordinära förmågor att tolka Bibeln och även disponerade hemligheter som var fördolda för vanliga medlemmar styrker på ett tydligt sätt Baumans teori. De som däremot hävdade att varje medlem, enligt Bibeln, var präst och att pastorn därför "bara" var satt att tjäna församlingen snarast falsifierar denna del av teorin. De senare fastslog också att Bibeln bör vara det enda rättesnöret och alla, inklusive pastorn, skall bedömas utifrån den måttstocken. Som jag tidigare konstaterat fanns i denna fråga en gräns mellan de intellektuella skribenterna i *D.K.* och de mer patriarkala och hierarkiskt styrda skribenterna. De intellektuella framhöll att varje medlem var myndig och kompetent att fatta beslut medan de mer traditionella, vilka för övrigt var i stark majoritet, talade om behovet av starka ledare och "andliga fäder".

Ur ett mer övergripande perspektiv fanns som vi sett vissa personer som förespråkade förändring inom pingströrelsen. Som jag ser det finns det dock en klar skillnad beträffande vilken typ av förändring de ville få till stånd. Lewi Pethrus talar t ex om riskerna med att låsa in sig i den egna gruppen och glömma omvärlden. Han talar också om vikten av samarbete med andra kristna, dock med den utgångspunkten att de då kan lära av pingströrelsen. Den förändring Pethrus förfäktade bestod, som jag ser det, i att vidga pingströrelsens engagemang och inflytande till nya människor och områden i samhället. Han ville alltså i första hand vidga ingruppen, inte förändra den. Ett annat förändringsperspektiv kommer till uttryck t ex hos Gustav Söderholm. Hans tal om förändring gäller det inre livet i den egna gruppen. Söderholm förespråkar attitydförändringar vad gäller sättet att se på opposition och kritik i den egna gruppen. Vidare föreslår han en förändring i inställningen till de som misslyckades med att leva upp till församlingens krav. En förändring av ingruppen förespråkar även de skribenter vi nyss läst om som företräder tankar om ett mer demokratiskt ledarskap i församlingarna.

En annan slutsats som kan dras är att de tankar Söderholm och ytterligare några få framförde trots allt var de idéer som till stor utsträckning kommit att präglade nutidens pingströrelse. Min egen erfarenhet är att uteslutningar, odemokratiskt ledarskap, antiekumenik m m numera förekommer i en betydligt mindre utsträckning än på 50-talet. Kanske är det också en generell trend inom många rörelser att den första tiden präglas av en total hängivenhet för uppgiften och att människor därigenom ofta kan komma i kläm. Det verkar som om de flesta rörelser har en liknande livscykel. Detta är t ex mycket tydligt vad gäller den svenska kommunismen. Från att ha varit ett i många stycken radikalt parti har kommunisterna numera sällat sig till gruppen av etablerade och "rumsrena" partier. De vill ju för övrigt inte ens veta av epitetet kommunist längre.

En intressant utvidgning av min uppsats vore för övrigt just en närmare jämförelse mellan olika typer av grupper. Särskilt en jämförelse mellan profana och andliga grupper skulle vara spännande att genomföra. Finns det specifika drag i andliga rörelser eller fungerar alla typer av grupper fundamentalt sett lika? En annan aspekt som vidare forskning skulle kunna tillföra är i vilken mån

radikaliteten i pingströrelsen hade sin grund i den tidsanda som var rådande under den tidsperiod jag undersökt.

9. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Tryckta källor

Bearbetningar

Ambjörnsson, Ronny, *Den skötsamme arbetaren*, (Stockholm, 1988).

Bauman, Zygmunt, *Att tänka sociologiskt*, (1990), sv. översättning (Göteborg, 1992).

Frikyrkosverige - en livsstilsstudie, flera författare, (Stockholm, 1979).

Frykman/Löfgren (red), *Modärna tider*, (Lund, 1985).

Horgby, Björn, *Dom där - Främlingsfientligheten och arbetarkulturen i Norrköping 1890-1960*, (Manuskript Stockholms universitet, 1994).

Jonsson, Stefan, *De andra - Amerikanska kulturkrig och europeisk rasism*, (Stockholm, 1993).

Lindberg, Alf, *Förkunnarna och deras utbildning*, doktorsavhandling, (Lund, 1991).

Linderholm, Emanuel, *Pingströrelsen i Sverige*, (Stockholm, 1925).

Sahlberg, Carl-Erik, *Pingströrelsen och tidningen Dagen - från sekt till kristet samhälle 1907-63*. doktorsavhandling, (Uppsala, 1977).

Weber, Max, *Den protestantiska etiken och kapitalismens anda*, (1934), sv. översättning, (Lund, 1990).

Tidningar/tidskrifter

Den Kristne, fr o m 1951 *Den Kristne - Trons Kamp*, (Stockholm, 1949-1955, 12 nr varje år).

Horgby, Björn, "Främlingsfientlighet som mentalitet. Exemplet Norrköpings textilarbetare 1890-1960", artikel i *Historisk tidskrift*, nr 4, 1993.

Otryckta källor

D-uppsats

Klinth, Rolf, *Grått och trist i kapitalismens värld*, D-uppsats, Stockholms universitet (Historiska institutionen), vt 1994.

10. EPILOG

Jag skall här kortfattat försöka ge några personliga reflexioner över min uppsats. Givetvis är det svårt att förhålla sig helt neutral till ett uppsatsämne som så intimt berör min egen bakgrund och till viss del mitt nuvarande liv. Jag vill dock poängtera att uppsatsen inte i första hand är ämnad som en uppgörelse med pingströrelsens förflutna. Däremot ser jag gärna att mitt arbete, både inom och utanför kristenheten, manar till eftertanke och väcker debatt.

Tanken på att vissa handlingsmönster och tänkesätt inom pingströrelsen kan ha varit socialt betingade finner kanske många pingstvännen lite utmanande. De andliga aspekterna som förklaring har under en mängd år haft närmast oinskränkt auktoritet. Jag påstår heller inte att de är felaktiga, men för att få en gedignare förklaringsgrund tror jag ändå att även acceptandet av t ex sociala, kulturella och psykologiska drivkrafter måste vägas in i den totala bilden. Detta kan för en oinvigd låta som "common sense", men som framgår i min uppsats har det funnits en tydlig tendens inom pingströrelsen att förneka de mänskliga dragen och i motsvarande grad förstora de andliga. En av skribenterna talade ju till och med om att det är frågan om "två världar och två världars människor". En tanke med min uppsats har varit att påvisa även de mänskliga dragen hos pingströrelsen. Som jag ser det finns det ingen konflikt i detta. Vi blir inte mindre andliga p g a att vi erkänner även vår mänsklighet.

Idag tar de allra flesta pingstvännen avstånd från den hårda attityd som var kännetecknande för 50-talets pingströrelse. Det man i stället vill minnas är de positiva sidorna som väckelse och församlingstillväxt. Vad jag däremot saknar är ett officiellt bokslut över det förgångna där pingströrelsen klart markerar vilka av 50-talets företeelser man numera tar avstånd ifrån. Som jag ser det kan de goda sidorna först då få något verkligt värde. Genom att tydligt markera att vissa av rörelsens handlanden var felaktiga kan också de många människor som kom i kläm få en upprättelse. Den fråga jag ser som allra viktigast att göra upp med är givetvis frågan om de många uteslutningarna. Som jag tidigare varit inne på tror jag att väldigt många människor bär på svårläkta sår p g a den ofta omilda behandling de fick utstå. Numera är det t ex ytterst få, om ens någon, inom pingströrelsen som kallar företeelser som hårklippning, smink, idrottande etc för synd. Därför vore det på sin plats att upprätta dem som under rörelsens tidiga historia kanske fick utstå både offentliga rättegångar och uteslutningar för liknande "förseelser".

Vad som däremot för mig personligen har varit en glädje att konstatera är de små ljuspunkterna, främst representerade av de idéer Gustav Söderholm förfäktade, som ändå fick plats i *D.K.* Trots att en del gammal "bråte" fortfarande finns kvar är ändå de tankar Söderholm och några till framförde numera i stort sett allmänt idégods inom pingströrelsen.